

Univerzita Palackého v Olomouci
Právnická fakulta

Sabina Krajíčková

**Právní úprava společného soužití osob stejného pohlaví
v evropském kontextu**

Diplomová práce

Olomouc 2011

Já, níže podepsaná Sabina Krajíčková, autorka diplomové práce na téma „Právní úprava společného soužití osob stejného pohlaví v evropském kontextu“, které je literárním dílem ve smyslu zákona č. 121/2000 Sb., o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů, dávám tímto jako subjekt údajů svůj souhlas ve smyslu § 4 písm. e) zákona č. 121/2000 Sb. správci

Univerzita Palackého v Olomouci, Křížkovského 8, Olomouc 771 47, Česká republika

ke zpracování osobních údajů v rozsahu: jméno a příjmení v informačním systému, a to včetně zařazení do katalogů, a dále ke zpřístupnění jména a příjmení v katalogích v informačních systémech Univerzity Palackého, a to včetně neadresného zpřístupnění pomocí metod dálkového přístupu. Údaje mohou být takto zpřístupněny uživatelům služeb Univerzity Palackého. Realizace zpřístupnění zajišťuje ke dni tohoto prohlášení vnitřní složka Univerzity Palackého, kterou je Informační centrum Univerzity Palackého.

Souhlas se poskytuje na dobu ochrany autorského díla dle zákona č. 121/2000 Sb.

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci na téma „Právní úprava soužití osob stejného pohlaví v evropském kontextu“ vypracovala samostatně a citovala jsem všechny použité zdroje.

V Olomouci dne 14. dubna 2011

Poděkování

Ráda bych touto cestou poděkovala vedoucí své diplomové práce Prof. JUDr. Milaně Hrušákové, CSc. za vstřícný přístup a cenné rady, které mi poskytla v průběhu psaní této práce.

OBSAH

SEZNAM POUŽITÝCH ZKRATEK	5
1. ÚVOD	6
2. PRÁVNÍ ÚPRAVA SOUŽITÍ OSOB TÉHOŽ POHLAVÍ V EVROPĚ.....	9
2.1 ÚVOD.....	9
2.2 ZEMĚ, KTERÉ UMOŽŇUJÍ UZAVŘÍT HOMOSEXUÁLNÍ MANŽELSTVÍ.....	13
2. 2. 1 Nizozemsko.....	13
2. 2. 2 Belgie	15
2. 2. 3 Španělsko	17
2. 2. 4 Norsko.....	19
2. 2. 5 Švédsko	20
2. 2. 6 Portugalsko	22
2. 2. 7 Island.....	24
2.3 ZEMĚ, KTERÉ UMOŽŇUJÍ UZAVŘÍT REGISTROVANÉ PARTNERSTVÍ.....	25
2. 3. 1 Dánsko	25
2. 3. 2 Francie.....	27
2. 3. 3 Finsko.....	29
2. 3. 4 Německo	30
2. 3. 5 Lucembursko.....	32
2. 3. 6 Andorra	33
2. 3. 7 Velká Británie	34
2. 3. 8 Slovinsko.....	37
2. 3. 9 Švýcarsko	38
2. 3. 10 Maďarsko	40
2. 3. 11 Rakousko.....	41
2. 3. 12 Irsko	44
2. 3. 13 Lichtenštejnsko	46
2.4 Země, které přiznávají obdobná práva homosexuálům jako mají heterosexuální páry.....	47
2. 4. 14 Chorvatsko	47

3. PRÁVNÍ ÚPRAVA SOUŽITÍ OSOB STEJNÉHO POHLAVÍ V ČESKÉ REPUBLICE	48
3.1 Úvod	48
3.2 Registrované partnerství	49
4. ADOPCE DĚTÍ HOMOSEXUÁLY	52
5. ZÁVĚR	56
6. POUŽITÁ LITERATURA	57
7. SHRNU TÍ	71
8. RESUMÉ	72
9. KLÍČOVÁ SLOVA	73
10. KEY WORDS	73
SROVNÁVACÍ TABULKY	74

Seznam použitých zkratk:

EÚLP– Evropská Úmluva o ochraně lidských práv a základních svobod

ESLP – Evropský soud pro lidská práva

PACS – Pacte civil de solidarité

ÚS – Ústavní soud

1. Úvod

Homosexuální vztahy stále ještě budí v dnešní době poměrně rozpaky, přestože jde o téma, které je předmětem diskuse po několik staletí a zároveň jde o otázku velmi aktuální v důsledku častých změn legislatur týkajících se právě soužití osob téhož pohlaví.

Poprvé se s přesným označením homosexualita setkáváme v roce 1869 a nazýváme jím chování osob, jež jsou přitahováni osobami stejného pohlaví. Jde o jednu ze tří základních vrozených sexuálních orientací, mezi které patří dále heterosexualita a bisexualita. Názory a postoje ohledně homosexuálních poměrů byly a jsou velmi odlišné a proměnlivé, a to nejen v případě rozdílných kultur, ale také v jednotlivých časových etapách společnosti. Zatímco ve Starověkém Řecku a Římě byly vztahy mezi dvěma muži nejen naprosto běžným úkazem, ale i jakýmsi společenským standardem, v období pozdního středověku byla homosexualita označena za sodomii a homosexuální chování bylo společensky nepřijatelné a trestné. Během 19. století a 20. století byli homosexuálové dokonce pronásledováni a během nacistické okupace umístováni do koncentračních táborů. Poměrně dlouhou dobu byla také homosexualita považována za psychickou chorobu, již lze vyléčit. Ve druhé polovině dvacátého století se situace postupně ustalovala a v některých státech přestal být homosexuální styk trestným činem, docházelo k odstraňování homosexuality ze seznamů duševních chorob a homosexuálům začaly být přiznávána určitá práva včetně zákazu diskriminace na základě sexuální orientace.^{1,2} Jedním z prostředků uznávání práv homosexuálních menšin je regulace jejich partnerského soužití v legislativě.

Ve své diplomové práci jsem se v úvodní kapitole pokusila charakterizovat základní pojmy související s tématem, vymezit specifika jednotlivých institutů a zhodnotit jejich klady a zápory. V následujících kapitolách se již věnuji konkrétním státům v Evropě, respektive těm zemím, jejichž zákonodárce homosexuální soužití upravuje. V každém státě jsem se snažila nastínit historický vývoj práv homosexuálních minorit, a to většinou od doby, kdy začala být homosexualita kriminalizována a poté jsem uváděla postupně další významná fakta až po současnost. Historii jsem zmiňovala hlavně proto, že ji považuji za důležitou v širším pochopením právě těch právních úprav, které v Evropě nalezneme.

¹ *Historie homosexuality, I. část*. [online]. Zvláštní duše, 2004 [cit. 23. listopadu 2010].

Dostupné na <<http://www.unique-soul.webgarden.cz/historie-homosexuality-1-cast>>.

² JOHNSON, Matthew D. *Homosexuality* [online]. Gltq, 2004 [cit. 23. listopadu 2010].

Dostupné na <<http://www.gltq.com/social-sciences/homosexuality.html>>.

Nicméně není to jen minulost, která dává směr ve vytváření zákonů, je důležité vzít na vědomí spoustu dalších faktorů, jako je demografické situování státu nebo náboženský vliv. Ve své komparaci jsem mohla zjistit, že legislativní úpravy vzájemně sousedících států většinou nevykazují příliš velké rozdíly, což samozřejmě neznamená, že všude nalezneme právní regulaci stejnou, ale určitou inspiraci lze mnohdy vidět.

Co se týče hlediska působení církve nelze považovat silně religiózně orientované země automaticky za odmítavé vůči homosexuálům. Dle mého mínění je nejlepším příkladem Španělské království, kde i přesto, že je většina obyvatel věřícími katolíky, jsou zde homosexuální páry zrovnoprávněni s heterosexuálními a nejsou zákonem nikterak znevýhodňováni. Což je také pravděpodobně jediný stát, u kterého tak mohu potvrdit nejen na základě získaných teoretických znalostí, ale rovněž přímo z mých vlastních zkušeností, jelikož jsem strávila v hlavním městě Madrid několik měsíců a potkávat homosexuální dvojice nebylo ničím udivujícím a už vůbec ne pohoršujícím.

K samotnému tématu bylo velmi málo kvalitních zdrojů, se kterými se dalo pracovat, určitý podíl nese skutečnost, že jde stále o lehce kontroverzní otázku ale také neustálý pokrok vpřed, který sebou nese častou změnu zákonů či jejich novelizaci. Musela jsem tedy vycházet zejména ze zahraničních zdrojů, a to hlavně elektronických, jelikož knižní literatura byla značně zastaralá. Pokud existovala, snažila jsem se rovněž ve většině případech uvádět relevantní soudní judikaturu. Na závěr jsem do práce zahrнула komparační tabulky, které mají poskytnout rychlý přehled jednotlivých práv a povinností plynoucích z konkrétních úprav soužití párů téhož pohlaví všech porovnávaných států.

Při studiu jednotlivých pramenů ve mně zanechal silný dojem článek autorky Dariny Martykanové, ve kterém pojednává o homosexualitě ve Frankově Španělsku. Samotný příspěvek je bezpochyby velmi kvalitně zpracován, ale chci z něj zmínit jednu pasáž, která nutí k zamyšlení: „Jistě jste si všimli, že v Česku i lidé, kteří hájí registrované partnerství nebo se jakkoli zasazují o respekt k homosexuálně orientovaným lidem, až obsesivně zdůrazňují „já jsem heterosexuál, ale myslím si, že....“.³ S tímto názorem se musím souhlasit, jelikož jsem se během své práce setkala s nesčetnými předsudky a dotazy, z jakého důvodu jsem si zvolila právě toto téma. A dospěla jsem do takového stádia, kdy jsem vždy ihned po vyslovení názvu své diplomové práce, začala rovněž uvádět na pravou míru svou sexuální orientaci, aby snad nevznikly pochyby.

³ MARTYKANOVÁ, Darina. *Homosexualita ve Frankově Španělsku*. [online]. Bengáles, 19. červenec 2006 [cit. 10. března 2011]. Dostupné na <<http://www.bengales.cz/vedecke-studie/homosexualita-ve-frankove-spanelsku.htm>>.

Cílem mé práce je, aby alespoň ti, kteří se rozhodnou ji přečíst, se v sobě tuto automatickou zaujatost snažili odbourat. Přesto to byla pro mě zajímavá zkušenost a výzva, jelikož jsem měla přímou možnost zjistit jak mé okolí na homosexuály nazírá.

Zejména pro starší generace se jedná doslova o tabu, ve mnohých stále převládá pocit, že se jedná o nemoc či něco zvráceného. U mladších ročníků je už situace podstatně lepší, obecně se dá říct, že hlavně ženy jsou vůči homosexuálně orientovaným osobám mnohem přístupnější a tolerantnější. Snad se tedy začnou přizpůsobovat a měnit postoje vůči homosexuálním partnerským vztahům i zbývající části společnosti.

2. Právní úprava soužití osob téhož pohlaví v Evropě

2.1 Úvod

Sexuální styk mezi osobami stejného pohlaví je v současné době legální ve všech evropských státech. Pouze v Řecku je stanovena rozdílná věková hranice pro homosexuální a heterosexuální styk.

Kromě Arménie, Ázerbájdžánu, Běloruska, Lichtenštejnska, Moldavska, Monaka, Ruska, San Marina, Vatikánu, Turecka a Ukrajiny se v každém státě setkáme rovněž s alespoň částečnými antidiskriminačními zákony na základě sexuální orientace v různých oblastech (nejčastěji v přístupu ke službám a vzdělání, zdravotní péče, sociálního zabezpečení a v zaměstnání). V Kosovu, Portugalsku a Švédsku mají dokonce zákaz diskriminace z důvodu sexuální orientace zakotvený přímo v ústavách.

Z mezinárodních úmluv týkajících se homosexuálně orientovaných osob je třeba zmínit Deklaraci Spojených národů o sexuální orientaci a pohlavní identitě z roku 2008. Z evropských zemí ji nepodepsal pouze Ázerbájdžán, Bělorusko, Kosovo, Monako, Turecko, Ukrajina a Vatikán.⁴

Na evropské úrovni je nejvýznamnější Evropská úmluva o ochraně lidských práv a základních svobod a její dodatkový protokol 12. Signatáři tohoto protokolu se zavázali k všeobecnému zákazu diskriminace z důvodu pohlaví, pleti, jazyka a náboženství, politického či jiného smyšlení, národnostního či sociálního původu, příslušnosti k národnostní menšině, majetku a rodu či jiného postavení. Zároveň podle druhého odstavce článku 1, nesmí být nikdo diskriminován žádným orgánem veřejné moci z jakéhokoliv důvodu, a to zejména z důvodů výše uvedených.⁵ Protokol 12 v současnosti podepsalo 37 států, nicméně u 19 z nich se stále čeká na ratifikaci včetně ČR.⁶

Další podstatná ustanovení EÚLP nalezneme v souvislosti s rozhodnutím Evropského soudního dvora pro lidská práva v případě Schalk a Kopf vs. Rakousko, ve kterém ESLP deklaroval, že členské státy nejsou povinny povolovat nebo uznávat homosexuální manželství. V této kauze dle žalobců rakouské registrované partnerství porušuje jejich lidská práva a EÚLP ve třech člancích, konkrétně v článku 8, 12 a 14. Tyto články zaručují právo se

⁴ Country-by-country [online]. Ilga Europe, [cit. 19. února 2011].

Dostupné na <http://www.ilga-europe.org/home/guide/country_by_country>.

⁵ Úmluva o ochraně lidských práv a základních svobod ve znění Protokolů č. 11 a 14 [online]. European Courts of human rights, 1. června 2010 [cit. 18. prosince 2010]. Dostupné na <http://www.echr.coe.int/NR/rdonlyres/82E3CE7F-5D3D-46EB-8C13-4F3262F9E20B/0/CZE_CONV.pdf>.

⁶ Protocol No. 12 to the Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms CETs No.: 177. [online]. Council of Europe, 28. března 2011 [cit. 28. března 2011]. Dostupné na <http://www.echr.coe.int/NR/rdonlyres/82E3CE7F-5D3D-46EB-8C13-4F3262F9E20B/0/CZE_CONV.pdf>.

oženit a nalézt rodinu, právo na rodinný život a článek 14 chrání před diskriminací. ESLP však rozhodl v neprospěch stěžovatelů, a to tak, že otázka soužití párů téhož pohlaví je ponechána na konkrétních vnitrostátních úpravách. Současně však vyslovil, že homosexuální osoby mají právo na rodinný a soukromý život v souladu s článkem 8,⁷ doposud ESLP ve svých dřívějších rozhodnutích připouštěl pouze možnost práva na soukromý život.⁸ Stížnosti k ESLP na porušení těchto článků se objevují v mnoha dalších případech, viz. dále.

Nyní a v následujících kapitolách se již budu věnovat jen jednotlivým evropským státům, ve kterých zákonodárce nějakým způsobem reguluje soužití homosexuálních párů a pokusím se tuto právní úpravu rozebrat a v rámci možností mezi sebou srovnat.

Pokud se zaměříme na konkrétní typy legislativních úprav soužití osob stejného pohlaví, tak v zásadě rozlišujeme čtyři základní modely, které se označují: *neregistrované soužití*, *registrované soužití*, *registrované partnerství* a *homosexuální manželství*.

- neregistrované soužití – určitá práva a výhody, které jsou automaticky přiznávána spoluzijícím párům bez ohledu na jejich pohlaví, obvykle po uplynutí určité doby soužití.⁹ Mezi tato práva patří nejčastěji nárok na odškodnění v případě protiprávní smrti partnera a přechod nájemních práv. Ve většině uváděných státech se jednalo o předstupeň před zavedením registrovaného partnerství nebo povolením homosexuálního manželství, pouze v Chorvatsku existuje v současné době pouze možnost neregistrovaného soužití.
- registrované soužití – párům, které registrují své soužití je přiznán taxativně vyjmenovaný výčet práv a povinností. Tato forma registrace je většinou přístupná heterosexuálním i homosexuálním dvojicím a žadatelé musí prokázat, že spolu žijí stanovené časové období.¹⁰
- registrované partnerství – homosexuální páry formálně registrují své soužití před úředním orgánem a tím získají některé rovnocenné práva a výhody, které vyplývají z manželství, i když se jedná o rozdílný institut.¹¹

⁷ Rozsudek senátu ESLP ze dne 24. června 2010 ve věci Schalk a Kopf proti Rakousku, stížnost č. 30141/04

⁸ WAGNER, Adam. *European states will not be forced allow gay marriage*. [online]. UK human rights blog, 30. listopadu 2010 [cit. 19. prosince 2010]. Dostupné na <<http://ukhumanrightsblog.com/2010/11/30/european-states-will-not-be-forced-to-allow-gay-marriage/>>.

⁹ Marriage and partnership rights for same sex partners: country-by- country [online]. Ilga Europe, [cit. 25. října 2010]. Dostupné na <http://www.ilga-europe.org/home/issues/families/recognition_of_relationships/legislation_and_case_law/marriage_and_partnership_rights_for_same_sex_partners_country_by_country>.

¹⁰ „Tamtéž“

¹¹ „Tamtéž“

Uzavřít registrované partnerství je k datu 14. dubna 2011 možné v těchto státech: **Andorra, Belgie, Česká Republika, Dánsko, Finsko, Francie, Irsko, Lichtenštejnsko, Lucembursko, Maďarsko, Německo, Nizozemsko, Rakousko, Slovinsko, Švýcarsko a Velká Británie.**

Pro vstup do registrovaného partnerství se vyžadují obdobné podmínky, které jsou nutné pro vznik manželství, a to zejména dosažení požadovaného zákonného věku (většinou 18 let, ale v některých státech je hranice 16 let), způsobilost k právním úkonům, partnerství nemůže být uzavřeno mezi osobami v blízkém příbuzenském vztahu (kromě Belgie) a často je vyžadováno rovněž občanství daného státu nebo alespoň trvalý pobyt po vymezenou lhůtu. Kromě Andorry, Belgie, Francie a Lucemburska je registrace partnerství zaznamenávána do matričních knih nebo jiných příslušných dokumentů a nese s sebou změnu osobního statusu, tzn., že osoba, která je vázána partnerstvím již nemůže uzavřít manželství a naopak. Nesplnění některé z těchto náležitostí má za následek neplatnost nebo neexistenci partnerství.

Partnerství se obvykle uzavírá před pověřenou osobou, která je oprávněna oddávat i manžely. V Rakousku a ČR jsou pro registrování partnerství určené speciální úřady. Pouze v Dánsku je možné vstupovat do partnerství před orgánem církve.

V každém státě se setkáme s různými variantami registrovaného partnerství. Obvykle bývá určeno výhradně pro osoby téhož pohlaví, ovšem ve výše zmíněných státech Andoře, Belgie, Francie, Lucembursku a také v Nizozemsku mohou svá partnerství registrovat i heterosexuální páry.

Co se týče práv a povinností, které tento způsob soužití nabízí, i zde se úpravy liší. Mezi výhody, které registrované partnerství poskytuje téměř ve všech státech patří především označení za osobu blízkou v případě nemocničních návštěv a práva na informace o zdravotním stavu partnera (ve Francii však musí být partner výslovně zaznamenán do úředních dokumentů, že se jedná o osobu s takovýmto oprávněním), právo odmítnout svědčit proti partnerovi v případě trestního stíhání, nárok na finanční odškodnění za předpokladu nepřirozené smrti partnera, např. v důsledku úrazu nebo protiprávního činu, vyživovací povinnost mezi partnery v průběhu i po skončení partnerství, sukcese nájemních práv, a opět až na Francii a Belgie se ve všech šestnácti srovnávaných státech stávají partneři zákonnými dědici partnera, pakliže zemře, mimo Belgie, Českou Republiku a Francii mají pozůstalí partneři nárok na vdovský či vdovecký důchod (v Dánsku a Nizozemsku pozůstalostní penze neexistuje), v ČR nepatří partneři do skupiny s osvobozenou nebo sníženou dědickou daní. Užívat společné příjmení mohou páry téhož pohlaví pouze v Dánsku, Nizozemsku, Německu a Velké Británii.

Ve státech Finsko, Německo, Švýcarsko a Velká Británie vzniká též rodičovská zodpovědnost o partnerova biologického potomka. O otázce adopce a asistované reprodukce lesbických žen pojednává samostatně kapitola č. 4.

Partnerství zaniká stejně jako manželství smrtí partnera nebo jeho prohlášením za mrtvého a jednostranným nebo společným návrhem o zrušení k soudu (v Andoře, Belgii, Francii, Lucembursku a Nizozemsku stačí dohoda partnerů).

- manželství – tradiční institut, v němž dvě osoby formou manželského slibu stvrzují úmysl trvalosti a vážnosti jejich partnerství a z něhož plyne mnoho zákonných práv a povinností. Po dlouhá léta bylo manželství vyhrazeno pouze svazku mezi ženou a mužem. S dynamickým rozvojem společnosti a změnami sociálních postojů začaly některé státy otvírat manželství i homosexuálním dvojicím a nahrazují formulaci manželství namísto trvalého spojení mezi mužem a ženou právě termínem „dvě osoby“. V případě manželství osob téhož pohlaví jde tedy o nejvyšší možný stupeň rovnoprávnosti práv s heterosexuálními páry.¹²

V současné době nerozlišuje mezi heterosexuálním a homosexuálním manželstvím sedm evropských států – **Belgie, Island, Nizozemsko, Norsko, Portugalsko, Španělsko a Švédsko**. Zajímavostí je, že pět z těchto zemí patří mezi monarchie a současně byly mezi prvními, kdo legalizoval soužití párů stejného pohlaví v podobě registrovaného partnerství nebo neregistrovaného soužití. Proto je překvapivé, že navzdory tradičním hodnotám, které by se zde předpokládaly, jsou právě tyto státy vůči homosexuálním párům velmi otevřené a tolerantní. Mimo Portugalsko a Španělsko ve zbylých pěti státech před přijetím zákona činní manželství pohlavně neutrálním existoval institut registrovaného partnerství. Pouze v Nizozemsku a Belgii nebylo nahrazeno homosexuálním manželstvím, ale zůstalo nadále v platnosti. Jako vysvětlení se nabízí, že registrovat svá partnerství tam mohou i heterosexuální dvojice a je tedy ponecháno na vůli účastníků pro jakou formu soužití se rozhodnou.

Manželství je obvykle možné uzavřít ve formě občanského sňatku nebo církevního obřadu. Navzdory odmítavým a konzervativním postojům církve vůči homosexualitě je kromě Portugalska ve všech státech s homosexuálním manželstvím možné ve větší či menší míře vstoupit do manželství právě v kostele (v Belgii a Nizozemsku je obligatorní občanský sňatek, viz. druhá kapitola).

Portugalsko činí mezi manželstvím heterosexuálů a homosexuálů ještě jeden zásadní rozdíl, a to v zákazu společného osvojení párem téhož pohlaví či v adopci partnerova potomka. V ostatních státech není gay adopci bráněno.

¹² „Tamtéž“

Možnost vstupu do manželství homosexuálními osobami však sebou často přináší problém s jeho uznáváním ve státech, které umožňují uzavřít manželství pouze mezi mužem a ženou. Manželství osob stejného pohlaví je akceptováno většinou pouze ve státech, u nichž je rovněž uzákoněno, což může vést mnohdy k neřešitelným situacím, kdy např. homosexuální pár uzavře manželství a pak žádá o rozvod ve státě, kde je manželství homosexuálů nepovoleno. V případech legálního uznávání registrovaného partnerství je situace oproti homosexuálního manželství o trochu příznivější, většina z šestnácti srovnávaných států právně upravuje za jakých předpokladů akceptuje registrované partnerství uzavřené v jiné zemi. Nicméně Evropský Parlament podporuje plán, jehož cílem je vzájemné právní uznávání registrovaného partnerství nebo manželství osob téhož pohlaví v celé Evropské Unii.¹³ (pozn. všechny uvedené informace vycházejí z následné komparace všech států a jsou citovány u jednotlivých podkapitol)

2. 2 Země, které umožňují uzavřít homosexuální manželství

2. 2. 1 Nizozemsko

Není překvapením, že Nizozemské království je považováno za jeden z nejliberálnějších států, nejen co se týče postojů vůči sexuálním minoritám. V úpravě společného soužití párů stejného pohlaví patří Nizozemsku důležité prvenství – jako první stát na světě schválil homosexuální manželství, a to v dubnu roku 2001.

Pokud se podíváme do minulosti, do práv homosexuálů v Nizozemsku zasahují historické souvislosti jako je jeho obsazení Francií v 18. století nebo okupace německými vojsky za druhé světové války. Do roku 1811 byly homosexuální akty označovány za sodomii a takto obvinění muži byli popravováni. Po připojení k Francii přijalo Nizozemsko Napoleonský zákoník, který zakazoval zákony namířené proti sodomii. Poté se stalo na dlouhých sto let místem sexuální tolerance a otevřenosti. V roce 1911 bylo přijato diskriminační ustanovení § 248bis, který stanovil věkovou hranici homosexuálního styku na 21 let, zatímco pro heterosexuální styk zůstal věk 16 let. Další zlom přichází v době okupace německé armády, kdy nabyl platnosti německý § 175, který zcela zakazoval homosexualitu. Po II. světové válce se užíval opět § 248bis a na jeho základě docházelo k trestnímu stíhání mnoha homosexuálů, a to hlavně mužů.

¹³ *European Parliament wants EU countries to recognise existing same-sex unions* [online]. Marriage Equality, 23. listopadu 2010 [cit. 29. prosince 2011]. Dostupné na <<http://www.marriageequality.ie/news/2010/11/23/european-parliament-wants-eu-countries-to-recognise-existing-samesex-unions/>>.

V roce 1971 je § 248bis zrušen¹⁴ a ve stejné době získávají spolužijící páry téhož pohlaví stejné výhody jako nesezdané heterosexuální dvojice.¹⁵ V rámci tohoto soužití mohou partneři uzavřít smlouvu o kohabitaci, v níž si mohou upravit vzájemné poměry, například majetkové vztahy, ale i bez této dohody však páry, které spolu sdílejí společnou domácnost získávají benefity u daně z příjmů a ve sféře sociálního zabezpečení.¹⁶

Od roku 1998 je účinný zákon *Aanpassingswet geregistreerd partnerschap*, který upravuje registrované partnerství. To mohou uzavřít jak homosexuální tak heterosexuální páry. Partneři mají stejné postavení jako manželé s výjimkou rodičovských práv a adopce.¹⁷ Další rozdíl spočívá také v možnosti legální separace, která je možná jen v manželství. I když se registrované partnerství zaznamenává do matričních knih, lze jej ukončit dohodou partnerů bez účasti soudu.¹⁸

O tři roky později je manželství zpřístupněno i homosexuálům, zákonem *Wet openstelling huwelijk*, kterým se mění občanský zákoník.¹⁹ Do manželství smí vstoupit pár stejného pohlaví starší 18-ti let, pokud alespoň jeden z nich má nizozemské občanství nebo má na území Nizozemska trvalý pobyt (tato podmínka je vyžadována i u registrovaného partnerství). Jediným omezením je nemožnost adopce dětí z ciziny, jelikož potencionální adoptované dítě může být občanem státu, který homosexuální manželství neumožňuje. Zároveň zůstává v platnosti institut registrovaného partnerství, které je možné jednoduchým způsobem přeměnit v manželství a naopak, včetně eventuality uzavřít pouze kohabitační smlouvu. Registrované partnerství však vytváří překážku bránící vzniku manželství, tzn., jestliže nechtějí partneři přeměnit jejich partnerství na manželství, ale chtějí uzavřít manželství s jinou osobou, musí nejdříve ukončit jejich stávající partnerství. Proto nemůžeme zdejší registrované partnerství i přes jeho otevřenost heterosexuálním dvojicím ztotožňovat

¹⁴ HEKMA, Gert. *The Netherlands* [online]. Glbtq, 27. prosince 2006 [cit. 30. října 2010]. Dostupné na <<http://www.glbtc.com/social-sciences/netherlands.html>>.

¹⁵ Marriage and partnership rights for same sex partners: country-by- country [online]. Ilga Europe, [cit. 30. října 2010]. Dostupné na <http://www.ilga-europe.org/home/issues/families/recognition_of_relationships/legislation_and_case_law/marriage_and_partnership_rights_for_same_sex_partners_country_by_country>.

¹⁶ Marriage, registered partnership, cohabitation and ending relationship [online]. Access-nl.org, červenec 2010 [cit. 30. října 2010]. Dostupné na <http://www.access-nl.org/our_services/pdf/booklets/marriage_registered_partnership_cohabitation.pdf>.

¹⁷ Marriage and partnership rights for same sex partners: country-by- country [online]. Ilga Europe, [cit. 30. října 2010]. Dostupné na <http://www.ilga-europe.org/home/issues/families/recognition_of_relationships/legislation_and_case_law/marriage_and_partnership_rights_for_same_sex_partners_country_by_country>.

¹⁸ Marriage, registered partnership, cohabitation and ending relationship [online]. Access-nl.org, červenec 2010 [cit. 30. října 2010]. Dostupné na <http://www.access-nl.org/our_services/pdf/booklets/marriage_registered_partnership_cohabitation.pdf>.

¹⁹ Marriage and partnership rights for same sex partners: country-by- country [online]. Ilga Europe, [cit. 30. října 2010]. Dostupné na <http://www.ilga-europe.org/home/issues/families/recognition_of_relationships/legislation_and_case_law/marriage_and_partnership_rights_for_same_sex_partners_country_by_country>.

s paktem solidarity, který nalezneme v Belgii, Francii, Lucembursku a Andoře, kde nedochází ke změně osobního statusu a jedním z důvodů zániku partnerství je právě uzavření manželství.

Manželství končí smrtí manžela nebo jeho prohlášením za mrtvého a na návrh učiněný u soudu. Oproti tomu v registrovaném partnerství postačí smlouva sepsána notářem nebo advokátem, v níž partneři uvádějí svou vůli ukončit partnerství a jsou v ní uspořádány jejich majtkové poměry.

Otázka, zda mohou páry stejného pohlaví uzavírat manželství v kostele a jiných náboženských prostorech je vyřešena tím, že v Nizozemsku je obligatorní občanský sňatek, tzn., že případnému církevnímu obřadu musí vždy předcházet občanský před matričním úřadem.^{20,21}

V Arubě a pěti ostrovech bývalých Nizozemských Antil, jež tvoří autonomní části Nizozemska se manželské svazky homosexuálů nepovolují, nicméně na základě rozhodnutí Nejvyššího soudu jsou povinni uznávat nizozemská homosexuální manželství.²² Pro ostrovy Bonaire, Saba a Sint Eustatius, které se staly od rozpadu Antil v říjnu 2010 zvláštními správními obvody a spadají přímo pod správu Nizozemska se připravuje schválení zákona umožňující homosexuální manželství a adopci na rok 2012.²³

Je třeba též zmínit, že navzdory příznivé právní úpravě zůstávají homosexuálové společensky diskriminováni ze stran ortodoxních křesťanů a muslimů, kteří tvoří v Nizozemsku 10 % populace.²⁴

2. 2. 2 Belgie

Mezi další velmi tolerantní zemi, která je rovněž monarchií, řadíme Belgii. Homosexualita se zde netrestá již od roku 1762 a jediným omezením byla rozdílná věková hranice pro homosexuální styk, pro který byl nutný věk 18-ti let, zatímco pro styk heterosexuální stačilo 16 let. Ke sjednocení věkového limitu došlo v roce 1985.

²⁰ Marriage, registered partnership, cohabitation and ending relationship [online]. Access-nl.org, červenec 2010 [cit. 30. října 2010]. Dostupné na

<http://www.access-nl.org/our_services/pdf/booklets/marriage_registered_partnership_cohabitation.pdf>.

²¹ WAALDIJK, Kees. *Major legal consequences of marriage, cohabitation and registered partnership for different-sex and same-sex partners in the Netherlands* [online]. 2004 [cit. 30. října 2010]. Dostupné na <<https://same-sex.web.ined.fr/pdf/DocTrav125/05Doc125TheNetherlands.pdf>>.

²² *FAQ: Same sex marriage* [online]. Radio Netherlands worldwide, 29. září 2010 [cit. 30. října 2010]. Dostupné na <<http://www.rnw.nl/english/article/faq-same-sex-marriage>>.

²³ Netherlands Antilles Splits; Bonaire, Saba & St. Eustatius to Accept Gay Marriage Laws by 2012 [online]. Gayapolis, 11. října 2010 [cit. 30. října 2010]. Dostupné na <<http://www.gayapolis.com/news/artdisplay.php?artid=4998>>.

²⁴ HEKMA, Gert. *The Netherlands* [online]. Gbltq, 27. prosince 2006 [cit. 30. října 2010]. Dostupné na <<http://www.gbltq.com/social-sciences/netherlands.html>>.

Pro homosexuály je Belgie velmi významná také proto, že zde vznikla jedna z nejznámějších a nejdůležitějších mezinárodních organizací leseb a gayů Ilga Europe, jež usiluje o rovnoprávnost a podporu práv homosexuálů a transsexuálů.²⁵

V roce 2003 se Belgie stala druhou zemí na světě, která povolila manželství i párům stejného pohlaví zákonem *Loi ouvrant le mariage à des personnes de même sexe et modifiant certaines dispositions du Code civil*. Rozdíly mezi manželstvím homosexuálů a heterosexuálů spočívaly tak jako v Nizozemsku opět v mezinárodním a rodičovském aspektu. Zprvu mohli manželství uzavírat pouze belgičtí občané nebo belgický občan s občanem ze státu, která manželství homosexuálů umožňuje (v té době jen Nizozemsko).²⁶ Nyní stačí, pokud alespoň jeden ze snoubenců žil v Belgii minimálně po dobu tří měsíců bez ohledu na jeho státní příslušnost.²⁷

Homosexuálové také nemohli společně adoptovat děti a ani adoptovat partnerova biologického potomka. K povolení obou typů adopcí došlo o tři roky později od legalizace homosexuálního manželství v roce 2006.²⁸ Nicméně je nutné zmínit, že i před přijetím tohoto zákona nebylo bráněno umělému oplodnění žen, žijících v lesbickém vztahu.

Stejně jako v Nizozemsku musí náboženskému obřadu předcházet uzavření občanského sňatku a církve nejsou povinny požadavku církevního požehnání vyhovět.

Před schválením gay manželství zde bylo upraveno homosexuální soužití zákonem *Loi instaurant la cohabitation légale* (právně uznané soužití), ale nedá se přímo mluvit o registrovaném partnerství, jelikož toto společné soužití nevykazovalo jeho typické znaky. Poměrně velkou podobnost s touto úpravou můžeme nalézt ve francouzském občanském paktu solidarity, který byl přijat zhruba ve stejném časovém období. Stejně jako u PACS mohli partnerství uzavřít i heterosexuální dvojice, ale dokonce i blízcí příbuzní. Rovněž partnerství zanikalo automaticky, pokud jeden z partnerů vstoupil do manželství. Jde tedy vidět, že tento zákon nebyl zaměřen vyloženě na homosexuální páry, ale upravuje pouze soužití dvou osob obecně. To se projevuje i v nepříliš rozsáhlém počtu práv a výhod, které takovýto typ soužití poskytuje. Patří sem zejména úspěch nájemních práv, pakliže jeden z partnerů zemře, finanční odškodnění v případě protiprávního usmrcení partnera, právo na

²⁵ GIANOULIS, Tina. *Belgium* [online]. Gltq, 29. prosince 2004 [cit. 2. listopadu 2010].

Dostupné na <<http://www.gltq.com/social-sciences/belgium.html>>.

²⁶ WAALDIJK, Kees, DE SHUTTER Olivier. *Major legal consequences of marriage, cohabitation and registered partnership for different-sex and same-sex partners in Belgium* [online]. 2004 [cit. 30. října 2010].

Dostupné na <<https://same-sex.web.ined.fr/pdf/DocTrav125/05Doc125Belgium.pdf>>.

²⁷ Same se marriage in Belgium [online]. Angloinfo.com, [cit. 2. listopadu 2010].

Dostupné na <<http://brussels.angloinfo.com/countries/belgium/gaymarriage.asp>>.

²⁸ *Belgium passes gay adoption law* [online]. BBC NEWS, 21. dubna 2006 [cit. 2. listopadu 2010].

Dostupné na <<http://news.bbc.co.uk/2/hi/europe/4929604.stm>>.

informace o zdravotním stavu a zařazení do zvýhodněné skupiny u daně z dědictví. Partner však není zákonným dědicem druhého partnera, nemá nárok na vdovský nebo vdovecký důchod, nemůže odmítnout svědčit proti partnerovi, partneri nenabývají společného jmění, pokud si tak nevyhradí ve smlouvě a též nemohou užívat společné příjmení jako je tomu u manželství. Novelou belgického občanského zákoníku o povolení manželství i párům stejného pohlaví zákon *Loi instaurant la cohabitation légale* nepozbývá platnosti, ale existuje paralelně vedle manželství. Je tedy rozhodnutím každého jaký typ soužití zvolí.²⁹

2. 2. 3 Španělsko

Španělské království je asi nejnázornějším příkladem jak se postoje společnosti vůči homosexuálně orientovaným osobám mohou obrátit ze striktně odmítavých k maximální toleranci.

Španělský středověký vizigotský zákoník byl mezi prvními na světě, který začal trestat homosexuální akty a považoval ji za sodomii.³⁰ Zákaz sexuálních styků mezi osobami stejného pohlaví trval do roku 1979. Za vlády diktátora Francisca Franca byla homosexualita přísně zakázaná a gayové byli na základě zákona *Ley de Vagos y Maleantes* z roku 1954 hromadně zatýkáni, mučeni a často i vražděni. Protože homosexualita byla trestným činem, gayové a lesbičky nemohli navazovat pracovní poměry ani dostávat důchody. V současné době se nynější španělská vláda snaží zmírňovat dopady této diskriminace a pod vedením José Luis Rodríguez Zapatera přiznává homosexuálům uvězněným a mučeným za Francové diktatury jednorázové odškodnění přibližně ve výši 17 000 dolarů a 1 000 dolarovou měsíční penzi.³¹

Nyní, přestože je Španělsko katolickým státem, patří mezi jednu z pěti zemí Evropské unie, která přiznává homosexuálům práva rovnocenná s heterosexuály. Důkazem je schválení zákona *LEY 13/2005, de 1 de julio, por la que se modifica el Código Civil en materia de derecho a contraer matrimonio*, kterým je modifikován občanský zákoník a institut manželství se stává přístupný párům bez ohledu na jejich pohlaví.³²

²⁹ WAALDIJK, Kees, DE SHUTTER Olivier. *Major legal consequences of marriage, cohabitation and registered partnership for different-sex and same-sex partners in Belgium* [online]. 2004 [cit. 30. října 2010]. Dostupné na <<https://same-sex.web.ined.fr/pdf/DocTrav125/05Doc125Belgium.pdf>>.

³⁰ BERCO, Cristian. *Spain* [online]. Glbtq, 2004 [cit. 25. října 2010]. Dostupné na <<http://www.glbtc.com/social-sciences/spain.html>>.

³¹ JOHNSON, Ramon. *Gays under the Francisco Franco dictatorship* [online]. [cit. 25. října 2010]. Dostupné na <<http://gaylife.about.com/od/gayrights/a/spainfranco.htm>>.

³² Marriage and partnership rights for same sex partners: country-by- country [online]. Ilga Europe, [cit. 30. října 2010]. Dostupné na <http://www.ilga-europe.org/home/issues/families/recognition_of_relationships/legislation_and_case_law/marriage_and_partnership_rights_for_same_sex_partners_country_by_country>.

Před přijetím tohoto zákona neexistovala žádná ucelená legislativní úprava na celostátní úrovni, která by se věnovala soužití osob téhož pohlaví např. formou registrovaného partnerství. Nicméně od roku 1994 začaly některé autonomní regiony vydávat své vlastní zákony, které přiznávaly homosexuálním párům obdobná práva jako heterosexuálním. Prvním bylo Baskicko, následováno roku 1998 Katalónií, podle jejíž úpravy měli spolužijící partneři omezené dědické nároky, podobný zákon schválil později také Aragon a další regiony.³³

Ley 13/2005 reaguje na usnesení Evropského parlamentu ze dne 8. února 1994, který výslovně vyzývá Komisi, aby předložila návrh na ukončení zákazu manželství párů stejného pohlaví a tím odstranila rozdíly mezi partnerstvím heterosexuálů a homosexuálů. Samotný zákon je velmi propracovaný a objasňuje z jakých důvodů se Španělsko rozhodlo pro změnu právní úpravy. Jedním z argumentů je, že společnost prochází dynamickým vývojem, stává se rozmanitější a dochází k změnám sociálních hodnot. Rovněž poukazuje na dlouhodobou diskriminaci na základě sexuální orientace, kterou se španělská legislatura rozhodla zrušit.

Základní pramen tvoří také španělská ústava a její vybraná ustanovení o rovnosti práv a svobodném rozvoji osobnosti (článek 9.2 a 10.1), zachování svobody, volnost v soužití (článek 1.1) a rovnost v požívání práva bez diskriminace na základě pohlaví, názorů, nebo jiného osobního či sociálního důvodu.

Zákonodárce provedl terminologickou úpravu jednotlivých položek občanského zákoníku, které obsahovaly výslovný odkaz na pohlaví osob. Termíny manžel a manželka byly nahrazeny pojmem manželé. Podle nového znění čl. 44 mohou vstoupit do manželství dvě osoby stejného nebo různého pohlaví. K tomuto článku byl přidán ještě paragraf č.2, dle kterého má homosexuální manželství stejné právní účinky jako heterosexuální a musí splňovat stejné náležitosti.³⁴

Jednou z podmínek pro uzavření manželství osob téhož pohlaví je španělské občanství jednoho z manželů nebo trvalý pobyt ve Španělsku obou manželů. Pro vstup do manželství je vyžadován věk 16-ti let a samostatný život nezávislý na rodičích obou snoubenců, před dosažením 18-ti let je však třeba souhlas jejich zákonných zástupců nebo právní emancipace.³⁵

³³ BERCO, Cristian. *Spain* [online]. Glbtq, 2004 [cit. 25. října 2010]. Dostupné na <<http://www.glbtc.com/social-sciences/spain.html>>.

³⁴ LEY 13/2005, de 1 de julio, por la que se modifica el Código civil en materia de derecho a contraer a matrimonio. [online]. 2005 [cit. 25. října 2010]. Dostupné na <<http://www.boe.es/boe/dias/2005/07/02/pdfs/A23632-23634.pdf>>.

³⁵ Getting married in Spain [online]. Angloinfo.com, [cit. 28. října 2010]. Dostupné na <<http://madrid.angloinfo.com/countries/spain/marriage.asp>>.

Zákonem *Ley 13/2005* získali sezdané homosexuální páry též plná práva v oblasti adopce³⁶ a od října 2010 mohou namísto občanského sňatku uzavřít manželství v církevní podobě, které umožňují Metropolitní církve.³⁷

2. 2. 4 Norsko

Ustanovení norského trestního zákona, které postihovalo stejnopohlavní akty pouze mezi muži bylo zrušeno ve stejném roce, kdy byl sjednocen věk pro heterosexuální a homosexuální styk, a to roku 1972. Norsko patří mezi první evropskou zemí, která představila zákon zakazující diskriminaci na základě sexuální orientace.³⁸

Jedinou ucelenou právní úpravu zabývající se neformálním soužitím osob bez rozdílů pohlaví nalezneme v *Aktu o společném bydlišti a domácnosti* z roku 1991. Další přiznávána práva a povinnosti jsou roztržena v různých zákonech, na jejichž základě mohou například přeživší partneři dostat finanční odškodnění v případě protiprávní smrti druhá a jsou považováni za osobu blízkou pro účely informací o zdravotním stavu partnera, nemocničních návštěv a možnosti rozhodovat o jeho léčbě.

V roce 1993 Norské království následovalo dánské a stalo se tak druhým státem v Evropě, který schválil zákon o registrovaném partnerství (*Partnerskapsloven*) zaručující obdobná práva jako v manželství s níže uvedenými výjimkami.³⁹

O 16 let později, s účinností od 1. ledna 2009 byl tento akt nahrazen novelou zákona o manželství, díky níž se tento institut stal pohlavně neutrálním.⁴⁰ Rozdílů mezi registrovaným partnerstvím a citovanou novelizací není příliš. Mezi ty nejzásadnější patří nemožnost uzavření partnerství v kostele a vyloučení společné adopce dětí (od roku 2002 však na základě revidovaného zákona o registrovaném partnerství mohl jeden partner adoptovat biologické potomky druhého partnera). Dle nynější úpravy mohou homosexuální páry stvrdit svůj sňatek rovněž v církevní podobě, zákon ale dává náboženským kongregacím pouze právo nikoliv povinnost rozhodnout se, zda budou homosexuální páry oddávat.

³⁶ *Spain approves gay marriage, adoption* [online]. DW-world.de, 22. dubna 2005 [cit. 27. října 2010]. Dostupné na <<http://www.dw-world.de/dw/article/0,1560626,00.html>>.

³⁷ AGENCE FRANCE-PRESSE. *Spain to get church for same-sex marriages: report* [online]. The Raw Story, 4. července 2010 [cit. 27. října 2010]. Dostupné na <<http://www.rawstory.com/rs/2010/07/04/spain-church-samesex-marriages>>.

³⁸ KACZOROWSKI, Graig. *Norway* [online]. Glibtg, 2004 [cit. 2. listopadu 2010]. Dostupné na <<http://www.glibtg.com/social-sciences/norway.html>>.

³⁹ ASLAND, John, WAALDIJK, Kees. *Major legal consequences of marriage, cohabitation and registered partnership for different-sex and same-sex partners in Norway* [online]. 2004 [cit. 5. listopadu 2010]. Dostupné na <<https://same-sex.web.ined.fr/pdf/DocTrav125/05Doc125Norway.pdf>>.

⁴⁰ *New law in Norway grants gay couples marriage rights* [online]. USA Today, 17. června 2008 [cit. 2. listopadu 2010]. Dostupné na <http://www.usatoday.com/news/world/2008-06-17-gaymarriage_N.htm>.

Rovněž mohou manželé téhož pohlaví společně adoptovat dítě a lesbické ženy mohou využít možnosti asistované reprodukce.

Dále nemohli oproti manželství uzavřít partnerství dva cizinci, jelikož bylo potřeba, aby alespoň jeden z partnerů byl norským občanem (této podmínce vyhovovalo také dánské, švédské, finské, nizozemské a islandské občanství) a kromě toho se vyžadoval trvalý pobyt na území Norska obou či jednoho partnera trvajícím minimálně dva roky. O tom, že již norský zákon o registrovaném partnerství nabízel práva téměř plnohodnotná jako poskytuje manželství dosvědčuje též fakt, že partneři mohli automaticky užívat společné příjmení (např. narozdíl od Finska).

Za zmínku stojí určitě také skutečnost, že možnosti uzavřít registrovaného partnerství využil tehdejší norský Ministr financí Per-Kristian Foss, který byl i na krátkou dobu ustanoven předsedou vlády.^{41,42}

Pakliže jde o ukončení manželství, je manželům umožněn institut dočasné právní odluky a pokud se po uplynutí jednoho roku nerozhodnou v manželství setrvat, mohou požádat o rozvod. Manželství je možné rozvést také na návrh, jestliže manželé spolu déle než dva roky nežijí a bez ohledu na délku jejich soužití, pokud se jeden z manželů pokusil úmyslně zabít druhého či jejich děti, popř., je fyzicky týral nebo je dána překážka podmiňující neplatnost manželství.⁴³

2. 2. 5 Švédsko

Legislatura Skandinávských zemí je pro homosexuální minority všeobecně velmi příznivá a Švédsko není výjimkou. Homosexualita byla dekriminálníována už v roce 1944, do té doby byla považována trestním zákoníkem z roku 1864 za jeden z hříchů sodomie. Poté, přestože byly homosexuální styky zákonem dovoleny, se až do roku 1978 rozlišovalo mezi pohlavním aktem dvou žen nebo dvou mužů, k souhlasu k lesbickému styku se vyžadoval věk 15-ti let, pro akt dvou mužů byla hranice stanovena na 18 let.⁴⁴

Každý severský stát má v právních úpravách týkajících se sexuálních minorit podstatné prvenství, a to Švédskému království patří v první právní regulaci soužití párů stejného pohlaví zákonem o neregistrovaném soužití homosexuálů z roku 1987, který stanovil, že

⁴¹ ASLAND, John, WAALDIJK, Kees. *Major legal consequences of marriage, cohabitation and registered partnership for different-sex and same-sex partners in Norway* [online]. 2004 [cit. 5. listopadu 2010]. Dostupné na <<https://same-sex.web.ined.fr/pdf/DocTrav125/05Doc125Norway.pdf>>.

⁴² KACZOROWSKI, Graig. *Norway* [online]. Gbltq, 2004 [cit. 2. listopadu 2010]. Dostupné na <<http://www.gbltq.com/social-sciences/norway.html>>.

⁴³ ACT 1991-07-04 NO. 47: THE MARRIAGE ACT [online]. Government.no, 2009 [cit. 5. listopadu 2010]. Dostupné na <<http://www.regjeringen.no/en/doc/Laws/Acts/the-marriage-act.html?id=448401>>.

⁴⁴ MAGNUSSON, Jan. *Sweden* [online]. Gbltq, 2004 [cit. 5. listopadu 2010]. Dostupné na <<http://www.gbltq.com/social-sciences/sweden.html>>.

dřívější zákon o neregistrovaném soužití (společné obydlí) je možný aplikovat právě i na vztahy dvou žen nebo mužů. Účelem tohoto aktu bylo poskytnutí alespoň minimální ochrany práv slabší strany v případě ukončení soužití.⁴⁵

O 7 let později byl schválen zákon o registrovaném partnerství (*Lag om registrerat partnerskap*), které mohli uzavřít výhradně páry stejného pohlaví starší 18-ti let. Alespoň jeden z partnerů musel mít švédské občanství nebo mít v zemi trvalý pobyt po dobu dvou let. Zákon je velmi stručný a krátký, vyjmenovává podmínky registrace, její překážky a způsoby zániku partnerství. Na právní účinky partnerství se aplikoval švédský zákon o manželství, s výjimkou ustanovení výslovně odkazujících na pohlaví manžela, adopce a poručnictví.⁴⁶ Avšak i když je to pro institut registrovaného partnerství poměrně neobvyklé, adopce byla schválena v roce 2003 a za další dva roky byla povolena rovněž možnost umělého oplodnění žen, které žijí v lesbickém vztahu.⁴⁷ Diference mezi partnerstvím a manželstvím tak zůstala kromě úpravy v rozdílných zákonech v nemožnosti uzavřít partnerství v církevní formě.

V roce 2007 představil zástupce speciálního výboru, který se měl zabývat myšlenkou stejnopohlavního manželství svůj návrh Ministru Spravedlnosti.⁴⁸ Tento návrh byl schválen parlamentní většinou a zákon vstoupil v platnost 1. května 2009.⁴⁹ Od listopadu téhož roku mohou páry stejného pohlaví uzavírat manželství též v kostele. Luteránská církev, která je od roku 2000 oddělena od státu vyjádřila požehnání pro homosexuální církevní sňatky již v roce 2007, v souvislosti s přípravou zákona o učinění manželství pohlavně neutrálním. Nicméně podle církve nejsou jednotliví kněží zavázáni páry stejného pohlaví oddat, to je ponecháno na jejich vůli, mají však zajistit kněze, který obřad vykoná. Dále církev musela poupravit názvosloví tak, aby se v citátech a biblických ustanoveních nenacházely pojmy determinující manželství pouze jako soužití mezi mužem a ženou.⁵⁰ Registrované partnerství bylo tedy nahrazeno tradičnějším institutem manželstvím a páry, které uzavřeli partnerství před

⁴⁵ BOELE-WOELKI, Katharina, FUCHS, Angelika. *Legal recognition of same sex couples in Europe*. Antwerp–Oxford–New York: Intersentia, 2003, s. 24 – 25

⁴⁶ Lag (1994:1117) om registrerat partnerskap [online]. Constitutionally speaking, 2005 [cit. 8. listopadu 2010]. Dostupné na <<http://www.notisum.se/rnp/sls/lag/19941117.HTM/>>.

⁴⁷ Homosexual partnership and adoption [online]. Ministry of Justice, Sweden, březen 2003 [cit. 8. listopadu 2010]. Dostupné na <http://www.sweden.gov.se/content/1/c6/01/62/17/664ab73b.pdf>>.

⁴⁸ DE VOS, Pierre. *Now Sweden to get same sex marriage?* [online]. Constitutionally speaking, 28. března 2007 [cit. 8. listopadu 2010]. Dostupné na <<http://constitutionallyspeaking.co.za/now-sweden-to-get-same-sex-marriage/>>.

⁴⁹ *Sweden allows same sex marriage* [online]. BBC NEWS, 2. dubna 2009 [cit. 8. listopadu 2010]. Dostupné na <<http://news.bbc.co.uk/2/hi/7978495.stm>>.

⁵⁰ LIŠKA, Martin. *Homosexualita ve Švédsku: od trestného činu k církevním sňatkům* [online]. Vitalia.cz, 1. července 2010 [cit. 8. listopadu 2010]. Dostupné na <<http://www.vitalia.cz/clanky/homosexualita-ve-svedsku-od-trestneho-cinu-k-cirkevni-snatkum/>>.

přijetím zákona povolující homosexuální manželství se mohou rozhodnout, zda si ponechají statut registrovaných partnerů nebo své partnerství přemění na manželství.⁵¹

Nyní mohou ve Švédsku vstoupit do manželství dvě osoby starší 18-ti let, u nichž nejsou dány zákonné překážky bránící manželství, švédské občanství není vyžadováno.⁵² Skandinávský model manželství nezná institut společného jmění a manželé jsou vzájemně odpovědní pouze za dluhy, které vznikly v souvislosti s běžným hospodařením.⁵³ Pro ukončení manželství rozvodem na návrh jednoho nebo obou manželů je třeba dodržet šesti měsíční čekací lhůtu, pokud není splněna podmínka, že manželé spolu nežijí trvale po dobu delší dvou let nebo není dána okolnost způsobující neplatnost manželství. Se všemi těmito typickými atributy se můžeme rovněž setkat v sousedních státech v Norsku a Finsku.⁵⁴

2. 2. 6 Portugalsko

Dnes patří Portugalsko stejně jako jeho protějščí stát Španělsko k zemím, která nerozlišuje mezi heterosexuálním či homosexuálním manželstvím. I tady však tomu předcházela velký vývoj a postoje vůči homosexuálnímu chování ovlivňovalo působení římsko-katolické církve. V dřívějších dobách nebyla homosexualita trestána pouze trestními zákony, ale též pravidly inkvizice, které platily od roku 1536 až 1821. Ve srovnání s ostatními evropskými státy však bylo Portugalsko shovívavější k osobám, které byly označeny za pachatele sodomie. Revidovaný trestní zákoník z roku 1852 homosexuální akty nezmiňoval, nicméně homosexualita začala být opět protiprávní během diktatury Antónia de Oliveira Salazara. K její dekriminální dochází v roce 1982, zároveň se stanovením odlišně věkové hranice pro homosexuální styk na 16 let a 14 let pro styk heterosexuální, která byla zrovnoprávněna až v roce 2007. Nicméně v nové trestní úpravě byla uzákoněna také trestnost domácího násilí bez ohledu zda jde o soužití osob různého nebo stejného pohlaví.⁵⁵

Od roku 2001 byl stávající zákon regulující soužití dvou osob rozšířen také pro gaye a lesbičky. Hlavními specifiky bylo určení neregistrovaného soužití dvojicím, které spolu žily po dobu alespoň dvou let. Zákon obsahuje výčet práv, mezi které patří zejména výhody stejných dovolených partnerů v zaměstnání, stejný režim u daní z příjmu jako v manželství,

⁵¹ DPA. *Sweden approves same sex marriage legislation* [online]. Earth Times, 1.dubna 2009 [cit. 8. listopadu 2010]. Dostupné na <http://www.earthtimes.org/articles/news/262551_sweden-approves-same-sex-marriage-legislation.html>.

⁵² STRITOF, Sheri & Bob. *Sweden marriage license information – how to get married in Sweden* [online]. About.com, [cit. 8. listopadu 2010]. Dostupné na <<http://marriage.about.com/od/sweden/p/swedenmarriage.htm>>.

⁵³ YTTEBERG, Hans, WAALDIJK, Kees. *Major legal consequences of marriage, cohabitation and registered partnership for different-sex and same-sex partners in Sweden* [online]. 2004 [cit. 10. listopadu 2010]. Dostupné na <<https://same-sex.web.ined.fr/pdf/DocTrav125/05Doc125Sweden.pdf>>.

⁵⁴ EXCEPTS FROM THE SWEDDISCH MARRIAGE CODE. [online]. International family law, [cit. 10. listopadu 2010]. Dostupné na <<http://www.international-divorce.com/d-sweden.htm>>.

⁵⁵ RAPP, Linda. *Portugal* [online]. Gbltq, 18. května 2010 [cit. 15. listopadu 2010]. Dostupné na <<http://www.gbltq.com/social-sciences/portugal.html>>.

odškodnění v případě úmrtí partnera na následek úrazu nebo nemoci z povolání, ochrana pobytu rodiny a pakliže byl partner majitelem domu, ve kterém partneri společně žili, mohl po smrti partnera získat právo na pětileté obývaní tohoto domu a předkupní právo v případě jeho prodeje (to ovšem neplatí, jestliže zemřelý partner měl dítě staršího jednoho roku nebo děti, které s nimi společně bydlely a mají zájem dům nadále obývat). Zákon se aplikoval v případě soužití dvou osob, které dosáhly věku 16-ti let, se způsobilostí k právním úkonům, které nejsou spojeny příbuzenským vztahem a nejsou vázány trvajícím manželstvím a dále se relativně neobvykle vyžaduje podmínka nepřijatelnosti předchozího odsouzení partnera jako pachatele nebo spolupachatele vraždy. Jelikož se neregistrované soužití nedotýká osobního stavu partnerů, zaniká nejen smrtí jednoho z nich či dohodu, ale také následným uzavřením manželství.⁵⁶

V roce 2008 byl poprvé v Parlamentu představen návrh zákona umožňující homosexuální manželství, byl však zamítnut vůdčí Socialistickou stranu včetně pravice. O rok později předseda vlády José Sócrates přislíbil podpoření zákona stejnopohlavního manželství za předpokladu, že se jeho strana dostane opět k moci. Po jeho znovuzvolení navrhl zákon umožňující manželství i dvojicím stejného pohlaví, který prošel parlamentem a následně byl v květnu 2010 i přes velkou neochotu a dřívější podnět k přezkoumání jeho ústavnosti podepsán také prezidentem Aníballem Cavaco Silva.⁵⁷

Manželství mohou v Portugalsku uzavřít osoby starší 16-ti let (do 18-ti let je požadován souhlas rodičů), snoubenci nemusí mít portugalskou národnost. Zajímavostí je, že k základním překážkám bránícím manželství je nedodržení lhůty 180 dní u muže a 300 dnů u ženy od ukončení jejich předchozího manželství. Přestože se homosexuálové mohou spolu ženit, tak nemohou společně adoptovat dítě (pouze jako jednotlivci) a rovněž je vyloučena možnost lesbických žen postoupit umělé oplodnění. Můžeme však předpokládat, že i v tomto směru bude Portugalsko následovat Španělsko a tento diskriminační prvek odstraní.^{58,59}

⁵⁶ Lei n.º 7/2001 de 11 de Maio Adopta medidas de protecção das uniões de facto. [online]. 11. květen 2001 [cit. 15. listopadu 2010]. Dostupné na <http://www.dgap.gov.pt/upload/Legis/2001_1_7_11_05.pdf>.

⁵⁷ RAPP, Linda. *Portugal* [online]. Gbltq, 18. května 2010 [cit. 15. listopadu 2010]. Dostupné na <<http://www.gbltq.com/social-sciences/portugal.html>>.

⁵⁸ DECRETO-LEI N.º 47 344, CÓDIGO CIVIL PORTUGUÊS. [online]. 1966 [cit. 15. listopadu 2010]. Dostupné na <<http://www.stj.pt/nsrepo/geral/cptlp/Portugal/CodigoCivil.pdf>>.

⁵⁹ *Parliament of Portugal takes an important step towards marriage equality* [online]. Ilga Europe, 8. ledna 2010 [cit. 15. listopadu 2010]. Dostupné na <http://www.ilga-europe.org/home/guide/country_by_country/portugal>.

2. 2. 7 Island

Podkapitolu věnovanou zemím, které umožňují manželství osob téhož pohlaví zakončuje další velmi liberální stát Island. Ustanovení trestního zákona z roku 1869, které zakazovalo homosexuální chování bylo zrušeno již v roce 1940, což zařadilo Island mezi druhou severskou zemi, která tak učinila, a to hned po Dánsku, která zlegalizovala homosexuální styk v roce 1930. První návrh na reformu práva ohledně postavení gayů a lesbiček byl vznesen v roce 1985, ale proběhla o něm pouze jedna debata. Znovu se o změně úpravy začalo jednat v roce 1992 a výsledkem několikaletého jednání bylo schválení zákona o registrovaném partnerství v roce 1996. Islandští homosexuálové získali tímto zákonem shodná práva jako manželé s výjimkou společné adopce, asistované reprodukce a možnosti uzavřít partnerství v kostele. Jak už jsem však uvedla, Island je státem velmi tolerantním vůči homosexuálním minoritám, a proto byly tyto rozdíly v dalších letech odstraněny. O deset let později od přijetí zákona o registrovaném partnerství došlo k jeho novelizaci, na jejímž základě páry stejného pohlaví získali plná práva v oblasti adopce a kromě toho mohou lesbické ženy postoupit umělé oplodnění bez ohledu na jejich osobní status. Navíc od roku 2008 bylo možné registrovat partnerství v kostele nebo jiných náboženských organizacích.

Dokončením procesu zrovnoprávnění mezi heterosexuály a homosexuály se stalo zpřístupnění manželství i párům téhož pohlaví v červnu 2010 na základě jednomyslného parlamentního hlasování, čímž zákon o registrovaném partnerství pozbyl účinnosti. Tento krok se však dá považovat za víceméně symbolický, jelikož partneři měli ve své podstatě identická práva jako manželé.⁶⁰

Zajímavým faktem je, že v čele islandské vlády stojí Jóhanna Sigurðardóttir, která je oficiálně první hlavou vlády hlásící se otevřeně k homosexualitě. Se svou partnerkou byly prvním párem na Islandu, který byl oddán po povolení homosexuálního manželství. Předtím žily několik let v registrovaném partnerství.⁶¹

Podle dodatku zákona o manželství mohou tedy vstoupit do manželství páry stejného pohlaví starší 18-ti let. Na výběr mají mezi občanským sňatkem nebo církevním ceremoniálem v kostele. Zda duchovní obřad vykonají, je jako v dalších státech ponecháno na jejich rozhodnutí. Manželství zaniká smrtí jednoho z manželů, jeho prohlášením za neplatné nebo rozvodem. Stejně jako například v Anglii nebo Dánsku zde můžeme nalézt institut právní separace, o kterou mohou požádat oba nebo jen jeden z manželů.

⁶⁰ KRISTINSSON, Thorvaldur. *Iceland: Homosexuality and the law* [online]. Gayice.is, 30. července 2009 [cit. 7. prosince 2010]. Dostupné na <<http://gayice.is/articles/gay-life/292-iceland-homosexuality-and-the-law>>.

⁶¹ LOYD, Petr. *Iceland's Prime Minister marries long-term partner* [online]. Pinkpaper.com, 28. června 2010 [cit. 7. prosince 2010]. Dostupné na <<http://news.pinkpaper.com/NewsStory.aspx?id=3298>>.

De facto jsou podmínky legálního odloučení totožné jako dánské. Po uplynutí šesti měsíců smějí zažádat o rozvod nebo pokud tak činí pouze jeden z manželů vyžaduje se lhůta jednoho roku.⁶²

2. 3 Země, které umožňují uzavřít registrované partnerství

2. 3. 1 Dánsko

U dánského království si nelze nepovšimnout velmi brzkých mezníků důležitých pro homosexuálně orientované osoby. Homosexualita je zde legální již od roku 1930⁶³ a Dánsko bylo také první evropskou zemí, která přijala zákon o registrovaném partnerství, a to v roce 1989 (*Lov om registreret partnerskab*).⁶⁴

Tato právní úprava se nevztahuje na Faerské Ostrovy, ale lze ji modifikovaně aplikovat na základě usnesení jejich vlády.⁶⁵ Grónskem, které tvoří autonomní součást Dánska byla přijata v roce 1996.⁶⁶ Zákon není příliš rozsáhlý a v podstatě odkazuje na ustanovení zákona o vzniku a zániku dánského manželství. Vyjmenovává, které části zákona jsou pro partnerství a manželství stejné, a které ustanovení se na registrované partnerství nepoužijí. Pro uzavření partnerství se vyžadují obvyklé náležitosti – věk partnerů nad 18 let a před novelizací zákona z roku 1999 musel mít alespoň jeden z partnerů dánské občanství nebo mít trvalé povolení k pobytu, dnes mohou uzavřít partnerství osoby, které mají trvalé bydliště v Dánsku alespoň dva roky před podáním registrace.^{67, 68}

⁶² Law in Respect of Marriage No. 31 of April 14th, 1993. [online]. Ministry of the interior, 14. dubna 1993 [cit. 7. prosince 2010]. Dostupné na <<http://eng.innanrikisraduneyti.is/laws-and-regulations/english/marriage-and-civil-union/nr/112>>.

⁶³ SOLAND, Birgitte. *Lesbian histories and cultures: An Encyclopedia, Volume I, Denmark* [online]. Book Rags, [cit. 5. prosince 2010]. Dostupné na <<http://www.bookrags.com/tandf/denmark-6-tf/>>.

⁶⁴ Marriage and partnership rights for same sex partners: country-by- country [online]. Ilga Europe, [cit. 30. října 2010]. Dostupné na <http://www.ilga-europe.org/home/issues/families/recognition_of_relationships/legislation_and_case_law/marriage_and_partnership_rights_for_same_sex_partners_country_by_country>.

⁶⁵ BOELE-WOELKI, Katharina, FUCHS, Angelika. *Legal recognition of same sex couples in Europe*. Antwerp–Oxford–New York: Intersentia, 2003, s. 13 – 23, 215 – 217

⁶⁶ PRICE, Susan. *Same sex marriages and equivalent relationships* [online]. OLR research report, 10. října 2008 [cit. 5. prosince 2010]. Dostupné na <<http://www.cga.ct.gov/2008/rpt/2008-r-0574.htm>>.

⁶⁷ BOELE-WOELKI, Katharina, FUCHS, Angelika. *Legal recognition of same sex couples in Europe*. Antwerp–Oxford–New York: Intersentia, 2003, s. 13 – 23, 215 – 217

⁶⁸ BAATRUP, Søren, WAALDIJK, Kees. *Major legal consequences of marriage, cohabitation and registered partnership for different-sex and same-sex partners in Denmark* [online]. 2004 [cit. 5. prosince 2010]. Dostupné na <<https://same-sex.web.ined.fr/pdf/DocTrav125/05Doc125Denmark.pdf>>.

Partneři nabývají obdobná práva a výhody jako manželé včetně omezené možnosti církevního partnerství (Luteránská církev zákon o registrovaném partnerství uznala v roce 1997 a někteří biskupové umožňují církevní požehnání a uzavření partnerství v kostele).⁶⁹ Od roku 2010 mohou též partneři společně adoptovat děti⁷⁰. Odlišnost mezi manželstvím tak spočívá pouze v označení, dá se tedy předpokládat, že průkopník Dánsko v právech gayů a lesbiček tento rozdíl odstraní, i když jsem nenalezla informace, že by se v dohledné době o přijetí takového zákona uvažovalo. Poměrně pozoruhodnou diferenciaci oproti jiným státům jsem shledala ve skutečnosti, že v dánském manželství ani registrovaném partnerství nevzniká pozůstalému partnerovi nárok na vdovský či vdovecký důchod, a i když majetek manželů a partnerů je považován za společné jmění, nenesou spolu odpovědnost za dluhy vzniklé během trvání jejich svazku.⁷¹

Mezi možné způsoby ukončení partnerství patří jeho prohlášení za neplatnost (např. v případě uzavření partnerství násilím nebo jeho uzavření na základě nepravdivých nebo podvodných informací, bez nichž by zde jinak nebyla vůle partnerství uzavřít) a zrušení. Ze zákona je také partnerům umožněno dočasné odloučení, pokud mají pocit, že nejsou schopni pokračovat v partnerském vztahu. Účinky této odluky zanikají, jestliže se partneři rozhodnou pro opětovné soužití. V případě, že odloučení je delší než šest měsíců mohou partneři zažádat o zrušení partnerství (roční separace, pokud o zrušení žádá pouze jeden z partnerů). Dále lze zrušit partnerství z důvodu, že partneři žijí odděleně po dobu dvou let (bez toho, aniž by byli od sebe právně odloučeni), domácího násilí, nevěry, bigamie. Zákon také nabízí jako prostředek k řešení partnerských problémů a zabránění rozpadu partnerství mediaci.⁷²

Ohledně neregistrovaných kohabitujících osob téhož pohlaví neexistuje obecná úprava, nicméně těmto párům jsou přiznávána určitá práva, mezi něž patří např. nárok na odškodnění v případě protiprávního úmrtí partnera a po dvou letech soužití rovněž přechod nájemních práv a zařazení do skupiny osvobozenou nebo se sníženou dědickou daní.⁷³

⁶⁹ *The evangelical lutheran church in Denmark and homosexuality* [online]. Religious tolerance.com [cit. 5. prosince 2010]. Dostupné na <http://www.religioustolerance.org/hom_dane.htm>.

⁷⁰ *Dánsko uzákonilo právo na adopci pro homosexuální páry* [online]. Bengáles, 14. květen 2010 [cit. 5. prosince 2010]. Dostupné na <<http://www.bengales.cz/aktuality/dansko-uzakonilo-pravo-na-adopci-pro-homosexuální-pary.html>>.

⁷¹ BAATRUP, Søren, WAALDIJK, Kees. *Major legal consequences of marriage, cohabitation and registered partnership for different-sex and same-sex partners in Denmark* [online]. 2004 [cit. 5. prosince 2010]. Dostupné na <<https://same-sex.web.ined.fr/pdf/DocTrav125/05Doc125Denmark.pdf>>.

⁷² *The formation and dissolution of marriage act* [online]. Danish ministry of Justice, 1999 [cit. 5. prosince 2010]. Dostupné na <http://host.uniroma3.it/progetti/cedir/cedir/Lex-doc/Dk_marrig.pdf>.

⁷³ BAATRUP, Søren, WAALDIJK, Kees. *Major legal consequences of marriage, cohabitation and registered partnership for different-sex and same-sex partners in Denmark* [online]. 2004 [cit. 5. prosince 2010]. Dostupné na <<https://same-sex.web.ined.fr/pdf/DocTrav125/05Doc125Denmark.pdf>>.

2. 3. 2 Francie

Francii můžeme řadit ke státům, jenž je vůči homosexuálům poměrně tolerantní. Homosexualita byla dekriminována trestním zákoníkem v roce 1791 během první francouzské revoluce, do té doby bylo homosexuální chování považováno za sodomii a jednalo se o vážný čin. Do roku 1982 byl však nutný pro homosexuální styk vyšší věk než pro heterosexuální, poté byl zrovnoprávněn na hranici 15 let.⁷⁴

Nyní nalezneme ve Francii velmi specifickou právní úpravu soužití osob stejného pohlaví. Nejedná se ani o manželství, či registrované partnerství, ale o jakousi smlouvu, která upravuje vztahy mezi spolužijícími osobami. Tento právní institut, nazvaný *Pacte civil de solidarité* (PACS) byl přidán do francouzského občanského zákoníku a vstoupil v platnost v listopadu 1999. Od tohoto data získali rovněž kohabitující páry téhož pohlaví stejný status jako spolužijící heterosexuální dvojice. Občanský pakt solidarity mohou uzavřít dvě osoby starší 18-ti let, bez rozdílu pohlaví. Je tedy přístupný i heterosexuálním párům. Pro uzavření paktu není potřeba francouzská národnost partnerů, jestliže je však smlouva uzavírána mimo území Francie, vyžaduje se francouzské občanství alespoň jednoho z nich. Pro jeho vznik musí partneři sepsat dohodu, která může být vypracována i notářem. Ve Francii podobně jako např. v Belgii nebo Nizozemsku nemá církevní sňatek bez povinného občanského obřadu právní následky, což se logicky uplatní i v případě registrovaného partnerství. PACS nemá předepsanou žádnou formu, stačí když je v něm uvedeno, že partneři chtějí uzavřít pakt solidarity na základě zákona a jsou v něm uspořádány majetkové poměry. Partneři si mohou smlouvu kdykoliv upravit stejným způsobem jako při jejím uzavírání.

PACS vstupuje v platnost datem registrace, poté co registrující ověří všechny požadované dokumenty. Po uzavření jsou partneři zavázáni ke společnému životu, mají si navzájem pomáhat (např. v nemoci, v nezaměstnanosti) a poskytovat si materiální pomoc přiměřenou jejich poměrům, jestliže se nedohodli ve smlouvě jinak. Také mají společně uhrazovat útraty za každodenní potřeby. Tato solidarita se netýká úhrad přesahující běžné výdaje. Každý však zůstává osobně odpovědný za dluhy, které vznikly před nebo v průběhu trvání paktu, pokud není opět ve smlouvě domluveno něco jiného.

V případě, že není uspořádání majetku ve smlouvě dostatečně určité, zůstává každému z partnerů výlučné vlastnictví majetku, který nabyli před uzavřením paktu. Oba partneři mohou využít všech prostředků pro dokázání svého vlastnictví. Nemovitosti, u kterých se

⁷⁴ Gay guide France [online]. GT, 7 [cit. 5. prosince 2010]. Dostupné na <http://www.gaytimes.co.uk/Hotspots/GayGuide-action-Country-countryid-388.html>.

nepodaří prokázat vlastnictví jednoho z partnerů, patří do společného vlastnictví. Osobní věci, majetek, nebo podíl na majetku nabytý za peníze získané darem nebo dědictvím zůstávají v osobním vlastnictví partnerů.

Co se týče přechodu práv z nájmu bytu, tak ty jsou v paktu solidarity upraveny následovně:

- Partneri jsou nájemníci bytu – pokud byl jeden z partnerů nájemce bytu, tak v případě jeho smrti přechází na jeho partnera nájemní právo bez ohledu na délku trvání paktu.
- Partneri jsou vlastníci nemovitosti – od ledna 2007, jestliže je jeden z partnerů vlastníkem bytu a zemře, tak jeho partner má právo užívat tento byt včetně příslušenství bezplatně po dobu jednoho roku.⁷⁵

Nejvíce kritizovanými nedostatky PACS je neexistence sukcesních nároků – pokud partner zemře bez zanechání závěti, pozůstalý partner nepatří mezi jeho zákonné dědice (partneri jsou však osvobozeni od dědické daně). Bez úředně ověřené plné moci nemají partneri právo se zastupovat v běžných záležitostech a pokud se výslovně neuvedou jako osoby blízké, nemohou žádat informace o zdravotním stavu svých partnerů nebo se navštěvovat v případě hospitalizace. Dále narozdíl od manželství nemůže partner, který je cizincem žádat o udělení občanství nebo povolení k pobytu. Ve Francii je také ustanoven zákaz dárcovství orgánů mezi homosexuálními partnery.

Za pozastavení stojí ustanovení francouzského občanského zákoníku, v němž je uveden sexuální kontakt jako jedna z povinností plynoucí z manželského svazku nebo registrovaného partnerství (s tímto se můžeme setkat např. v Belgii).⁷⁶

Partnerství zaniká dnem smrti partnera, dále což je pro PACS typické též uzavřením manželství jednoho z partnerů a souhlasným nebo jednostranným prohlášením účastníků, pro které nejsou kladeny žádné podmínky (např. hluboký rozvrat, odluka, apod.).⁷⁷

⁷⁵ Pacte civil de solidarité [online]. Service-public.fr, [cit. 29. listopadu 2010]. Dostupné na <<http://vosdroits.service-public.fr/N144.xhtml>>.

⁷⁶ BORILLO, Daniel, WAALDIJK, Kees. *Major legal consequences of marriage, cohabitation and registered partnership for different-sex and same-sex partners in France* [online]. 2004 [cit. 18. prosince 2010]. Dostupné na <<https://same-sex.web.ined.fr/pdf/DocTrav125/05Doc125France.pdf>>.

⁷⁷ Pacte civil de solidarité [online]. Service-public.fr, [cit. 29. listopadu 2010]. Dostupné na <<http://vosdroits.service-public.fr/N144.xhtml>>.

2. 3. 3 Finsko

Trestnost homosexuálního chování, a to jak mužů a žen, na základě trestního zákona z roku 1864 byla odstraněna až v roce 1971 (poměrně pozdě ve srovnání s dalšími severskými zeměmi i s ostatními evropskými státy). Do roku 1999 byl rovněž stanoven vyšší věk pro homosexuální styk. O deset let později od legalizace homosexuality, došlo i k jejímu vynětí ze seznamu duševních poruch.⁷⁸

Ve Finsku neexistovala před rokem 2002 žádná ucelená právní úprava, která by se alespoň věnovala nesezdanému soužití homosexuálních dvojic jako tomu bylo například ve Švédsku. Jednotlivé ustanovení ohledně společného soužití jsou roztržštěné mezi několik zákonů. První návrh zákona, který by upravoval soužití páru stejného pohlaví byl předložen v roce 1993, ale kvůli silné opozici nebyl schválen. Tento návrh, i když vycházel z dánského a norského zákona, ovšem obsahoval i možnost společné adopce dětí homosexuálními páry. Úspěšným byl až návrh z roku 2000, který možnost adopce vylučoval a tento zákon je účinným od roku 2002⁷⁹ (orig. název *Laki rekisteröidystä parisuhteesta*).⁸⁰ Finsko však chce pokračovat v rozšiřování práv homosexuálních menšin a hodlá následovat svůj sousední stát Švédsko dál tím, že uvažuje homosexuálům zpřístupnit institut manželství. Přijetí tohoto zákona se odhaduje na rok 2012.⁸¹

Současný akt o registrovaném partnerství je de facto shodný se švédským z roku 1994.⁸² Pro vznik i zánik partnerství platí stejné podmínky jako pro manželství. Partnerství je možné uzavřít na příslušné matrice nebo u soudu a je určeno osobám stejného pohlaví, které dosáhly věku 18-ti let, jež mají ve Finsku trvalý pobyt minimálně dva roky před registrací. Partneři nabývají stejných práv a výhod jako manželé s výjimkou společného příjmení (mohou pouze požádat skrze úřední postup o změnu příjmení z důvodu uzavření partnerství), možnosti uzavření partnerství v kostele a společné adopce dítěte.^{83,84} Od roku 2009 však mohou

⁷⁸ Merkkipaalaja, Suomalaista LHBT- historiaa päihinänkuoressa [online]. Setä, [cit. 2. února 2011]. Dostupné na <http://www.seta.fi/index.php?k=16474&hakustr=historia#a_16474>.

⁷⁹ BOELE-WOELKI, Katharina, FUCHS, Angelika. *Legal recognition of same sex couples in Europe*. Antverp–Oxford–New York: Intersentia, 2003, s. 26 – 37

⁸⁰ Marriage and partnership rights for same sex partners: country-by- country [online]. Ilga Europe, [cit. 4. února 2011]. Dostupné na <http://www.ilga-europe.org/home/issues/families/recognition_of_relationships/legislation_and_case_law/marriage_and_partnership_rights_for_same_sex_partners_country_by_country>.

⁸¹ YLE. *Gender-neutral marriage law possible by 2012* [online]. Yle.fi, 2. července 2010 [cit. 4. února 2011]. Dostupné na <http://www.yle.fi/uutiset/news/2010/07/genderneutral_marriage_law_possible_by_2012_1804013.html>.

⁸² BOELE-WOELKI, Katharina, FUCHS, Angelika. *Legal recognition of same sex couples in Europe*. Antverp–Oxford–New York: Intersentia, 2003, s. 27

⁸³ Act on registered partnership (950/2001, amendments up to 1229/2001 included). [online]. NB: Unofficial translation Ministry of Justice, Finland, [cit. 4. února 2011]. Dostupné na <<http://www.finlex.fi/en/laki/kaannokset/2001/en20010950.pdf>>.

adoptovat partnerova biologického potomka. Díky tomu tak mohou adoptované děti žádat od registrovaného partnera výživné, a v případě jeho smrti se stát jeho zákonným dědicem.⁸⁵ Lesbické páry mohou také legálně postupovat umělé oplodnění.⁸⁶

Partneři mají vůči sobě vzájemné dědické nároky, jsou osvobozeni od dědické daně nebo platí daň nižší a vzniká jim nárok na pozůstalostní penzi a materiální odškodnění pokud partner zemře v důsledku nepřirozené smrti. Dále mají právo odmítnout svědčit proti partnerovi u soudu a na informace o jeho zdravotním stavu. Jestliže partnerství zanikne, mohou partneři požadovat poskytování výživného za stejných zákonných podmínek jako při ukončení manželství. Stejně jako v manželství se majetek partnerů nestává jejich společným vlastnictvím a partneři jsou odpovědni pouze za dluhy, které vznikají v rámci běžného hospodaření v domácnosti.⁸⁷

Mezi důvody zániku registrace patří smrt partnera či jeho prohlášení za mrtvého a ukončení na návrh. Partnerství se zruší na podnět podaný jedním nebo oběma partnery po uplynutí lhůty na znovu uvážení ukončení partnerství, která nesmí být kratší než šest měsíců. Tato stanovená doba se nevyžaduje v případě, že partneři už spolu více jak dva roky nežijí nebo nejsou splněny podmínky pro vznik partnerství.^{88,89}

2. 3. 4 Německo

V komparaci se všemi evropskými státy se domnívám, že Spolková Republika Německo byla jednou z nejproměnlivějších zemí, co se týče pohledu na homosexualitu. Do vývoje práv homosexuálních menšin v Německu se promítá nejen nacistický režim, ale také rozdělení Německa na Spolkovou Republiku Německo a Německou demokratickou Republiku a jeho opětovné sjednocení v roce 1990. Nejzásadnějším právním ustanovením byl § 175 tehdejšího trestního zákona, který byl v platnosti od roku 1871 až do roku 1994. Na základě tohoto paragrafu bylo postihováno homosexuální chování mezi muži, co se týče homosexuality žen,

⁸⁴ HILTUNEN, Rainer, WAALDIJK, Kees. *Major legal consequences of marriage, cohabitation and registered partnership for different-sex and same-sex partners in Finland* [online]. 2004 [cit. 4. února 2011]. Dostupné na <<https://same-sex.web.ined.fr/pdf/DocTrav125/05Doc125Finland.pdf>>.

⁸⁵ *Finland extend same-sex adoption rules* [online]. IceNews, 23. května 2009 [cit. 4. února 2011]. Dostupné na <<http://www.icenews.is/index.php/2009/05/23/finland-extends-same-sex-adoption-rules/>>.

⁸⁶ Finland [online]. Ilga Europe, [cit. 4. února 2011]. Dostupné na <http://www.ilga-europe.org/home/guide/country_by_country/finland>.

⁸⁷ HILTUNEN, Rainer, WAALDIJK, Kees. *Major legal consequences of marriage, cohabitation and registered partnership for different-sex and same-sex partners in Finland* [online]. 2004 [cit. 4. února 2011]. Dostupné na <<https://same-sex.web.ined.fr/pdf/DocTrav125/05Doc125Finland.pdf>>.

⁸⁸ Act on registered partnership (950/2001, amendments up to 1229/2001 included). [online]. NB: Unofficial translation Ministry of Justice, Finland, [cit. 4. února 2011]. Dostupné na <<http://www.finlex.fi/en/laki/kaannokset/2001/en20010950.pdf>>.

⁸⁹ Marriage act (234/1929, amendments up to 1226/2001 included). [online]. NB: Unofficial translation Ministry of Justice, Finland, [cit. 4. února 2011]. Dostupné na <<http://www.finlex.fi/pdf/saadkaan/E9290234.PDF>>.

zákon mlčel. Důležité je zmínit jméno německého lékaře Magnuse Hirschfelda, narozeného v roce 1868, jenž je zakladatelem prvního německého homosexuálního hnutí (Vědecký humanitární výbor). Hirschfeld považoval homosexualitu za vrozenou a snažil se o vypuštění § 175. Dá se říci, že během jeho života bylo Německo vůči homosexuálům dosti tolerantní, Berlín byl kolébkou homosexuálů a trestání homosexuality bylo spíše výjimečné.^{90,91}

V období nacismu však došlo v roce 1935 k překvalifikování homosexuálního chování na zločin a následkem byly výrazně vyšší tresty. Rovněž byl přidán § 175a, který trestal mužskou prostituci a homosexuální styky mezi muži, kteří měli méně než 21 let. Změna zákona vedla k masivnímu zatýkání homosexuálů a jejich umisťování do koncentračních táborů. Pro jejich snadnější identifikaci byli označováni růžovými trojúhelníky.

Dalším zákonem namířeným proti homosexuálům byl *Gesetz gegen gefährliche Gewohnheitsverbrecher und über Maßregeln der Sicherung und Besserung*, který umožňoval německým soudům za určitých podmínek naříditi kastraci gayů.⁹² Po druhé světové válce došlo nejen k rozdělení Německa na Německou demokratickou republiku a Německou spolkovou republiku, ale i k rozdělení právní úpravy. Zatímco v NDR se používal § 175 v jeho původní podobě před jeho změnou v roce 1935, tak v SRN zůstal v platnosti § 175 a § 175a ve znění z roku 1935. V letech 1968 a 1969 v NDR a SRN vstoupily v platnost nové trestní zákoníky, které zmírňovaly trestnost homosexuálních styků. V roce 1994, v době kdy již bylo Německo sjednoceno došlo k úplnému vyškrtnutí § 175 a zavedení jednotné hranice pro heterosexuální i homosexuální styk na 14 let.⁹³

O 7 let později byl přijat zákon o registrovaném partnerství (*Lebenspartnerschaftsgesetz*), jehož ústavnost byla následně potvrzena v červenci 2002 Ústavním soudem. Zpočátku zákon neposkytoval partnerům příliš práv a výhod, posléze byl však novelizován a postupně doplňován o soudní výklady. Nicméně již v první verzi z roku 2001 se mezi právy, které partneri nabývají uzavřením partnerství vyskytuje možnost společného příjmení (narozdíl např. od Maďarska a Rakouska), dědění ze zákona v případě smrti partnera a nárok na

⁹⁰ HUNNICUT, Alex. *German* [online]. Gbltq, 24. listopadu 2006 [cit. 22. ledna 2011]. Dostupné na <<http://www.gbltq.com/social-sciences/germany.html>>.

⁹¹ TAMAGNE, Florence. *A history of homosexuality in Europe*. PARIS:ADAGP, 2000, s. 60 – 62

⁹² AUSTIN, Ben S. *Homosexuals and the holocaust* [online]. Jewish virtual library, [cit. 22. ledna 2011]. Dostupné na <<http://www.jewishvirtuallibrary.org/jsource/Holocaust/homo.html>>.

⁹³ *Paragraf 175*. [online]. Wikipedie, 10. ledna 2011 [cit. 23. ledna 2011]. Dostupné na <http://cs.wikipedia.org/wiki/Paragraf_175>.

výživné.⁹⁴ Partnerství je možné uzavřít u matričního úřadu nebo správce obyvatel (záleží na úpravách konkrétního města) a není potřeba mít německé občanství nebo trvalý pobyt.⁹⁵

V roce 2004 byl tento akt revidován (*Gesetz zur Überarbeitung des Lebenspartnerschaftsrechts*) a byl doplněn o možnost adoptovat partnerovo dítě (společná adopce dosud není umožněna), právo odmítnout vypovídat proti partnerovi u soudu, nárok na pozůstalostní důchod a jednodušší podmínky pro rozvod a přiznání výživného.^{96,97}

Mezi nejzásadnější soudní rozhodnutí patří zejména nálezy Nejvyššího soudu z roku 2009, ve kterém přiznává partnerům stejná zaměstnanecká zvýhodnění jako v manželství a zároveň vyslovil zákaz diskriminace partnerů oproti manželským párům.⁹⁸ V srpnu 2010 také Ústavní soud rozhodl o stejné výši dědické daně pro partnery a manžely. Do té doby platili registrovaní partneři dědickou daň výrazně vyšší ve srovnání s manžely a tato diskriminace byla častým předmětem diskuse.⁹⁹

2. 3. 5 Lucembursko

K dekriminalizaci homosexuality v Lucembursku dochází velmi brzy, a to již v roce 1795 včetně stanovení stejné věkové hranice 16-ti let pro heterosexuální i homosexuální styky.¹⁰⁰

Úprava soužití osob párů stejného pohlaví je v současné době řešena možností uzavřít registrované partnerství, s účinností od listopadu 2004. Zákon jej definuje jako společenství dvou osob stejného nebo různého pohlaví, které učinili prohlášení o vůli vstoupit do partnerství. Ve své podstatě je tento model totožný s francouzským PACS, mezi jehož největší specifika patří právě přístupnost partnerství také heterosexuálním párům. Už z tohoto vyplývá, že pakt solidarity nabízí podstatně menší počet práv, než která jsou přiznávána v manželství.

⁹⁴ RUSSELL, Miller, VOLKER Röben. *Constitutional Court upholds life partnership act* [online]. German Law Journal, [cit. 25. ledna 2011]. Dostupné na <<http://www.germanlawjournal.com/article.php?id=176>>.

⁹⁵ SIEGFRIED, Dirk, WAALDIJK, Kees. *Major legal consequences of marriage, cohabitation and registered partnership for different-sex and same-sex partners in Germany*. [online]. 2004 [cit. 25. ledna 2011]. Dostupné na <<https://same-sex.web.ined.fr/pdf/DocTrav125/05Doc125Germany.pdf>>.

⁹⁶ Marriage and partnership rights for same sex partners: country-by- country [online]. Ilga Europe, [cit. 25. ledna 2011]. Dostupné na <http://www.ilga-europe.org/home/issues/families/recognition_of_relationships/legislation_and_case_law/marriage_and_partnership_rights_for_same_sex_partners_country_by_country>.

⁹⁷ Same sex marriage in Germany [online]. Anglo info.com, [cit. 25. ledna 2011]. Dostupné na <<http://germany.angloinfo.com/countries/germany/gaymarriage.asp>>.

⁹⁸ DPA. *Hight court backs equal rihts for gay marriages* [online]. The Local, 22. října 2009 [cit. 27. ledna 2011]. Dostupné na <<http://www.thelocal.de/national/20091022-22757.html>>.

⁹⁹ LEVITZ, David. *Germany's gay couples to receive equal inheritance tax rights* [online]. DW-World.de, 17. srpna 2010 [cit. 27. ledna 2011]. Dostupné na <<http://www.dw-world.de/dw/article/0..5918626.00.html>>.

¹⁰⁰ Laws Luxembourg [online]. GayLawNet, [cit. 17. listopadu 2010]. Dostupné na <<http://www.gaylawnet.com/laws/lu.htm>>.

K základním požadavkům, které jsou potřebná k uzavření paktu je trvalý pobyt na území Lucemburska. Pokud se zaměříme na stejné výhody bez ohledu, zda se jedná o manželství nebo partnerství, tak sem patří zejména obdobné benefity sociálního zabezpečení, daňové úlevy u přímých i nepřímých daních a identické dědické, darovací a sukcesní nároky. Za společné dluhy partneri odpovídají, jen pokud se tak domluvili ve smlouvě uzavřené v písemné formě. Nicméně podstatou partnerství je také poskytování vzájemné materiální pomoci a proto partneri ručí vůči třetím stranám za závazky, které vznikly při obvyklém hospodaření v domácnosti. Jak je pro tento model soužití páru téhož pohlaví typické, jedním ze způsobů zániku partnerství je následné uzavření manželství jednoho z partnerů. Mezi další důvody patří smrt partnera, jejich společné prohlášení adresované oprávněné osobě nebo stačí návrh jednoho z partnerů, který ovšem musí nejdříve o úmyslu ukončit partnerství vyrozumět svého partnera. Oproti jiným státům zde nejsou vyžadovány žádné lhůty nebo odloučení.

Důležité je zmínit, že partnerství uzavřená mimo území Lucemburska jím nejsou uznávána, navzdory tomu, že některé státy se uznání lucemburského paktu solidarity nebrání. Ovšem registrovaní partneri z jiného státu už nemohou v Lucembursku uzavřít opětovně partnerství.^{101,102} Od roku 2010 se současná lucemburská vláda snaží o odstranění diskriminačních faktorů vypracováním návrhu zákona, který by umožňoval homosexuálním párům legálně uzavírat manželství včetně možnosti adopce dětí.¹⁰³

2. 3. 6 Andorra

Andorra je malé knížectví ležící mezi Španělskem a Francií. To znamená, že na jedné straně je jejím sousedem stát, kde gayové a lesbičky mohou vstupovat do manželství, na opačné straně je uzákoněný občanský pakt solidarity, francouzský PACS. Jak následně uvidíme, Andorra se přiklání spíše k francouzskému modelu.

První návrh právně upravit soužití homosexuálů se objevil v roce 1997 na parlamentní schůzi, byl však odmítnut.¹⁰⁴ Nakonec k přijetí zákona o registrovaném partnerství dochází v roce 2005 (*Llei 4/2005, del 21 de febrer, qualificada de les unions estables de parella*).

¹⁰¹ The Partenariat in Luxembourg [online]. Angloinfo.com, [cit. 15. ledna 2011]. Dostupné na <<http://luxembourg.angloinfo.com/countries/luxembourg/pacs.asp>>.

¹⁰² LES EFFETS LEGAUX DE CERTAINS PARTENARIATS, Loi du 09 juillet 2004 [online]. BDO Compagnie Fiduciare, listopad 2004 [cit. 15. ledna 2011]. Dostupné na <[http://www.bdo-cf.lu/domino%5Chtml%5Ccfwebfrefx.nsf/files/Les%20effets%20%C3%A9goux%20de%20certains%20partenariats.pdf/\\$FILE/Les%20effets%20%C3%A9goux%20de%20certains%20partenariats.pdf](http://www.bdo-cf.lu/domino%5Chtml%5Ccfwebfrefx.nsf/files/Les%20effets%20%C3%A9goux%20de%20certains%20partenariats.pdf/$FILE/Les%20effets%20%C3%A9goux%20de%20certains%20partenariats.pdf)>.

¹⁰³ LaVICTOIRE, Bridgette. *Luxembourg inches towards same-sex marriage and rights* [online]. LEZGET Real, 15. července 2010 [cit. 15. ledna 2011]. Dostupné na <<http://lezgetreal.com/2010/07/luxembourg-inchest-towards-same-sex-marriage-and-adoption-rights/>>.

¹⁰⁴ STEWART, Chuck. *The Greenwood encyclopedia of LGBT issues worldwide*. California, 2010, s. 13 – 16

Zde je možné vidět podobnost právě s francouzským PACS, jelikož partnerství mohou uzavřít osoby téhož nebo různého pohlaví. Páry, které chtějí svůj vztah registrovat musí prokázat, že spolu žijí minimálně šest měsíců, jeden z nich musí mít andorské občanství nebo povolení k pobytu a současně uzavřeli smlouvu upravující jejich majetkové a osobní poměry.

Uzavřením partnerství nabývají partneri obdobná práva jako manželé ve sféře sociálního zabezpečení a pracovního práva, dále jsou povinni si poskytovat materiální podporu a v případě ukončení partnerství, má ten partner, jež není schopen se v rámci svých možností o sebe postarat nárok na výživné. Navzdory spoustu mylných názorů v Andoře není povolena adopce homosexuálními páry.¹⁰⁵

2.3.7 Velká Británie

Do roku 1861 byla homosexualita v Anglii trestána pověšením. Trest smrti byl odstraněn zákonem *Offences against the Person Act 1861*, nicméně homosexuální akty byly stále trestné a homosexuálové byli uvězňováni. Na základě zákona *Criminal Law Amendment Act 1885* byl protiprávní jakýkoliv sexuální styk mezi dvěma muži, lesbické akty nebyly zmíněné¹⁰⁶ (poté však bylo do zákona o sexuálních trestných činech zařazena skutková podstata sexuálního napadení ženy druhou ženou).¹⁰⁷ *The Sexual Offences Act* z roku 1967 omezeně dekriminalizoval homosexuální jednání, a to při splnění tří podmínek: akt musel být souhlasný, musel se konat v soukromí a účastníci museli být starší 21 let, což byl vyšší požadavek než v případě heterosexuálního styku, kde stačil věk 16 let. Soudy také tyto podmínky vykládaly velmi přísně a z privátních prostorů byly vyloučeny např. hotelové pokoje a pokud se v domě nacházela třetí osoba, byť v jiné místnosti, požadavek soukromí nebyl splněn. Zákon platil pouze v Anglii a Walesu a nevztahoval se na Skotsko¹⁰⁸ (kde byla homosexualita protiprávní až do roku 1980)¹⁰⁹ a Severní Irsko, kde byla nezákonnost homosexuálního chování odstraněna v roce 1982 sporem *Dudgeon vs. Spojené království* před Evropským soudem pro lidská práva.¹¹⁰

¹⁰⁵ Marriage and partnership rights for same sex partners: country-by- country [online]. Ilga Europe, [cit. 23. ledna 2011]. Dostupné na <http://www.ilga-europe.org/home/issues/families/recognition_of_relationships/legislation_and_case_law/marriage_and_partnership_rights_for_same_sex_partners_country_by_country>.

¹⁰⁶ Gay history [online]. Job centre plus, únor 2005 [cit. 28. listopadu 2010].

Dostupné na <http://www.lgbthistorymonth.org.uk/documents/9631_GHW-A3FlagPoster.pdf>.

¹⁰⁷ MANN, Richard G. *United Kingdom II: 1900 to the present* [online]. Gbltq, 4. listopadu 2007 [cit. 28. listopadu 2011]. Dostupné na <http://www.gbltq.com/social-sciences/united_kingdom_02.7.html>.

¹⁰⁸ Sexual offences act 1967 [online]. Legislation.gov.uk, 1967 [cit. 28. listopadu 2010]. Dostupné na <<http://www.legislation.gov.uk/ukpga/1967/60>>.

¹⁰⁹ Gay history [online]. Job centre plus, únor 2005 [cit. 28. listopadu 2010]. Dostupné na <http://www.lgbthistorymonth.org.uk/documents/9631_GHW-A3FlagPoster.pdf>.

¹¹⁰ Rozsudek senátu ESLP ze dne 23. září 1981 ve věci *Dudgeon* proti Spojenému Království, stížnost č. 7525/76

Zákonem *Sexual Offences Act 2003* pozbyly platnosti všechny předchozí zákony, včetně *The Sexual Offences Act 1967* a pro souhlas k pohlavnímu aktu je nutný věk 16 let bez ohledu zda jde o styk mezi osobami stejného pohlaví nebo odlišného.¹¹¹ V následujícím roce bylo uzákoněno registrované partnerství - *Civil Partnership*, s účinností od 5. prosince 2005, které je určeno pouze pro homosexuální páry. Preambule zákona je pro všechny země spojeného království stejná a dále se pak rozlišuje zvláště na části týkající se výhradně Anglie a Walesu, poté Skotska a následně Severního Irska, jejichž úprava je částečně odlišná a poslední kapitolou je uzavření partnerství mimo velkou Británii. Společným ustanovením je, že registrované partnerství je společenství dvou osob stejného pohlaví a zaniká zrušením nebo prohlášením partnerství za neplatné, popř. smrtí jednoho z partnerů.

Partnerství vzniká podpisem registračního certifikátu oběma stranami a není vyžadován žádný slavnostní ceremoniál, čímž mají partneři být chráněni před vzbuzováním nechtěné pozornosti. Registrované partnerství smí uzavřít ve Spojeném království osoby starší 16-ti let (do 18-ti let je vyžadován souhlas rodičů nebo jiné kompetentní osoby) a musí být uzavřeno na území Velké Británie, k registraci nemůže dojít v církevních prostorech.

Vstupem do registrovaného partnerství získávají partneři mnoho podobných práv a povinností jako v manželství. Mezi nejdůležitější práva patří, že na partnery se pohlíží srovnatelně jako na manžely pro účely životního pojištění, v přiznání nároků na odškodnění, v případě nehody partnera se smrtelnými následky, v ochraně před domácím násilím, osvobození od nutnosti svědčit proti partnerovi u soudu, právo na informace o zdravotním stavu partnera v nemocnici s označením nejbližšího příbuzného, přechod práv z nájmu, dědění a osvobození od dědické daně. Také smějí po uzavření partnerství požádat o změnu příjmení. Základními povinnostmi partnerů je poskytování výživného partnerovi nebo dětem z obou stran, uzavřením partnerství se partner stává zodpovědným za partnerovo dítě, stejně jako v manželství, což není v registrovaném partnerství ostatních států příliš obvyklé.^{112,113} Velká Británie spolu s Dánskem rovněž umožňují jako jediné dva státy v Evropě, kde je uzákoněno registrované partnerství plnou adopci dětí registrovanými páry¹¹⁴ (ve Skotsku

¹¹¹ Sexual offences act 2003 [online]. Legislation.gov.uk, 2003 [cit. 28. listopadu 2010].

Dostupné na <<http://www.legislation.gov.uk/ukpga/2003/42/contents>>.

¹¹² Civil Partnership Act 2004 [online]. Legislation.gov.uk, 2004 [cit. 28. listopadu 2010].

Dostupné na <<http://www.legislation.gov.uk/ukpga/2004/33/contents>>.

¹¹³ Civil Partnership guide for gay and lesbian couples in the UK [online]. Civilpartnershipinfo.co.uk, 2006 [cit. 28. listopadu 2010]. Dostupné na <<http://www.civilpartnershipinfo.co.uk/#BenefitsRights>>.

¹¹⁴ *New adoption law gives gay couples joint rights* [online]. ukgaynews.org.uk, 30. prosince 2005 [cit. 28. listopadu 2010]. Dostupné na <<http://www.ukgaynews.org.uk/Archive/2005dec/3001.htm>>.

byla adopce povolena až od roku 2009¹¹⁵ a v Severním Irsku dosud nebyla schválena).¹¹⁶ V Anglii a Walesu *Civil partnership Act* upravuje uzavírání partnerství nejen běžným postupem, ale také mezi osobami ve vězení, dále mezi těmi, kteří nemohou z nějakého důvodu opustit své bydliště (např. na nařízení lékaře), a speciální procedurou, kdy je např. jeden z partnerů vážně nemocný a neočekává se zlepšení jeho zdravotního stavu.

Partnerství zaniká smrtí jednoho z partnerů nebo jeho prohlášením za mrtvého. V ostatních situacích lze registrované partnerství ukončit několika způsoby. Jednou z možností je podání návrh na jeho zrušení, který lze vydat u partnerství, které trvalo alespoň jeden rok. Účastníci musí u soudu dokázat, že jejich partnerství je nenávratně rozvráceno a musí být prokázána min. jedna z následujících podmínek:

- neomluvitelné chování partnera (alkoholismus, násilí,..)
- partneři spolu nežijí po dobu dvou let a oba s ukončením partnerství souhlasí
- v případě, že spolu partneři nežijí víc než 5 let, stačí souhlas pouze jednoho partnera
- partner opustil druhého partnera před více než dvěma lety

Jestliže partneři nechtějí zrušit své partnerství, ale chtějí být od sebe na čas odloučení, mohou zažádat o akt legální separace, který lze vydat za splnění stejných podmínek jako u zrušení partnerství. Není zde však nutno čekat jeden rok od uzavření partnerství. Nicméně soud s odlukou nesouhlasí, pokud mají partneři děti a nebudou uspokojivě vyřešeny jejich poměry. Posledním způsobem ukončení partnerství je anulování, ke kterému může dojít, jestliže nebyly splněny všechny zákonem vyžadované podmínky pro uzavření partnerství (např. nedodržení zákonného věku 16-ti let).¹¹⁷

Na páry, které spolu žijí, ale neuzavřely registrované partnerství je pohlíženo obdobně jako na manžely ve sféře sociálního zabezpečení, u přechodu nájemního práva, pakliže zemře partner nájemce a možnosti žádat náhradu škody v případě protiprávní smrti partnera. Tyto výhody získávají po pětiletém společném soužití nebo po dvou letech, jestliže mají spolu dítě

¹¹⁵ *Equal adoption rights for Scottish gay couples begin today* [online]. PinkNews.co.uk, 28. září 2009 [cit. 28. listopadu 2010]. Dostupné na <<http://www.pinknews.co.uk/2009/09/28/equal-adoption-rights-for-scottish-gay-couples-begin-today/>>.

¹¹⁶ The Adoption (Northern Ireland) Order 1987 [online]. Legislation.gov.uk, 1987 [cit. 28. listopadu 2010]. Dostupné na <<http://www.legislation.gov.uk/nisi/1987/2203/contents>>.

¹¹⁷ Civil Partnership Act 2004 [online]. Legislation.gov.uk, 2004 [cit. 28. listopadu 2010]. Dostupné na <<http://www.legislation.gov.uk/ukpga/2004/33/contents>>.

nebo děti.¹¹⁸ Pokud chtějí mít spolužijící páry téhož pohlaví upraveny své osobní a majetkové poměry zákonem, mohou uzavřít smlouvu o kohabitaci.¹¹⁹

2. 3. 8 Slovinsko

Od roku 1959 platil v zemích bývalé Jugoslávie trestní zákoník, který postihoval homosexuální styky mezi dvěma muži. Přijetím nové úpravy v roce 1977 byla trestnost odstraněna. Lesbické chování nebylo ve Slovinsku nikdy protizákonné, jak můžeme podobně vidět například ve Velké Británii, Maďarsku či v Německu.¹²⁰ V roce 1999 byla stanovena jednotná věková hranice pro souhlas k pohlavnímu styku bez rozdílu pohlaví, a to na 15 let.¹²¹

První pokus o legislativní úpravu soužití slovinských homosexuálních menšin se objevuje v roce 1993, a to žádost Aleksandera Perdiha a Silva Zupanca k Ústavnímu soudu o umožnění homosexuálního manželství nebo registrovaného partnerství, opřené o článek slovinské ústavy, která zakazovala diskriminaci. Nakonec oba aktivisté svůj požadavek stáhli ze strachu, aby jejich iniciativa nebyla přehlasována a Ústavní soud by zamítl jejich žádost, čímž by se jednalo o konečné rozhodnutí v této věci a nebyla by tak možná jeho další změna.¹²² V následujících letech proběhlo ještě několik snah o uzákonění manželství osob stejného pohlaví nebo partnerství, z nichž jako asi nejdůležitější je nutné zmínit návrh zákona o registrovaném partnerství z roku 2004, který poskytoval partnerům téměř shodná práva jako v manželství s výjimkou možnosti společné adopce. Tento návrh byl ovšem odmítnut Parlamentem v druhém čtení. Podstatně osekanejší návrh registrovaného partnerství byl schválen o rok později pod názvem *Zakon o registraciji istospolne partnerske skupnosti*, který nabyl účinnosti roku 2006. Partnerstvím se zde rozumí soužití dvou mužů nebo dvou žen, kteří tak učinili na základě souhlasného prohlášení a předpokládá se jejich vzájemná pomoc, respekt a důvěra. Zákon řeší převážně majetkové poměry partnerů, za hlavní nedostatky lze především považovat absence výhod v sociální sféře. Na základě registrovaného partnerství vzniká partnerům nárok na dědictví po pozůstalém partnerovi,

¹¹⁸ Rights of same sex couples [online]. Citizens information, 17. ledna 2011 [cit. 28. listopadu 2010] Dostupné na <http://www.citizensinformation.ie/en/birth_family_relationships/cohabiting_couples/rights_of_same_sex_couples.html>.

¹¹⁹ Civil partnership and living together – legal differences [online]. Advice guide, [cit. 28. listopadu 2010] Dostupné na <http://www.adviceguide.org.uk/index/your_family/family_index_ew/civil_partnerships_and_living_together_legal_differences.htm#what_is_living_together>.

¹²⁰ LGBT rights in Slovenia [online]. Wikipedie, 2. února 2011 [cit. 18. února 2011]. Dostupné na <http://en.wikipedia.org/wiki/LGBT_rights_in_Slovenia>.

¹²¹ Ages of consent in Europe [online]. Wikipedie, 10. února 2011 [cit. 18. února 2011]. Dostupné na <http://en.wikipedia.org/wiki/Ages_of_consent_in_Europe>.

¹²² History of gay a lesbian movement in Slovenia [online]. SIQRD, [cit. 23. února 2011]. Dostupné na <<http://www.ljudmila.org/siqrd/history/>>.

právo nabývat společný majetek, informace o zdravotním stavu partnera a návštěvy ve zdravotnických zařízeních v případě jejich hospitalizace, právo na výživné pokud jeden z partnerů nemá dostatečné finanční prostředky a není schopen pracovat nebo si najít práci, to samé platí i po ukončení partnerství. Správu společného jmění si mohou partneři upravit odlišně smlouvou sepsanou ve formě notářského zápisu. Za dluhy vzniklé za trvání partnerství odpovídají společně a nerozdílně. Možnost společného příjmení partnerů zákon neupravuje.^{123,124}

V roce 2009 se Ústavní soud zabýval stížností, která napadala článek 22 zákona o registrovaném partnerství upravující dědické nároky. Stěžovatelé uváděli, že článek 22 činí nepřipustné rozdíly mezi společným a výlučným majetkem, jelikož dědění výlučného majetku výslovně nereguluje a zároveň neurčuje výši nutného zákonného podílu, čímž rozlišuje mezi páry žijících v partnerství a manželi. ÚS stížnosti navrhovatelů vyhověl a výše uvedené ustanovení prohlásil za protiústavní. Parlamentu byla dána šestiměsíční lhůta na odstranění této diskriminace a do této doby se měla na partnery v pozůstalostních nárocích aplikovat stejná pravidla jako v případě manželů. Zda již tak slovinský parlament učinil, se mi bohužel nepodařilo zjistit.¹²⁵

V současné době probíhá proces schválení nového zákona o rodině. První návrh z roku 2009 počítal se zpřístupněním manželství i párům stejného pohlaví, včetně možnosti adopce dětí. V lednu 2011 však vláda informovala o změně původního návrhu. V rámci této navrhované úpravy má být manželství definováno jako společenství muže a ženy a soužití osob stejného pohlaví jako registrované partnerství, partneři však mají mít rovnocenná práva jako manželé s výjimkou společné adopce, připouští se má pouze adopce partnerova biologického dítěte.¹²⁶

2. 3. 9 Švýcarsko

Homosexualita byla ve Švýcarsku dekriminována v roce 1942. Předtím probíhaly perzekuce a deportace gayů nacisty do Německa. V roce 1992 došlo ke sjednocení věku pro heterosexuální a homosexuální styk a hranice byla stanovena na 16 let.¹²⁷

¹²³ Recognition of same sex unions in Slovenia [online]. Wikipedie, 7. února 2011 [cit. 23. února 2011].

Dostupné na <http://en.wikipedia.org/wiki/Registered_partnership_in_Slovenia>.

¹²⁴ UKAZ o razglasitvi Zakona o registraciji istospolne partnerske skupnosti (ZRIPS) [online]. Uradni list, 22. června 2005 [cit. 23. února 2011]. Dostupné na <<http://www.uradni-list.si/1/objava.jsp?urlid=200565&stevilka=2840>>.

¹²⁵ Nález slovinského Ústavního soudu ze dne 2. července 2009, sp. zn. U-I-425/06

¹²⁶ Ministry confirms changes to gay adoption proposal [online]. STA, 24. ledna 2011 [cit. 18. února 2011]. Dostupné na <<http://www.sta.si/en/vest.php?s=a&id=1598682>>.

¹²⁷ A glimpse at the history of gays in Switzerland [online]. Pink cross, [cit. 17. listopadu 2010]. Dostupné na <http://www.pinkcross.ch/index.php?option=com_content&task=view&id=20&Itemid=47&limit=1&limitstart=1>.

Vývoj práv homosexuálních menšin nebyl ve švýcarské federaci jednotný. Prvním kantonem, jehož legislatura se zabývala vztahy stejného pohlaví byla Ženeva. V roce 2001 zde nabyt účinnosti zákon umožňující uzavřít občanský pakt solidarity a stejně jako pakt ve Francii je přístupný jak homosexuálním tak heterosexuálním dvojicím. Ve veřejné správě požívají partneři stejných práv jako manželé, nemají však sociální a daňové výhody. Zurich schválil zákon o registrovaném partnerství v roce 2002. Partnerství mohou uzavřít pouze osoby stejného pohlaví a oba musí žít v kantonu alespoň po dobu 6 měsíců. Na partnery je pohlíženo obdobně jako na manžely a mají stejné sociální a daňové benefity a dědické nároky.¹²⁸ Ve stejném roce uznalo soužití párů stejného pohlaví hlavní město Švýcarska Bern.¹²⁹

Zákon o registrovaném partnerství s působností pro celé území Švýcarska byl schválen v občanském referendu v roce 2005 a vstoupil v platnost v lednu 2007 (v originálním znění pod názvem *Eingetragene Partnerschaft* nebo *Partenariat enregistré fédéral*).¹³⁰ Na základě tohoto zákona mohou uzavřít partnerství dvě osoby stejného pohlaví starší 18-ti let a jeden z partnerů musí mít švýcarské občanství nebo mít povolení k trvalému pobytu. Zákon neumožňuje, pokud není jeden z partnerů švýcarským občanem získat švýcarské občanství zjednodušeným způsobem jako je tomu u manželství.

Partnerství zavazuje partnery ke společnému životu, vzájemné pomoci a respektování svých potřeb. Současně jim vzniká povinnost starat se o partnerovy potomky. Uzavřením partnerství nevzniká partnerům společné příjmení, ale mají možnost používat kombinaci obou jejich příjmení. Každý z partnerů je výlučným vlastníkem svého majetku a je odpovědný za své dluhy. Tento systém koresponduje s institutem odděleného majetku ve švýcarském manželství. Avšak partneři jsou povinni se navzájem informovat o svých příjmech, majetku a dlužích. V oblasti daňových a dědických práv se na partnery pohlíží jako na manžely. Jestliže jeden z partnerů zemře, pozůstalý partner má status vdova/vdovec a má nárok na vdovecký důchod. Jestliže jsou partneři nájemci bytu, tak musí o uzavření partnerství informovat pronajímatele, jelikož výpověď z nájmu je platná pouze v případě pokud byla zaslána každému partnerovi. A naopak ukončení nájmu jedním partnerem není možné bez souhlasu druhého.

¹²⁸ Registered partnerships in Switzerland [online]. AngloInfo.com, [cit. 17. listopadu 2010]. Dostupné na <<http://geneva.angloinfo.com/countries/switzerland/pacs.asp>>.

¹²⁹ Switzerland [online]. GayLawNet, [cit. 17. listopadu 2010]. Dostupné na <<http://www.gaylawnet.com/laws/ch.htm>>.

¹³⁰ Registered partnerships in Switzerland [online]. AngloInfo.com, [cit. 17. listopadu 2010]. Dostupné na <<http://geneva.angloinfo.com/countries/switzerland/pacs.asp>>.

Partnerství zaniká na společnou žádost partnerů nebo jen jednoho z nich, pokud žijí odděleně po dobu delší než jeden rok (v zákoně není zmínka, že by partnerství zanikalo smrtí). Po ukončení partnerství mohou partneři uzavřít zvláštní smlouvu, ve které se mohou dohodnout, že jejich majetek bude ve společném vlastnictví v souladu s ustanovením zákona o manželství. Vyživovací nárok vzniká pouze v případě, jestliže byl jeden z partnerů závislý na příjmech svého druha, do doby dokud se mu nepodaří získat práci nebo jiný zdroj obživy.¹³¹

2. 3. 10 Maďarsko

V porovnání s další zeměmi střední Evropy jako je například Polsko, kde se můžeme setkat se striktně konzervativními postoji vůči homosexuálním menšinám, můžeme dnes Maďarsko zařadit mezi ty státy, jejichž legislativní úprava se snaží přizpůsobovat potřebám párům téhož pohlaví.

První zákon namířený proti homosexualitě byl trestní zákoník z roku 1878, který ukládal za homosexuální styk sankci jeden rok ve vězení. Podobně jako například v Anglii byl protiprávní pouze homosexuální styk mezi muži, aktem dvou žen se zákoník nezabýval. Od roku 1961 docházelo k postupnému snižování věkové hranice od jejíhož dosažení přestávala být homosexualita trestná, z 20-ti let se dostala až na 14 let, což je hranice stejná i pro heterosexuální styk.¹³²

V roce 1996 byla na základě rozhodnutí Ústavního soudu spolužijícím homosexuálním párům přiznána práva plynoucí z neformálního soužití, jejímiž adresáty byly po celých 19 let od jejich zakotvení v občanském zákoníku v roce 1977 pouze heterosexuální dvojice. Společné soužití je definováno jako citové a ekonomické společenství dvou osob žijících v jedné domácnosti, z něhož plynou určitá práva a výhody zejména v sociální oblasti, nároku na vdovský/vdovecký důchod, možnosti informací o zdravotním stavu partnera a nemocničních návštěv po dobu jeho hospitalizace se statusem osoby blízké, apod. Pro vznik tohoto neregistrovaného soužití jak už z jeho samotného názvu vyplývá, nebylo potřeba žádné registrace ani jiného úkonu. To samé platilo i pro jeho ukončení, tím však často nastávala otázka, zda soužití vůbec vzniklo či jak dlouhou dobu trvalo.^{133,134}

¹³¹ Act on registered partnerships between persons of the same sex [online]. 7 ledna 2007 [cit. 17. listopadu 2010].

Dostupné na

<http://www.ejpd.admin.ch/content/dam/data/gesellschaft/gesetzgebung/eingetragene_partnerschaft/infoblatt-e.pdf>.

¹³² Law regarding same sexual activity [online]. LGBT rights in Hungary, [cit. 9.března 2011].

Dostupné na <<http://lgbt-rights-in-hungary.co.tv/>>.

¹³³ ORSOLYA, Szeibert-Erdős. *Same-sex partners in Hungary*. [online]. Utrecht law review, 2008 [cit. 9.března 2011].

Dostupné na <<http://www.utrechtlawreview.org/index.php/ulr/article/view/75/75>>.

První pokus o změnu této nepřehledné situace se objevil v roce 2007, kdy se maďarská politická strana nazvaná Aliance svobodných demokratů snažila uzákonit homosexuální manželství. Maďarská socialistická strana navrhovala kompromisní řešení ve formě registrovaného partnerství, které bylo schváleno zakrátko v prosinci téhož roku.¹³⁵ Zákon o registrovaném partnerství měl původně vstoupit v platnost 1. ledna 2009 a partnerství mělo být určeno párům bez ohledu na pohlaví, to však maďarský Ústavní soud prohlásil za protiústavní a shledal, že do registrovaného partnerství mohou vstoupit pouze homosexuální dvojice. Parlament proto předchozí návrh zákona pozměnil v souladu s rozhodnutím Ústavního soudu a od 1. července 2009 mohou homosexuální páry v Maďarsku uzavírat registrované partnerství.¹³⁶ Po přijetí zákona bylo předloženo maďarskému ÚS devět petic, které napadaly jeho ústavnost, nebylo jím ovšem vyhověno.¹³⁷

Partnerství smějí uzavřít dvě osoby stejného pohlaví starší 18-ti let (není zde možná výjimka nižšího věku se souhlasem zákonného zástupce), které splňují zákonné předpoklady, vznikem partnerství nabývají partneři stejná práva jako uzavřením manželství s výjimkou společného příjmení, adopce a asistované reprodukce v případě lesbických párů. Důvodem zániku partnerství je smrt partnera, zrušení na návrh k soudu nebo jeho prohlášení za neplatnost.^{138,139}

2. 3. 11 Rakousko

Pro lepší pochopení postavení homosexuálně orientovaných osob v Rakousku je třeba vzít v úvahu silný vliv římskokatolické církve – k níž se hlásí téměř 75 % obyvatel.¹⁴⁰

Přestože do práv homosexuálů také výrazně zasahovala nacistická éra a holocaust, historický vývoj ve srovnání s Německem vykazuje spoustu odlišností. Narozdíl od německého § 175, který prošel během své účinnosti několika podstatnými změnami,

¹³⁴ Recognition of same sex unions in Hungary [online]. [cit. 9. března 2011].

Dostupné na <<http://recognition-of-same-sex-unions-in-hungary.co.tv/>>.

¹³⁵ DOMBOS, Tamás. *Hungary introduces registered partnership for same sex partners* [online]. Ilga Europe,

20. dubna 2009 [cit. 9. března 2011]. Dostupné na <http://www.ilga-europe.org/home/guide/country_by_country/hungary/hungary_introduces_registered_partnership_for_same_sex_partners>.

¹³⁶ Recognition of same sex unions in Hungary [online]. [cit. 9. března 2011].

Dostupné na <<http://recognition-of-same-sex-unions-in-hungary.co.tv/>>.

¹³⁷ DOMBOS, Tamás. *Hungarian Constitutional Court Affirms Registered Partnerships for Gay Couples* [online].

23 března 2010 [cit. 9. března 2011]. Dostupné na <<http://www.ukgaynews.org.uk/Archive/10/Mar/2401.htm>>.

¹³⁸ 2009. evi XXIX. törvény [online]. ComLex, 2009 [cit. 9. března 2011].

Dostupné na <http://www.complex.hu/jr/gen/hjegy_doc.cgi?docid=A0900029.TV>.

¹³⁹ DOMBOS, Tamás. *Hungary introduces registered partnership for same sex partners* [online]. Ilga Europe,

20. dubna 2009 [cit. 9. března 2011]. Dostupné na <http://www.ilga-europe.org/home/guide/country_by_country/hungary/hungary_introduces_registered_partnership_for_same_sex_partners>.

¹⁴⁰ Religion in Austria [online]. Wikipedia, 13. prosince 2010 [cit. 17. ledna 2011].

Dostupné na <http://en.wikipedia.org/wiki/Religion_in_Austria>.

rakouský § 129 I b tehdejšího trestního zákoníku zakazující homosexuální chování, platil beze změn od roku 1852 až 1971, kdy byla homosexualita dekriminována.¹⁴¹ Zákonná hranice souhlasu k homosexuálnímu a heterosexuálnímu styku byla zrovnoprávněna až v roce 2002 na základě rozhodnutí Ústavního soudu. Do té doby byl ve vymezených případech vyžadován u homosexuálních styků věk vyšší.¹⁴²

Velmi zásadní změnu v neexistenci právní úpravy soužití osob stejného pohlaví přinesl případ Karner proti Rakousku, který se dostal až před Evropský soud pro lidská práva. Vídeňský občan Karner žil v dlouholetém vztahu se svým partnerem panem W., který byl nájemcem bytu, o jehož výdaje se dělili společně s Karnerem. Pan W. zemřel v důsledku nevléčitelné choroby a Karnera určil jako svého dědice. Pronajímatel jejich bytu však odmítl sukcesi nájemního práva a podal žalobu k soudu pro ukončení nájemní smlouvy. Nejvyšší soud vyhověl odvolání pronajímatele s odůvodněním, že smyslem ustanovení zákona o nájmech nebylo myšleno zahrnout pod osoby spoluzijící též osoby v homosexuálním svazku. Karner ve své stížnosti k Evropskému soudu pro lidská práva tvrdil, že tím došlo k jeho diskriminaci na základě sexuální orientace a k porušení článku 14 ve spojitosti s článkem 8 Evropské Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod, což následně ESPL potvrdil. Přestože Karner v průběhu procesu zemřel, díky jeho případu se na kohabituující homosexuální páry začalo pohlížet stejně jako na neformální soužití dvojic odlišného pohlaví.¹⁴³

V následujících letech docházelo k několika politickým debatám o přijetí zákona, který by upravoval vztahy mezi páry stejného pohlaví. S prvním konkrétnějším návrhem se setkáváme v roce 2007, kdy rakouská ministryně spravedlnosti informovala o přípravě uzákonění registrovaného partnerství na základě švýcarského vzoru.¹⁴⁴ Ke schválení návrhu dochází v prosinci roku 2009 a od 1. ledna 2010 je možné uzavírat registrovaná partnerství.¹⁴⁵

Rakouský model registrovaného partnerství bývá označován za nejvíce diskriminující možný typ partnerství v Evropě. Mezi manželstvím a partnerstvím se činí markantní rozdíly. Mezi nejzásadnější patří rozdílný věk pro uzavření partnerství, hranice je stanovena na 18 let,

¹⁴¹ KRICKLER, Kurt. *Homosexuals in Austria: Nazi persecution and the long struggle for rehabilitation* [online]. [cit. 18. ledna 2011]. Dostupné na <<http://ccges.apps01.yorku.ca/wp/wp-content/uploads/2008/12/krickler-homosexuals-in-austria-nazi-persecution-and-the-long-struggle-for-rehabilitation.pdf>>.

¹⁴² Nález Ústavního soudu Rakousko ze dne 21. června 2002, sp. zn. G6/02 16565

¹⁴³ Rozsudek senátu ESLP ze dne 24. října 2003 ve věci Karner proti Rakousku, stížnost č. 40016/98

¹⁴⁴ *Austrian government plans registered gay partnership* [online]. Pink News, 24. října 2007

[cit. 17. ledna 2011]. Dostupné na <<http://www.pinknews.co.uk/news/articles/2005-5849.html>>.

¹⁴⁵ *Austria's parliament legalises civil unions* [online]. Pink News, 10. prosince 2009

[cit. 17. ledna 2011]. Dostupné na <<http://www.pinknews.co.uk/2009/12/10/austrias-parliament-legalises-civil-unions>>.

zatímco pro vstup do manželství věk 16 let. Partnerství také není možné uzavírat klasicky na radnici popř. na netradičních místech vybraných partnery, ale je nutné se registrovat na zvláštních úřadech nebo magistrátech. Jedinou výjimku zde tvoří Vídeň.¹⁴⁶ Další zvláštnost spočívá ve vytvoření nové kategorie jmen pro osoby, které vstoupily do partnerství. Rakouské jméno se skládá z křestního jména a rodinného jména. Páry, které uzavrou partnerství nemohou užívat stejné příjmení, ale jejich rodinné jméno přestává být takto označováno a nazývá se příjmením. Při vyplňování úředních dokumentů, jsou tak partneři nuceni informovat o tom, že žijí v registrovaném partnerství. Přímou v zákoně je rovněž uveden zákaz adopce partnery, partnerova biologického potomka nebo umělého oplodnění lesbických žen.¹⁴⁷

Pokud se dostaneme k pozitivním změnám, které zákon o registrovaném partnerství přinesl, níže uvádím, ve kterých oblastech se partnerství neliší od manželství. Týká se to především sféry sociálního zabezpečení a nároku na pozůstalostní penzi, dědictví, daňových a zaměstnaneckých výhod, přechodu nájemních práv a práv k domu, právo na výživné v případě zániku partnerství, možnost odmítnout svědčit proti partnerovi u soudu a nabývání majetku do společného vlastnictví.¹⁴⁸ (srov. s ČR)

Co se týká způsobu zániku partnerství, tak zákon velmi podrobně rozvádí v jakých případech je možné partnerství ukončit na návrh jednoho či obou partnerů. Jedná se např. o hluboký a trvalý rozvrat, fyzické a psychické násilí, duševní choroba partnera, odloučení partnerů po dobu delší než tři roky (nebo půl roku v případě společného návrhu),...Tato ustanovení bych přirovnala za velmi podobná s možnými důvody pro ukončení partnerství, které nalezneme v zákoně o registrovaném partnerství ve Velké Británii, včetně institutu dočasné rozluky, kterou rakouská úprava připouští v případě fyzického ohrožení nebo jiných osobních důvodů.¹⁴⁹

¹⁴⁶ ČTK. *V Rakousku uzavřely první homosexuální páry registrovaný svazek* [online]. 004.cz, 4. ledna 2010 [cit. 18. ledna 2011]. Dostupné na <<http://www.004.cz/v-rakousku-uzavrely-prvni-homosexualni-pary-registrovany-svazek>>.

¹⁴⁷ LAMBDA. *Austria passes Registered Partnership Law* [online]. Ilga Europe, 5. dubna 2010 [cit. 18. ledna 2011]. Dostupné na <http://www.ilga-europe.org/home/guide/country_by_country/austria/registered_partnership>.

¹⁴⁸ *Rechte und Pflichten der Eingetragenen Partnerschaft* [online]. Die Presse.com, 10. prosince 2009 [cit. 20. ledna 2011]. Dostupné na <<http://diepresse.com/home/politik/innenpolitik/527328/Rechte-und-Pflichten-der-Eingetragenen-Partnerschaft>>.

¹⁴⁹ Bundesgesetz über die eingetragene Partnerschaft [online]. RIS, 30. prosince 2009 [cit. 18. ledna 2011]. Dostupné na <http://www.ris.bka.gv.at/Dokumente/BgblAuth/BGBLA_2009_I_135/BGBLA_2009_I_135.html>.

2. 3. 12 Irsko

Irsko bylo až do roku 1921 součástí Spojeného království, což sebou obnášelo stejnou legislaturu. Od roku 1664 byl pohlavní styk mezi dvěma muži považován za sodomii a sankcionován smrtí. O 200 let později dochází ke zmírnění trestu na doživotní vězení. Známy *Labouchère Amendment* z roku 1885, dle kterého byl obviněn i irský spisovatel Oscar Wilde ukládal sankci za homosexuální chování mezi dvěma muži odnětí svobody s dvěma roky tvrdé práce. Po vyhlášení nezávislé republiky Irsko byl tento zákon zakazující homosexualitu v platnosti až do roku 1993 (tak pozdní datum je typické spíše pro východoevropské státy), a to na základě stížnosti irského senátora Norrisa k Evropskému soudu pro lidská práva, v níž tvrdil, že výše uvedené ustanovení porušuje čl. 8 EÚLP. Celý Norrisův proces včetně doby, kdy se jím zabývaly národní soudy trval přes 16 let.^{150,151}

Stejně jako v případě dekriminalizace homosexuality na sebe nechal dlouho čekat i vznik zákona, který by upravoval soužití homosexuálních párů. Do uzákonění registrovaného partnerství nebyly vztahy homosexuálů uznávány v žádné právní oblasti oproti spolužijícím heterosexuálním dvojicím. Návrh zákona o registrovaném partnerství a práv a závazků plynoucí ze soužití dvou osob (*The Civil Partnership and Certain Rights and Obligations of Cohabitants Act*) byl přestaven v roce 2009, o rok později je schválen Parlamentem a podepsán prezidentem.^{152,153} Jeho účinnost se datuje od 1.1. 2011.

Páry stejného pohlaví, jež si přejí registrovat svá partnerství musí zaslat registračnímu úřadu písemné oznámení o vůli vstoupit do partnerství alespoň s tříměsíčním předstihem, tzn., že první páry mohly být registrovány od 1. dubna 2011. Nicméně zákon připouští v určitých případech výjimku, kdy není nutno tuto lhůtu dodržet (např. vážná nemoc partnera), o jejímž udělení rozhoduje soud. Proto bylo registrováno několik partnerství ještě před nabytím účinnosti výše uvedeného zákona.¹⁵⁴ Pro uzavření partnerství se vyžaduje věk 18-ti let (výjimka 16-ti let se souhlasem zákonného zástupce nebo jiné kompetentní osoby stejně jako v ČR není přípustná), není však nutné irské občanství partnerů nebo trvalý pobyt v Irsku. Registrované partnerství nabízí poměrně mnoho výhod, mezi něž se řadí především zákonný dědický podíl, pokud jeden z partnerů zemře včetně přechodu nájemních práv,

¹⁵⁰ RAPP, Linda. *Ireland* [online]. Glbtq, 20. července 2010 [cit. 5. dubna 2011]. Dostupné na <<http://www.glbtc.com/social-sciences/ireland.html>>.

¹⁵¹ Rozsudek senátu ESLP ze dne 26. října 2008 ve věci Norris proti Irsku, stížnost č. 10581/83

¹⁵² FERGUS, Ryan. *Civil partnership: Your questions answered* [online]. Glen, červenec 2009 [cit. 5. dubna 2011]. Dostupné na <<http://www.glen.ie/pdfs/An%20Information%20Note%20on%20Civil%20Partnership%20for%20Same-Sex%20Couples.pdf>>.

¹⁵³ TAYLOR, Charlie. *Civil partnership bill signed into law* [online]. Irishtimes.com, 19. července 2010 [cit. 5. dubna 2011]. Dostupné na <<http://www.irishtimes.com/newspaper/breaking/2010/0719/breaking29.html>>.

¹⁵⁴ MILLAR, Scott. *First civil partnership ceremony for same sex couple* [online]. Irish examiner.com, 21. února 2011 [cit. 5. dubna 2011]. Dostupné na <<http://www.irishexaminer.com/ireland/kfeyojsncwey/rss2/>>.

odškodnění za předpokladu protiprávní smrti partnera, vdovský či vdovecký důchod, právo na informace o zdravotním stavu a návštěvy partnera v nemocničních zařízeních se statutem osoby blízké, právní ochrana v případě domácího násilí, na partnery se pohlíží jako na manžely při posuzování nároku na důchod, ve sféře sociálního zabezpečení a daní a nároku na výživné, jestliže partnerství zanikne. Informaci, zda mohou partneři používat společné příjmení jsem nikde nenalezla, lze tedy předpokládat, že tuto otázku zákonodárce neupravuje.

Homosexuálním párům, jež spolu fakticky žijí aniž by uzavřeli partnerství je přiznán nárok na finanční kompenzaci, pokud partner zemře násilnou smrtí, sukcese nájemních práv, ochrana před domácím násilím a jestliže jejich soužití trvá více než tři roky (pokud mají spolu děti stačí dva roky) může v případě rozchodu ten z partnerů, který je finančně závislý na svém druhovi žádat výživné, popř. jiné příspěvky.

Pokud se podíváme v čem se registrované partnerství liší od manželství, tak největším rozdílem stejně jako ve spoustě ostatních státech zůstává nemožnost společné adopce homosexuálním párem nebo adopce partnerova biologického potomka. Homosexuálové mohou v Irsku adoptovat dítě obdobně jako v naší republice pouze jako jednotlivci. Umělému oplodnění žen v lesbickém vztahu však není bráněno stejně jako pěstounské péči. Další diference spočívá rovněž v nepřijatelnosti uzavřít partnerství v církevní formě.

Jestliže chtějí partneři zažádat o ukončení partnerství je postup výrazně jednodušší než kdyby žádali o rozvod, jelikož nemusí prokazovat, že jejich partnerství je tak trvale a hluboce rozvráceno a že nelze očekávat jeho obnovu, ale je potřeba aby žili odděleně alespoň po dobu dvou let za předchozí tři roky (u manželství se požaduje lhůta čtyři roky za posledních pět let). Institut legální separace nebyl na registrované partnerství rozšířen.¹⁵⁵

Podle statistického výzkumu by bylo pro povolení homosexuálního manželství 61% irských občanů,¹⁵⁶ tomu však brání ustanovení zákona o manželství (*Civil Registration Act 2004*), podle něhož uzavření manželství osobami téhož pohlaví způsobuje jeho neplatnost.¹⁵⁷

¹⁵⁵ FERGUS, Ryan. *Civil partnership: Your questions answered* [online]. Glen, červenec 2009 [cit. 5. dubna 2011]. Dostupné na <<http://www.glen.ie/pdfs/An%20Information%20Note%20on%20Civil%20Partnership%20for%20Same-Sex%20Couples.pdf>>.

¹⁵⁶ HICKEY, Shane. *More than six in 10 now want same sex-marriage legalised* [online]. Independent.ie, 24. února 2011 [cit. 5. dubna 2011]. Dostupné na <<http://www.independent.ie/national-news/elections/opinion-polls/more-than-six-in-10-now-want-samesex-marriage-legalised-2554026.html>>.

¹⁵⁷ Civil Registration Act 2004 [online]. Irish Statute Book, 2004 [cit. 5. dubna 2011]. Dostupné na <<http://www.irishstatutebook.ie/2004/en/act/pub/0003/sec0002.html>>.

2. 3. 13 Lichtenštejsko

Jeden z nejmenších států v Evropě, který se nachází mezi Švýcarskem a Rakouskem patří mezi poslední evropskou zemi, která v současné době schválila registrované partnerství.

V Lichtenštejském knížectví přestala být homosexualita protiprávní od roku 1989 zrušením § 129 a § 130 trestního zákona, a v roce 2001 byl zrovnoprávněn věk nutný k souhlasu k homosexuálnímu styku s heterosexuálním. Od tohoto roku se rovněž začalo diskutovat o přijetí zákona, který by upravoval soužití párů téhož pohlaví.¹⁵⁸ Dva roky nato sociálně demokratická strana Freie Liste vedla kampaň o rovnoprávnost gayů a lesbiček, ale její návrh zákona neprošel parlamentem. Přijetí registrovaného partnerství ve Švýcarsku v roce 2007 vedlo ke vzniku dalšího hnutí v Parlamentu,¹⁵⁹ nicméně úspěšný návrh zákona byl představen až v roce 2010, který byl jednomyslně schválen 16. března 2011. *Lebenspartnerschaftsgesetz* by měl nabýt účinnosti 1.9. 2011, je však možné, že o registrovaném partnerství proběhne ještě referendum, o které usiluje sdružení Vox populi a podaří se mu získat potřebný počet podpisů ke konání referenda (srov. Švýcarsko, kde bylo registrované partnerství přijato rovněž formou občanského referenda).^{160,161} Lichtenštejský zákonodárce se při vypracování návrhu zákona o registrovaném partnerství inspiroval právě švýcarským modelem.

Uzavřením partnerství nabývají páry téhož pohlaví stejná práva jako manželé ve sféře, sociálního zabezpečení, daní, zaměstnaneckého penzijního pojištění, sukcesních nároků a dalších veřejných právech. Partnerům nevzniká společné jmění, ale mají povinnost se vzájemně informovat o svých příjmech, majetku a závazcích. Na rozdíl od manželů však nemohou adoptovat společně děti, užívat společné příjmení a lesbické páry nemohou podstoupit umělé oplodnění. Je nutné zmínit, že již před přijetím zákona o registrovaném partnerství bylo na kohabituující homosexuální páry nahlíženo obdobně jako na nesezdané heterosexuální dvojice.¹⁶² Přesto dosud neexistuje v Lichtenštejsku v žádné oblasti právní úprava namířena proti diskriminaci homosexuálů.¹⁶³

¹⁵⁸ LGBT rights in Lichtenstein [online]. Wikipedie, 5.dubna 2011 [cit. 6. dubna 2011]. Dostupné na <http://en.wikipedia.org/wiki/LGBT_rights_in_Liechtenstein>.

¹⁵⁹ *Liechtenstein: Homo-Ehe kommt nächstes Jahr* [online]. Queer.de, 17. prosince 2009 [cit. 5. dubna 2011]. Dostupné na <http://www.queer.de/detail.php?article_id=11547>.

¹⁶⁰ VOX POPULI. *Herzlich willkommen* [online]. Vox populi, [cit. 10. dubna 2011]. Dostupné na <<http://www.vox-populi.li/>>.

¹⁶¹ The Liechtenstein Parliament adopts same-sex partnership [online]. Ilga Europe, 22. března 2011 [cit. 5. dubna 2011]. Dostupné na <http://www.ilga-europe.org/home/news/latest_news/liechtenstein_registered_partnership>.

¹⁶² Partnerschaftsgesetzes verabschiedet [online]. Regierung des Fürstentums Liechtenstein, 26. listopadu 2010 [cit. 10. dubna 2011]. Dostupné na <<http://www.regierung.li/index.php?id=158&uid=265>>.

¹⁶³ Liechtenstein [online]. Ilga Europe, [cit. 5. dubna 2011]. Dostupné na <http://www.ilga-europe.org/home/guide/country_by_country/liechtenstein>.

2. 4 Země, které přiznávají obdobná práva homosexuálům jako mají heterosexuální páry

2. 4. 14 Chorvatsko

Chorvatsko spolu se Slovinskem patří mezi jediné země bývalé Jugoslávie, které reagují na možnost existence soužití dvou osob stejného pohlaví. Přesto lze hovořit v případě konzervativního Chorvatska o toleranci poměrně nízkou.

Stejně tak jako ve Slovinsku byla homosexualita dekriminální novým jugoslávským trestním zákoníkem v roce 1977. Věková hranice souhlasu k heterosexuálnímu styku byla 14 let a od roku 1998 platí i pro homosexuální styk, předtím byl nutný věk vyšší.¹⁶⁴ Následně pět let na to, roku 2003 byl přijat zákon *Zakon o istospolnim zajednicama, koji je donio Hrvatski sabor na sjednici 14. srpnja 2003*, který upravuje neregistrované homosexuální soužití.¹⁶⁵ Na základě tohoto zákona získávají páry stejného pohlaví, jejichž vztah trvá alespoň tři roky určitá omezená práva a výhody plynoucí z tohoto soužití. Jedná se převážně o regulaci majetkových práv a je zde rovněž zakotven zákaz diskriminace osob žijících v neregistrovaném soužití. Partneři mají právo na finanční a materiální podporu, pokud si ji nejsou schopni zajistit sami a ve stejném případě také právo na výživné, jestliže se partnerství rozpadne. Pokud si nevyhradí ve smlouvě jinak, jejich výtěžky patří do společného jmění.¹⁶⁶

V roce 2006 se uvažovalo o přijetí zákona, který by lesbičkám a gayům umožňoval registrovat své partnerství a rozšířit stávající velmi limitovaná práva, nicméně návrh nezískal potřebný počet hlasů a byl zamítnut. Člen hlavní opoziční strany, Chorvatské demokratické Unie Lucija Cikes argumentoval tím, že „celý svět je heterosexuální, od atomu a mouchy až ke slonu“. Za tento výrok se na něj snesla vlna kritiky.¹⁶⁷

¹⁶⁴ Gay guide, Croatia [online]. GT, [cit. 15. března 2011].

Dostupné na <<http://www.gaytimes.co.uk/Hotspots/GayGuide-action-Country-countryid-308.html>>.

¹⁶⁵ Marriage and partnership rights for same sex partners: country-by- country [online]. Ilga Europe, [cit. 15. března 2011]. Dostupné na <http://www.ilga-europe.org/home/issues/families/recognition_of_relationships/legislation_and_case_law/marriage_and_partnership_rights_for_same_sex_partners_country_by_country>.

¹⁶⁶ JURAS, Sonja. Translation of Croatian Law on Same Sex Civil Unions [online]. [cit. 15. března 2011]. Dostupné na <http://www.inakost.sk/clanky_foto/file/Chorv%C3%A1tsko.pdf>.

¹⁶⁷ *Gay Croatia: Same-sex partnership bill faces uphill battle in Croatia* [online]. Find Croatia, 19. března 2006 [cit. 15. března 2011]. Dostupné na <<http://www.find-croatia.com/gay-croatia/news/same-sex-partnership-bill-faces-uphill-battle-in-Croatia.html>>.

3. Právní úprava soužití osob stejného pohlaví v České Republice

3.1 Úvod

Českou Republiku jsem si záměrně ve své práci nechala nakonec, abych měla co nejpřesnější a nejobektivnější pohled na její srovnání s ostatními evropskými zeměmi. Státy střední Evropy patří obecně ke konzervativnějším a méně otevřenějším vůči homosexuálním menšinám. O Česku se dá s nadsázkou říci, že v případě zákonné úpravy soužití homosexuálních osob je daleko za západem, v popředí před východem. Pakliže se podíváme na naše sousedící státy, nalezneme v Německu registrované partnerství již od roku 2001, poměrně čerstvě přijatý zákon o registrovaném partnerství v Rakousku, a ve Slovensku a Polsku neexistuje žádná legislatura, která by upravovala soužití párů téhož pohlaví a ani se o změně této situace v dohledné době neuvažuje. Proto, i když je česká forma registrovaného partnerství značně osekáná a ve srovnání s registrovaným partnerstvím ostatních evropských států poskytuje spíše podprůměrné práva a výhody, řadí náš stát mezi ten pokrokovější a pružnější a rychleji reagující na změnu společenských hodnot a postojů.

Stejně jako v ostatních evropských státech popíšu krátce dějiny hnutí za práva sexuálních menšin v České Republice. Homosexualita byla v ČR protiprávním činem dle § 129 trestního zákoníku z roku 1852. Nacistická okupace se výrazně dotkla i homosexuálně orientovaných osob v ČR. Během její éry byli gayové a lesbičky masivně pronásledováni a deportováni do koncentračních táborů. § 129 byl zrušen v roce 1961, omezením byl však přetrvávající § 244, ve kterém byla stanovena vyšší věková hranice pro homosexuální styk, trestnost homosexuálního styku vzbuzující veřejné pohoršení, zneužití závislosti osoby stejného pohlaví a zákaz styku za úplatu. K odstranění všech těchto diskriminačních ustanovení došlo roku 1990. V této době dochází také k rozvoji homosexuálních komunit a vzniku spolků, klubů, barů a diskoték ve větších městech. Nejvýznamnější formace bylo sdružení organizací homosexuálních občanů (SOHO), které se zapříčinilo o vynětí homosexuality ze seznamu duševních chorob, snažilo se mírnit a odstraňovat diskriminaci homosexuálních osob a pomáhalo osobám nakaženým virem HIV. Nejdůležitější roli však organizace SOHO sehrála v tom, že se jako první snažila o přijetí zákona o registrovaném partnerství.

SOHO se v roce 2000 přeměnilo v Gay Iniciativu a po přijetí zákona o registrovaném partnerství ukončilo svou činnost.¹⁶⁸

3. 2 Registrované partnerství

Uzákonění registrovaného partnerství v ČR aktivně prosazovalo od roku 1992 výše zmíněné zaniklé sdružení podporující hnutí gayů a lesbiček nazvané Sdružení organizací homosexuálních občanů. Tato iniciativa však byla zamítnuta tehdejší vládou Václava Klause. Následovalo dalších sedm pokusů o přijetí zákona o registrovaném partnerství, přičemž poslanecký návrh z roku 2005 neprošel o jediný hlas. Poslední návrh o rok později poprvé prošel do Senátu, který ho schválil valnou většinou. Přestože prezident Václav Klaus, známý svými homofobními postoji využil svého právo veta, byl přehlasován Poslaneckou sněmovnou a od 1. července 2006 mohou páry téhož pohlaví uzavírat registrované partnerství.^{169,170}

Registrovat své partnerství mohou dvě osoby starší 18-ti let (není možná zákonná výjimka nižšího věku), se způsobilostí k právním úkonům a je vyžadováno české občanství alespoň jednoho z partnerů. Pokud je jeden z partnerů cizincem, tak dle novely *zákona č. 379/2007 o pobytů cizinců* je stanoveno registrované partnerství naroveň manželství, tzn., že partner včetně jeho dětí mohou získat trvalý pobyt po dvou letech nepřetržitého pobytu v ČR a minimálně jednoho roku trvání rodinné vazby.¹⁷¹ Překážkami bránící uzavření partnerství je příbuzenský vztah v řadě přímé či mezi sourozenci a trvajícím manželství nebo registrovaným partnerství. Partnerství je určeno výhradně pro osoby stejného pohlaví a vzniká souhlasným prohlášením vůle učiněným před příslušným matričním úřadem¹⁷² (14 matričních úřadů odpovídajících počtu krajů), který tuto skutečnost vyznačí do matriční knihy registrovaného partnerství. Matriční úřad rovněž rozhoduje o povolení uzavření registrace na jiném než obvyklém místě na žádost partnerů. Registrace musí proběhnout za osobní účasti obou partnerů, není možné vstoupit do partnerství na základě plné moci.

¹⁶⁸ BEŇOVÁ, Kateřina a spol. *Analýza situace lesbické, gay, bisexuální a transgender menšiny*. Praha: Úřad vlády, 2007, s. 16 – 17

¹⁶⁹ ŠLEHOFER, Milda. *Historie registrovaného partnerství v Česku* [online]. Colouplanet.cz, 25. června 2010 [cit. 28. března 2011]. Dostupné na <<http://www.colouplanet.cz/72690-historie-registrovaneho-partnerstvi-v-cesku>>.

¹⁷⁰ Historický přehled. [online]. GLPARTNERSTVÍ.CZ, [cit. 28. března 2011]. Dostupné na <<http://www.glpartnerstvi.cz/historicky-prehled/>>.

¹⁷¹ Zákon č. 379/2007 Sb., o pobytu cizinců na území České republiky a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů

¹⁷² Zákon č. 115/2006 Sb., o registrovaném partnerství a o změně některých souvisejících zákonů

Registrované partnerství v ČR nelze uzavřít v církevní formě.¹⁷³ Partnerství patří mezi povinné údaje, které se zapisují do občanského průkazu (§ 38 zákona o registr. partnerství)

Ve srovnání s manželstvím registrované partnerství nabízí o padesát méně práv a povinností. Mezi nejpodstatnější rozdíly patří vyloučení společné adopce (této otázce se podrobněji věnuji ve čtvrté kapitole), nemožnost přijmout společné příjmení, majetek nabytý za trvání partnerství se nestává společným jměním (takto nabyté věci spadají do individuálního nebo podílového spoluvlastnictví), partneři nemají nárok na vdovský či vdovecký důchod, nárok na jednorázové odškodnění v případě smrti partnera, nevzniká jim společný nájem bytu (vzniká pouze nárok užívat partnerův byt a společné prostory), oproti manželům nemohou partneři odepřít vysvětlení podle zákona o Policii ČR, nepřísluší jim právo na odpověď a dodatečné sdělení dle zákona o provozování rozhlasového a televizního vysílání a tiskového zákona a rovněž na ně nepřechází nárok na peněžité dávky nemocenského pojištění a peněžitých nároků při smrti zaměstnance.

Pozitivní změny přinesl zákon č. 115/2006 v zařazení partnera do první dědické skupiny (co se však týče výpočtu dědické daně, nepatří partneři do I. dědické skupiny, ale do II. nebo III. podle rozhodných okolností - § 11 zákona č. 357/1992 Sb.), v přechodu nájmu bytu v případě smrti partnera, právo na ochranu osobnosti po smrti partnera, nárok na výživné během i po ukončení partnerství, informace o zdravotním stavu partnera, právo na odepření výpovědi ve smyslu ustanovení § 100 trestního a § 96 daňového řádu, v trestním řízení mají partneři navíc možnost zvolit partnerovi obhájce a napadnout rozsudek ve prospěch obžalovaného, dále jsou partneři společně posuzováni pro účely zákona o státní sociální podpoře a životním minimu a jsou považováni za osobu blízkou podle občanského, trestního zákoníku a také podle zákona o přestupcích.¹⁷⁴ Partneři se můžou dát nechat navzájem zastupovat v běžných záležitostech, přičemž toto jednání zavazuje oba partnery společně a nerozdílně, a to i za předpokladu, že partnerství bylo prohlášeno za neplatné nebo zaniklo. Jestliže neplní jeden z partnerů vzájemnou vyživovací povinnost, určí soud na návrh jednoho z nich její rozsah, přičemž kritériem je přihlédnutí k péči o společnou domácnost a zachování stejné a hmotné kulturní úrovně partnerů. Tato vyživovací povinnosti včetně vyživovacího nároku po zrušení partnerského soužití předchází vyživovací povinnosti dětí.

¹⁷³ Vznik registrovaného partnerství [online]. GLPARTNERSTVÍ.CZ, [cit. 28. března 2011]. Dostupné na <<http://www.glpartnerstvi.cz/registrovane-partnerstvi-pro-zacinajici/vznik-registrovaneho-partnerstvi.html>>.

¹⁷⁴ Gay a lesbická liga. Srovnání práv a povinností manželů a registrovaných partnerů [online]. GLPARTNERSTVÍ.CZ, 13. března 2006 cit. 17. března 2011]. Dostupné na <<http://www.glpartnerstvi.cz/strucne/srovnani-prav-a-povinnosti-manzelu-a-registrovanych-partneru.html>>.

Mezi důvody ukončení partnerství řadíme smrt jednoho z partnerů nebo jeho prohlášení za mrtvého a jeho zrušení na základě rozhodnutí soudu. Ve srovnání s rozvodem manželství je ukončení registrovaného partnerství podstatně jednodušší. Bez jakýchkoliv lhůt soud zruší partnerství, jestliže prokáže žalobce, že partnerský vztah již fakticky netrvá a pokud se k návrhu připojí i druhý partner, soud nezkoumá ani tuto podmínku a partnerství ukončí. V případě, že jeden z partnerů se poté není schopen sám žít, může mu soud přiznat výživné od druhého partnera, které pak zaniká smrtí povinného, uzavřením nového manželství nebo registrovaného partnerství oprávněného partnera nebo vyplacením jednorázové finanční částky, kterou si mezi sebou partneři ujednali v písemné smlouvě.^{175,176} K zániku partnerství se také váže zánik práva užívat partnerův byt. (§ 705a občanského zákoníku)

¹⁷⁵ Zákon č. 115/2006 Sb., o registrovaném partnerství a o změně některých souvisejících zákonů

¹⁷⁶ Zákon č. 94/1963 Sb., o rodině, ve znění pozdějších předpisů

4. Adopce dětí homosexuály

Troufám si říci, že gay adopce je dnes stále velmi kontroverzní záležitostí, málokteré téma dokáže rozdělit společnost na dva tak naprosto odlišné tábory. Pro malý okruh osob jde o naprostou samozřejmost, pro zbytek však něco nepředstavitelného a nepřijatelného či dokonce tabu. I ti, kteří dokážou překousnout existenci registrovaného partnerství, jsou často vůči adopci homosexuály odmítaví. Ano, osvojování dětí homosexuálními páry je v současné době velmi aktuální a diskutovaná otázka a proto jsem se ji rozhodla věnovat ve své diplomové práci samostatnou kapitolu.

Mít děti a starat se o ně je přáním spousty párů bez ohledu, zda jde o dvojice téhož nebo různého pohlaví. Odjakživa bylo základním a hlavním cílem soužití dvou osob založení rodiny a péče a výchova potomků. Ne každému je však toto umožněno. Právní osvojení nebiologického dítěte je jednou z možností jak si tuto touhu naplnit. V této souvislosti představuje gay adopce právě největší problém, jelikož vždy tvořilo jádro rodiny právě muž a žena. Především nábožensky založení jedinci nehodlají upustit od tradiční představy Adama a Evy. Společnost se ovšem rychle vyvíjí a mění a nelze upírat práva, která jsou přístupná párům různého pohlaví a homosexuálním nikoliv.

Mezi nejčastější argumenty odpůrců adopce homosexuály patří především názory, že dítě bude mít tendenci inklinovat také k homosexuální orientaci v důsledku neznalosti jiného modelu partnerského soužití, dále přesvědčení o tom, že gayové a lesby musí být zákonitě horšími rodiči než heterosexuálové, a že absence jednoho rodičovského vzoru může vést k pozdějším problémům v sociálních vztazích.¹⁷⁷ Dle naší političky Šojdrové má každé dítě právo na výchovu heterosexuálními rodiči a rovněž byla autorkou petice „Dobro dětí především“¹⁷⁸ namířenou proti možnosti gay adopce.¹⁷⁹ Podobnou aktivitu na podporu jejího hnutí, která by se jiným způsobem věnovala právě zmíněnému „dobru dětí“ jsem v jejím případě bohužel nezaznamenala. Nicméně podařilo se mi v této oblasti nalézt několik výzkumů, které tato tvrzení vyvracejí. Na základě jejich výsledků nebylo prokázáno, že by výchova dětí homosexuálními rodiči měla nějaký vliv na jejich emocionální vývoj, že by

¹⁷⁷ BEŇOVÁ, Kateřina. *Výchova dětí L/G páry* [online]. Bengáles, 17. květen 2005 [cit. 14. března 2011]. Dostupné na <<http://www.bengales.cz/vedecke-studie/vychova-deti-l/g-pary.html>>.

¹⁷⁸ ŠOJDROVÁ, Michaela. *Protest proti návrhu zákona, který má zrušit omezení adopcí pro osoby žijící v registrovaném partnerství. Dobro dětí především.* [online]. [cit. 14. března 2011]. Dostupné na <<http://www.jablonecnjiz.cz/soubory/5592/Dobrod%C4%9Bt%C3%AD.pdf>>.

¹⁷⁹ PERKNEROVÁ, Kateřina. *Lidovci nechťjí adopci dětí homosexuály* [online]. Deník.cz, 22. února 2010 [cit. 14. března 2011]. Dostupné na <http://www.denik.cz/z_domova/lidovci-nechteji-adopce-deti-homosexualy20100222.html>.

trpěly nějakými psychickými obtížemi a rovněž téměř všichni z nich navazovali později heterosexuální vztahy.^{180,181}

Přes všechna tato fakta a množství dětí odložených v kojeneckých ústavech a dětských domovech se většina spíše než o jejich osud zajímá o to, že by jejich děti mohly chodit např. do školy s dítětem, jehož rodiče jsou homosexuálové. Jelikož se v mnoha státech ještě pořád pohlíží na páry stejného pohlaví jako na něco kuriózního a nezvyklého, může se stát, že dítě homosexuálních rodičů pocítí posměch nebo šikanu ze strany jiných dětí. Příčinou mohou být z určité míry média, ale hlavně vliv rodičů těchto dětí, které jim homosexualitu vysvětlují jako něco nemravného nebo dokonce nemoc, a do té doby než si děti dokáží na danou věc utvořit svůj vlastní názor přejímají myšlenky a postoje právě svých nejbližších. Pakliže by nebyla nesnášenlivost a intolerance na straně dospělých, přirozeně by k ní nedocházelo ani u těch mladších.

Co se týče relevantní judikatury zabývající se touto otázkou, velmi důležité rozhodnutí ESLP přinesl případ E.B. vs. Francie. Paní E.B. byla francouzskou učitelkou žijící v dlouhodobém vztahu se svou partnerkou. V roce 1998 zažádala jako jednotlivce o adopci dítěte, které však nebylo vyhověno. Po několika neúspěšných odvolání podala stížnost k ESLP ve které namítala, že důvodem neschválení adopce byla její sexuální orientace, což porušuje článek 8 (právo na respektování rodinného a soukromého života) a článek 14 (zákaz diskriminace) EÚLP. ESLP ve svém nálezu shledal opodstatněnost jejich argumentů a porušení obou zmíněných článků.¹⁸² Toto rozhodnutí je zásadní už jen z toho důvodu, že v podobné kauze z roku 2002 Frette vs. Francie ESLP stížnosti navrhovatele nevyhověl. V daném případě usiloval o adopci francouzský občan Philippe Frette přičemž se netajil, že je homosexuálem. ESLP ve sporu E.B. proti Francii uznal určitou shodnost obou případů a odlišné rozhodnutí odůvodnil tím, že E.B. na rozdíl od Fretteho žila ve stabilně fungujícím vztahu a rovněž si byla vědoma praktických dopadů, které sebou obnáší výchova dítěte.¹⁸³ Porušení článku 8 a 14 se však podařilo prokázat již v dřívější kauze před ESLP Mouta vs. Portugalsko v roce 2000. Salgueiro da Silva Mouta byl portugalským občanem, který se oženil a z manželství vzešla dcera. Manželství se zakrátko rozpadlo a Mouta začal žít s mužem. Dcera byla svěřena do jeho péče na základě zjištění, že je schopen se o ní postarat

¹⁸⁰ PECHOVÁ, Olga. *Adopce lesbickými páry* [online]. Deník.cz, 9. ledna 2006 [cit. 14. března 2011]. Dostupné na <<http://www.bengales.cz/vedecke-studie/adopce-lesbickymi-pary.html>>.

¹⁸¹ REANEY, Patricia. *Gay couples as to fit to adopt as heterosexuals: study* [online]. Reuters, 25. září 2009 [cit. 14. března 2011]. Dostupné na <<http://www.reuters.com/article/2009/09/25/us-adoption-children-idUSTRE58O3MK20090925>>.

¹⁸² Rozsudek senátu ESLP ze dne 22. ledna 2008 ve věci E.B. proti Francii, stížnost č. 43546/02

¹⁸³ Rozsudek senátu ESLP ze dne 26. května 2002 ve věci Frette proti Francii, stížnost č. 36515/97

lépe než její matka. Ta se ovšem proti rozhodnutí odvolala a jako důvod uváděla Moutovu homosexuální orientaci, což soud uznal a dceru předal do její výchovy. Mouta podal proti rozsudku stížnost k ESLP, který rozhodl, že rodičům nemůže být odírána rodičovská zodpovědnost kvůli jejich sexuální orientaci.¹⁸⁴

Jaký postoj zaujaly další evropské státy jsem uváděla již v předchozích kapitolách u každé země zvlášť. Níže uvádím již tedy jen stručné shrnutí.

V Evropě se můžeme setkat s čtyřmi možnými druhy zákonných úprav, které se uplatní v případě adopce homosexuálně orientovanými osobami. Nejpříznivější variantou je možnost plné gay adopce, která zahrnuje společné osvojení dítěte páry téhož pohlaví, adopci partnerova biologického potomka a individuální adopci jednotlivcem. Tuto možnost připouští pouze osm států, konkrétně se jedná o **Belgii, Dánsko, Island, Nizozemsko, Norsko, Spojené Království, Španělsko, a Švédsko**. Kromě Velké Británie a Dánska, všechny tyto státy umožňují též homosexuální manželství. Naopak Portugalsko, které také uzákonilo stejnopohlavní manželství, adopci homosexuálních párů nepovoluje. Omezenější gay adopce spočívající pouze v možnosti osvojení partnerova dítěte je možná v **Německu a Finsku**, pro adoptované děti to však nese nesporné výhody např. v dědických právech nebo nároku na výživné.¹⁸⁵

Ve státech **Bulharsko, Česká Republika, Estonsko, Francie, Německo, Polsko a Švýcarsko** není bráněno osvojení dítěte homosexuálně orientovaným jednotlivcem.¹⁸⁶ V ČR je však přímo v zákoně o registrovaném partnerství uveden zákaz osvojení u registrovaných osob, což je nejen v rozporu s ustanovením umožňující adopci bez ohledu na sexuální orientaci a českým ústavním pořádkem, ale také právě s Evropskou úmluvou o ochraně lidských práv a základních svobod, o čemž pojednává výše uvedené rozhodnutí ESLP E.B. vs. Francie. Je tedy na českém zákonodárci jak se s tímto nesouladem vyrovná. O změnu zákona aktivně bojuje strana Zelených a požaduje ji rovněž vládní rada pro lidská práva.¹⁸⁷ Ve zbylých evropských státech je adopce homosexuály nepřípustná.

¹⁸⁴ Rozsudek senátu ESLP ze dne 21. března 2000 ve věci Salgueiro da Silva Mouta proti Portugalsku, stížnost č. 33290/96

¹⁸⁵ Country-by-country [online]. Ilga Europe, [cit. 21. března 2011].

Dostupné na <http://www.ilga-europe.org/home/guide/country_by_country/portugal>.

¹⁸⁶ Zákony týkající se homosexuality ve světě [online]. Wikipedie, 5. února 2011 [cit. 16. března 2011].

Dostupné na <http://cs.wikipedia.org/wiki/Z%C3%A1kony_t%C3%BDkaj%C3%ADe%C3%AD_se_homosexuality>.

¹⁸⁷ ČTK. Zelení podporují snahu o individuální adopce dětí homosexuály [online]. STUD, 16. února 2010

[cit. 14. března 2011]. Dostupné na <<http://www.stud.cz/ohlasy-z-medii/zeleni-podporuji-snhu-o-individualni-adopce-dti-homosexualy.html>>.

Lesbické ženy, které si přejí děti mají navíc možnost využít umělého oplodnění, které je legálně povoleno ve všech státech umožňujících neomezenou gay adopci a kromě toho také v Irsku a Finsku.¹⁸⁸

Pokud se jedná o můj pohled vůči této problematice, tak ten potvrzuje výsledky sociálních výzkumů, dle nichž jsou ženy vůči homosexualitě a s nimi spojenými otázkami mnohem přístupnější a tolerantnější než muži. Adopci homosexuálními páry plně podporuji, a to ve všech jejich možných formách. Jako člověk, který není nevnímavý vůči zprávám z médií o tom, jak se mnohdy dokážou leckteří „heterosexuální“ rodiče ke svým dětem chovat, zastávám názor, že nejdůležitější pro dítě je láska a kvalitní rodinné zázemí a pramálo záleží na tom, kdo mu ji dává. Jsem si ovšem vědoma toho, že bude trvat ještě velmi dlouho, než takový názor přijme většina společnosti, či zda k tomu vůbec někdy dojde. Vzhledem k tomu, že je však takovýto pokrok možný v jiných státech, lze snad předpokládat, že zbylé je budou následovat.

¹⁸⁸ Country-by-country [online]. Ilga Europe, [cit. 21. března 2011].
Dostupné na <http://www.ilga-europe.org/home/guide/country_by_country/portugal>.

5. Závěr

Cílem této práce bylo poskytnout přehled o právní úpravě soužití osob téhož pohlaví v evropském kontextu a provést komparaci jednotlivých evropských legislatur.

Přesto, že je dnes homosexualita pojmem obecně známým, tak jsem při vypracování své práce zjistila, že jen velmi málo lidí má ponětí o tom, jakým způsobem je homosexuální soužití upravováno ve světě a rovněž si také většina nedovede příliš představit co obnáší termín registrované partnerství a v čem se liší od manželství. Tato neinformovanost pak může vést k mnoha zmatkům a omylům, což dokazují například nedávné zprávy o tom, že čeští senioři zaškrtávají ve sčítacích formuláři, že žijí v trvajícím registrovaném partnerství.¹⁸⁹

Zákonem uznané soužití je pro homosexuály důležité nejen z psychického hlediska, že mají možnost legalizovat jejich svazek a tím potvrdit jeho vážnost, ale hlavně pro právní důsledky plynoucí z jejich partnerství, což obnáší nejen práva a výhody, ale také povinnosti, které mohou v případě nesplnění legálně vymáhat.

V nynější době upravuje soužití osob téhož pohlaví dvaadvacet evropských států, což znamená 44% Evropy. Z toho sedm zemí umožňuje homosexuální manželství (14%), ve čtrnácti je uzákoněno registrované partnerství (28%) a v jedné jsou přiznávána spolužijícím párům stejného pohlaví podobná práva jako nesezdaným heterosexuálním svazkům. Dále je v osmi státech povolena společná adopce homosexuálními dvojicemi (16%) a ve dvou je připuštěna pouze adopce partnerova biologického potomka. Homosexuální partnerství tedy uznává necelá polovina Evropy. Právní úpravu nenalezneme tradičně ve východoevropských státech a dalších postkomunistických zemí. Pro tyto státy je charakteristické také pozdní dekriminace homosexuálního styku a nepochopení homosexuálních minorit. Dá se tedy předpokládat, že i právní uznávání homosexuálních partnerských vztahů tady bude potřebovat podstatně delší čas.

Nicméně je nutné podotknout, že zákony týkající se soužití homosexuálně orientovaných osob prochází velmi rychlým a dynamickým vývojem. Důkazem neustálého rozvoje může být, že během tvorby mé práce přijaly registrované partnerství další dvě evropské země, a to Irsko a Lichtenštejnsko. Snad se budou formovat a vyvíjet v budoucnu nejen právní úpravy, ale také myšlení společnosti.

¹⁸⁹ VÁLKOVÁ, Hana. *Statistici upraví formulář sčítání lidu, penzisty mátko registrované partnerství*. [online]. iDNES.cz, 17. června 2010 [cit. 29. března 2011]. Dostupné na <http://zpravy.idnes.cz/statistici-upravi-formular-scitani-lidu-penzisty-matlo-registrovane-partnerstvi-gec-/domaci.asp?c=A100616_170058_domaci_hv>.

6. Použitá literatura

Monografie:

1. BEŇOVÁ, Kateřina a spol. *Analýza situace lesbické, gay, bisexuální a transgender menšiny*. Praha: Úřad vlády, 2007, 72 s.
2. BOELE-WOELKI, Katharina, FUCHS, Angelika. *Legal recognition of same sex couples in Europe*. Antverp–Oxford–New York: Intersentia, 2003, 323 s.
3. STEWART, Chuck. *The Greenwood encyclopedia of LGBT issues worldwide*. California, 2010, 807 s.
4. TAMAGNE, Florence. *A history of homosexuality in Europe*. PARIS:ADAGP, 2000, 476 s.

Judikatura:

1. Rozsudek senátu ESLP ze dne 23. září 1981 ve věci Dudgeon proti Spojenému Království, stížnost č. 7525/76
2. Rozsudek senátu ESLP ze dne 26. října 1998 ve věci Norris proti Irsku, stížnost č. 10581/83
3. Rozsudek senátu ESLP ze dne 21. března 2000 ve věci Salgueiro da Silva Mouta proti Portugalsku, stížnost č. 33290/96
4. Rozsudek senátu ESLP ze dne 26. května 2002 ve věci Fretté proti Francii, stížnost č. 36515/97
5. Nález Ústavního soudu Rakousko ze dne 21. června 2002, sp. zn. G6/02 16565
6. Rozsudek senátu ESLP ze dne 24. října 2003 ve věci Karner proti Rakousku, stížnost č. 40016/98
7. Rozsudek senátu ESLP ze dne 22. ledna 2008 ve věci E.B. proti Francii, stížnost č. 43546/02
8. Nález Ústavního soudu Slovinsko ze dne 2. července 2009, sp. zn. U-I-425/06
9. Rozsudek senátu ESLP ze dne 24. června 2010 ve věci Schalk a Kopf proti Rakousku, stížnost č. 30141/04

Právní předpisy:

1. ACT 1991-07-04 NO. 47: THE MARRIAGE ACT [online]. Government.no, 2009 [cit. 5. listopadu 2010]. Dostupné na <http://www.regjeringen.no/en/doc/Laws/Acts/the-marriage-act.html?id=448401>
2. Act on registered partnership (950/2001, amendments up to 1229/2001 included). [online]. NB: Unofficial translation Ministry of Justice, Finland, [cit. 4. února 2011]. Dostupné na <http://www.finlex.fi/en/laki/kaannokset/2001/en20010950.pdf>.
3. Act on registered partnerships between persons of the same sex [online]. 7. ledna 2007 [cit. 17. listopadu 2010]. Dostupné na http://www.ejpd.admin.ch/content/dam/data/gesellschaft/gesetzgebung/eingetragene_partnerschaft/infoblatt-e.pdf.
4. Bundesgesetz über die eingetragene Partnerschaft [online]. RIS, 30. prosince 2009 [cit. 18. ledna 2011]. Dostupné na http://www.ris.bka.gv.at/Dokumente/BgblAuth/BGBLA_2009_I_135/BGBLA_2009_I_135.html.
5. Civil Partnership Act 2004 [online]. Legislation.gov.uk, 2004 [cit. 28. listopadu 2010]. Dostupné na <http://www.legislation.gov.uk/ukpga/2004/33/contents>.
6. Civil Registration Act 2004 [online]. Irish Statute Book, 2004 [cit. 5. dubna 2011]. Dostupné na <http://www.irishstatutebook.ie/2004/en/act/pub/0003/sec0002.html>.
7. DECRETO-LEI Nº 47 344, CÓDIGO CIVIL PORTUGUÊS. [online]. 1966 [cit. 15. listopadu 2010]. Dostupné na <http://www.stj.pt/nsrepo/geral/cptlp/Portugal/CodigoCivil.pdf>.
8. JURAS, Sonja. Translation of Croatian Law on Same Sex Civil Unions [online]. [cit. 15. března 2011]. Dostupné na http://www.inakost.sk/clanky_foto/file/Chorv%C3%A1tsko.pdf.
9. Lag (1994:1117) om registrerat partnerskap. [online]. Constitutionally speaking, 2005 [cit. 8. listopadu 2010]. Dostupné na <http://www.notisum.se/rnp/sls/lag/19941117.HTM/>.
10. Law in Respect of Marriage No. 31 of April 14th, 1993. [online]. Ministry of the interior, 14. dubna 1993 [cit. 7. prosince 2010]. Dostupné na <http://eng.innanrikisraduneyti.is/laws-and-regulations/english/marriage-and-civil-union/nr/112>.

11. Lei n.º 7/2001 de 11 de Maio Adopta medidas de protecção das uniões de facto. [online]. 11. květen 2001 [cit. 15. listopadu 2010]. Dostupné na <http://www.dgap.gov.pt/upload/Legis/2001_1_7_11_05.pdf>.
12. LEY 13/2005, de 1 de julio, por la que se modifica el Código civil en materia de derecho a contraer a matrimonio. [online]. 2005 [cit. 25. října 2010]. Dostupné na <<http://www.boe.es/boe/dias/2005/07/02/pdfs/A23632-23634.pdf>>.
13. Marriage act (234/1929, amendments up to 1226/2001 included). [online]. NB: Unofficial translation Ministry of Justice, Finland, [cit. 4. února 2011]. Dostupné na < <http://www.finlex.fi/pdf/saadkaan/E9290234.PDF>>.
14. Sexual offences act 1967 [online]. Legislation.gov.uk, 1967 [cit. 28. listopadu 2010]. Dostupné na <<http://www.legislation.gov.uk/ukpga/1967/60>>.
15. Sexual offences act 2003 [online]. Legislation.gov.uk, 2003 [cit. 28. listopadu 2010]. Dostupné na <<http://www.legislation.gov.uk/ukpga/2003/42/contents>>.
16. The Adoption (Northern Ireland) Order 1987 [online]. Legislation.gov.uk, 1987 [cit. 28. listopadu 2010]. Dostupné na <<http://www.legislation.gov.uk/nisi/1987/2203/contents>>.
17. UKAZ o razglasitvi Zakona o registraciji istospolne partnerske skupnosti (ZRIPS) [online]. Uradni list, 22. června 2005 [cit. 23. února 2011]. Dostupné na <<http://www.uradni-list.si/1/objava.jsp?urlid=200565&stevilka=2840>>.
18. Zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), ve znění pozdějších předpisů
19. Zákon č. 94/1963 Sb., o rodině, ve znění pozdějších předpisů
20. Zákon č. 40/1964 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů
21. Zákon č. 357/1992 Sb., o dani dědické, darovací a z převodu nemovitostí, ve znění pozdějších předpisů
22. Zákon č. 328/1999 Sb., o občanských průkazech, ve znění pozdějších předpisů
23. Zákon č. 115/2006 Sb., o registrovaném partnerství a o změně některých souvisejících zákonů
24. Zákon č. 379/2007 Sb., o pobytu cizinců na území České republiky a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů
25. Zákon č. 280/2009 Sb., daňový řád, ve znění pozdějších předpisů
26. 2009. evi XXIX. törvény [online]. ComLex, 2009 [cit. 9. března 2011]. Dostupné na <http://www.complex.hu/jr/gen/hjegy_doc.cgi?docid=A0900029.TV>.

Internetové zdroje:

1. AGENCE FRANCE-PRESSE. *Spain to get church for same-sex marriages: report* [online]. The Raw Story, 4. července 2010 [cit. 27. října 2010]. Dostupné na <<http://www.rawstory.com/rs/2010/07/04/spain-church-samesex-marriages>>
2. Ages of consent in Europe [online]. Wikipedie, 10. února 2011 [cit. 18. února 2011]. Dostupné na <http://en.wikipedia.org/wiki/Ages_of_consent_in_Europe>.
3. A glimpse at the history of gays in Switzerland [online]. Pink cross, [cit. 17. listopadu 2010]. Dostupné na <http://www.pinkcross.ch/index.php?option=com_content&task=view&id=20&Itemid=47&limit=1&limitstart=1>.
4. ASLAND, John, WAALDIJK, Kees. *Major legal consequences of marriage, cohabitation and registered partnership for different-sex and same-sex partners in Norway* [online]. 2004 [cit. 5. listopadu 2010]. Dostupné na <<https://same-sex.web.ined.fr/pdf/DocTrav125/05Doc125Norway.pdf>>.
5. AUSTIN, Ben S. *Homosexuals and the holocaust* [online]. Jewish virtual library, [cit. 22. ledna 2011]. Dostupné na <<http://www.jewishvirtuallibrary.org/jsource/Holocaust/homo.html>>.
6. *Austrian government plans registered gay partnership* [online]. Pink News, 24. října 2007 [cit. 17. ledna 2011]. Dostupné na <<http://www.pinknews.co.uk/news/articles/2005-5849.html>>.
7. *Austria's parliament legalises civil unions* [online]. Pink News, 10. prosince 2009 [cit. 17. ledna 2011]. Dostupné na <<http://www.pinknews.co.uk/2009/12/10/austrias-parliament-legalises-civil-unions>>.
8. BAATRUP, Søren, WAALDIJK, Kees. *Major legal consequences of marriage, cohabitation and registered partnership for different-sex and same-sex partners in Denmark* [online]. 2004 [cit. 5. prosince 2010]. Dostupné na <<https://same-sex.web.ined.fr/pdf/DocTrav125/05Doc125Denmark.pdf>>.
9. *Belgium passes gay adoption law* [online]. BBC NEWS, 21. dubna 2006 [cit. 2. listopadu 2010]. Dostupné na <<http://news.bbc.co.uk/2/hi/europe/4929604.stm>>.
10. BEŇOVÁ, Kateřina. *Výchova dětí L/G páry* [online]. Bengáles, 17. květen 2005 [cit. 14. března 2011]. Dostupné na <<http://www.bengales.cz/vedecke-studie/vychova-deti-l-g-pary.html>>.

11. BERCO, Cristian. Spain [online]. *Glbtc*, 2004 [cit. 25. října 2010].
Dostupné na <<http://www.glbtc.com/social-sciences/spain.html>>.
12. BORILLO, Daniel, WAALDIJK, Kees. *Major legal consequences of marriage, cohabitation and registered partnership for different-sex and same-sex partners in France* [online]. 2004 [cit. 18. prosince 2010]. Dostupné na <<https://same-sex.web.ined.fr/pdf/DocTrav125/05Doc125France.pdf>>.
13. Civil partnership and living together – legal differences [online]. Advice guide, [cit. 28. listopadu 2010] Dostupné na
<http://www.adviceguide.org.uk/index/your_family/family_index_ew/civil_partnerships_and_living_together_legal_differences.htm#what_is_living_together>.
14. Civil Partnership guide for gay and lesbian couples in the UK [online].
Civilpartnershipinfo.co.uk, 2006 [cit. 28. listopadu 2010]. Dostupné na
<<http://www.civilpartnershipinfo.co.uk/#BenefitsRights>>.
15. Country-by-country [online]. Ilga Europe, [cit. 19. února 2011]. Dostupné na
<http://www.ilga-europe.org/home/guide/country_by_country>.
16. ČTK. *V Rakousku uzavřely první homosexuální páry registrovaný svazek* [online].
004.cz, 4. ledna 2010 [cit. 18. ledna 2011]. Dostupné na <<http://www.004.cz/v-rakousku-uzavrely-prvni-homosexualni-pary-registrovany-svazek>>.
17. ČTK. *Zelení podporují snahu o individuální adopce dětí homosexuály* [online].
STUD, 16. února 2010 [cit. 14. března 2011]. Dostupné na
<<http://www.stud.cz/ohlasy-z-medii/zeleni-podporuji-snahu-o-individualni-adopce-dti-homosexualy.html>>.
18. *Dánsko uzákonilo právo na adopci pro homosexuální páry* [online]. Bengáles,
14. květen 2010 [cit. 5. prosince 2010]. Dostupné na
<<http://www.bengales.cz/aktuality/dansko-uzakonilo-pravo-na-adopci-pro-homosexualni-pary.html>>.
19. DE VOS, Pierre. *Now Sweden to get same sex marriage?* [online].
Constitutionally speaking, 28. března 2007 [cit. 8. listopadu 2010]. Dostupné na
<<http://constitutionallyspeaking.co.za/now-sweden-to-get-same-sex-marriage/>>.
20. DOMBOS, Tamás. *Hungary introduces registered partnership for same sex partners* [online]. Ilga Europe, 20. dubna 2009 [cit. 9. března 2011]. Dostupné na
<http://www.ilga-europe.org/home/guide/country_by_country/hungary/hungary_introduces_registered_partnership_for_same_sex_partners>.

21. DOMBOS, Tamás. *Hungarian Constitutional Court Affirms Registered Partnerships for Gay Couples* [online]. 23 března 2010 [cit. 9. března 2011]. Dostupné na <<http://www.ukgaynews.org.uk/Archive/10/Mar/2401.htm>>.
22. DPA. *Hight court backs equal rihts for gay marriages* [online]. The Local, 22. října 2009 [cit. 27. ledna 2011]. Dostupné na <<http://www.thelocal.de/national/20091022-22757.html>>.
23. DPA. *Sweden approves same sex marriage legislation* [online]. Earth Times, 1.dubna 2009 [cit. 8. listopadu 2010]. Dostupné na <<http://www.earthtimes.org/articles/news/262551,sweden-approves-same-sex-marriage-legislation.html>>.
24. *Equal adoption rights for Scottish gay couples begin today* [online]. PinkNews.co.uk, 28. září 2009 [cit. 28. listopadu 2010]. Dostupné na <<http://www.pinknews.co.uk/2009/09/28/equal-adoption-rights-for-scottish-gay-couples-begin-today/>>.
25. *European Parliament wants EU countries to recognise existing same-sex unions* [online]. Marriage Equality, 23. listopadu 2010 [cit. 29. prosince 2011]. Dostupné na <<http://www.marriageequality.ie/news/2010/11/23/european-parliament-wants-eu-countries-to-recognise-existing-samesex-unions/>>.
26. EXCEPTS FROM THE SWEDDISCH MARRIAGE CODE. [online]. International family law, [cit. 10.listopadu 2010]. Dostupné na <<http://www.international-divorce.com/d-sweden.htm>>.
27. FAQ: Same sex marriage [online]. Radio Netherlands worldwide, 29. září 2010 [cit. 30. října 2010]. Dostupné na <<http://www.rnw.nl/english/article/faq-same-sex-marriage>>.
28. FERGUS, Ryan. *Civil partnership: Your questions answered* [online]. Glen, červenec 2009 [cit. 5. dubna 2011]. Dostupné na <<http://www.glen.ie/pdfs/An%20Information%20Note%20on%20Civil%20Partnership%20for%20Same-Sex%20Couples.pdf>>.
29. *Finland extend same-sex adoption rules* [online]. IceNews, 23. května 2009 [cit. 4. února 2011]. Dostupné na <<http://www.icenews.is/index.php/2009/05/23/finland-extends-same-sex-adoption-rules/>>.
30. Finland [online]. Ilga Europe, [cit. 4. února 2011]. Dostupné na <http://www.ilga-europe.org/home/guide/country_by_country/finland>.

31. *Gay Croatia: Same-sex partnership bill faces uphill battle in Croatia* [online]. Find Croatia, 19. března 2006 [cit. 15. března 2011]. Dostupné na <<http://www.find-croatia.com/gay-croatia/news/same-sex-partnership-bill-faces-uphill-battle-in-Croatia.html>>.
32. Gay guide, Croatia [online]. GT, [cit. 15. března 2011]. Dostupné na <<http://www.gaytimes.co.uk/Hotspots/GayGuide-action-Country-countryid-308.html>>.
33. Gay guide France [online]. GT, [cit. 5. prosince 2010]. Dostupné na <<http://www.gaytimes.co.uk/Hotspots/GayGuide-action-Country-countryid-388.html>>.
34. Gay history [online]. Job centre plus, únor 2005 [cit. 28. listopadu 2010]. Dostupné na <http://www.lgbthistorymonth.org.uk/documents/9631_GHW-A3FlagPoster.pdf>.
35. Gay a lesbická liga. *Srovnání práv a povinností manželů a registrovaných partnerů* [online]. GLPARTNERSTVÍ.CZ, 13. března 2006 cit. 17. března 2011]. Dostupné na <<http://www.glpartnerstvi.cz/strucne/srovnani-prav-a-povinnosti-manzelu-a-registrovanych-partneru.html>>.
36. *Getting married in Spain* [online]. Angloinfo.com, [cit. 28. října 2010]. Dostupné na <<http://madrid.angloinfo.com/countries/spain/marriage.asp>>.
37. GIANOULIS, Tina. *Belgium* [online]. Glbqt, 29. prosince 2004 [cit. 2. listopadu 2010]. Dostupné na <<http://www.glbqt.com/social-sciences/belgium.html>>.
38. HEKMA, Gert. *The Netherlands* [online]. Glbqt, 27. prosince 2006 [cit. 30. října 2010]. Dostupné na <<http://www.glbqt.com/social-sciences/netherlands.html>>.
39. HICKEY, Shane. *More than six in 10 now want same sex-marriage legalised* [online]. Independent.ie, 24. února 2011 [cit. 5. dubna 2011]. Dostupné na <<http://www.independent.ie/national-news/elections/opinion-polls/more-than-six-in-10-now-want-samesex-marriage-legalised-2554026.html>>
40. HILTUNEN, Rainer, WAALDIJK, Kees. *Major legal consequences of marriage, cohabitation and registered partnership for different-sex and same-sex partners in Finland* [online]. 2004 [cit. 4. února 2011]. Dostupné na <<https://same-sex.web.ined.fr/pdf/DocTrav125/05Doc125Finland.pdf>>.
41. Historický přehled [online]. GLPARTNERSTVÍ.CZ, [cit. 28. března 2011]. Dostupné na <<http://www.glpartnerstvi.cz/historicky-prehled/>>

42. *Historie homosexuality, 1. část*. [online]. Zvláštní duše, 2004 [cit. 23. listopadu 2010]. Dostupné na <<http://www.unique-soul.webgarden.cz/historie-homosexuality-1-cast>>.
43. History of gay a lesbian movement in Slovenia [online]. SIQRD, [cit. 23. února 2011]. Dostupné na <<http://www.ljudmila.org/siqrd/history/>>.
44. Homosexual partnership and adoption [online]. Ministry of Justice, Sweden, březen 2003 [cit. 8. listopadu 2010]. Dostupné na <<http://www.sweden.gov.se/content/1/c6/01/62/17/664ab73b.pdf>>.
45. HUNNICUT, Alex. *Germany* [online]. Glbtq, 24. listopadu 2006 [cit. 22. ledna 2011]. Dostupné na <<http://www.glbtc.com/social-sciences/germany.html>>.
46. JOHNSON, Matthew D. *Homosexuality* [online]. Glbtq, 2004 [cit. 23. listopadu 2010]. Dostupné na <<http://www.glbtc.com/social-sciences/homosexuality.html>>.
47. JOHNSON, Ramon. *Gays under the Francisco Franco dictatorship* [online]. [cit. 25. října 2010]. Dostupné na <<http://gaylife.about.com/od/gayrights/a/spainfranco.htm>>.
48. KACZOROWSKI, Graig. *Norway* [online]. Glbtq, 2004 [cit. 2. listopadu 2010]. Dostupné na <<http://www.glbtc.com/social-sciences/norway.html>>.
49. KRICKLER, Kurt. *Homosexuals in Austria: Nazi persecution and the long struggle for rehabilitation* [online]. [cit. 18. ledna 2011]. Dostupné na <<http://ccges.apps01.yorku.ca/wp/wp-content/uploads/2008/12/krickler-homosexuals-in-austria-nazi-persecution-and-the-long-struggle-for-rehabilitation.pdf>>.
50. KRISTINSSON, Thorvaldur. *Iceland: Homosexuality and the law* [online]. Gayice.is, 30. července 2009 [cit. 7. prosince 2010]. Dostupné na <<http://gayice.is/articles/gay-life/292-iceland-homosexuality-and-the-law>>.
51. LAMBDA. *Austria passes Registered Partnership Law* [online]. Ilga Europe, 5. dubna 2010 [cit. 18. ledna 2011]. Dostupné na <http://www.ilga-europe.org/home/guide/country_by_country/austria/registered_partnership>.
52. LaVICTOIRE, Bridgette. *Luxembourg inches towards same-sex marriage and rights* [online]. LEZGET Real, 15. července 2010 [cit. 15. ledna 2011]. Dostupné na <<http://lezgetreal.com/2010/07/luxembourg-inchest-towards-same-sex-marriage-and-adoption-rights/>>.
53. Laws Luxembourg [online]. GayLawNet, [cit. 17. listopadu 2010]. Dostupné na <<http://www.gaylawnet.com/laws/lu.htm>>.

54. Law regarding same sexual activity [online]. LGBT rights in Hungary, [cit. 9. března 2011]. Dostupné na <<http://lgbt-rights-in-hungary.co.tv/>>.
55. LES EFFETS LEGAUX DE CERTAINS PARTENARIATS, Loi du 09 juillet 2004 [online]. BDO Compagnie Fiduciare, listopad 2004 [cit. 15. ledna 2011]. Dostupné na <[http://www.bdo-cf.lu/domino%5Chtml%5Ccfwebfrefx.nsf/files/Les%20effets%20%C3%A9gaux%20de%20certains%20partenariats.pdf/\\$FILE/Les%20effets%20%C3%A9gaux%20de%20certains%20partenariats.pdf](http://www.bdo-cf.lu/domino%5Chtml%5Ccfwebfrefx.nsf/files/Les%20effets%20%C3%A9gaux%20de%20certains%20partenariats.pdf/$FILE/Les%20effets%20%C3%A9gaux%20de%20certains%20partenariats.pdf)>.
56. LEVITZ, David. *Germany's gay couples to receive equal inheritance tax rights* [online]. DW-World.de, 17. srpna 2010 [cit. 27. ledna 2011]. Dostupné na <<http://www.dw-world.de/dw/article/0,,5918626,00.html>>.
57. LGBT rights in Lichtenstein [online]. Wikipedie, 5. dubna 2011 [cit. 6. dubna 2011]. Dostupné na <http://en.wikipedia.org/wiki/LGBT_rights_in_Liechtenstein>.
58. LGBT rights in Slovenia [online]. Wikipedie, 2. února 2011 [cit. 18. února 2011]. Dostupné na <http://en.wikipedia.org/wiki/LGBT_rights_in_Slovenia>.
59. Liechtenstein [online]. Ilga Europe, [cit. 5. dubna 2011]. Dostupné na <http://www.ilga-europe.org/home/guide/country_by_country/liechtenstein>
60. *Liechtenstein: Homo-Ehe kommt nächstes Jahr* [online]. Queer.de, 17. prosince 2009 [cit. 5. dubna 2011]. Dostupné na <http://www.queer.de/detail.php?article_id=11547>.
61. LIŠKA, Martin. *Homosexualita ve Švédsku: od trestného činu k církevním sňatkům* [online]. Vitalia.cz, 1. července 2010 [cit. 8. listopadu 2010]. Dostupné na <<http://www.vitalia.cz/clanky/homosexualita-ve-svedsku-od-trestneho-cinu-k-cirkevnim-snatkum/>>.
62. LOYD, Petr. *Iceland's Prime Minister marries long-term partner* [online]. Pinkpaper.com, 28. června 2010 [cit. 7. prosince 2010]. Dostupné na <<http://news.pinkpaper.com/NewsStory.aspx?id=3298>>.
63. MAGNUSSON, Jan. *Sweden* [online]. Glbqt, 2004 [cit. 5. listopadu 2010]. Dostupné na <<http://www.glbqt.com/social-sciences/sweden.html>>.
64. MANN, Richard G. *United Kingdom II: 1900 to the present* [online]. Glbqt, 4. listopadu 2007 [cit. 28. listopadu 2011]. Dostupné na <http://www.glbqt.com/social-sciences/united_kingdom_02,7.html>.

65. Marriage, registered partnership, cohabitation and ending relationship [online]. Access-nl.org, červenec 2010 [cit. 30. října 2010]. Dostupné na http://www.access-nl.org/our_services/pdf/booklets/marriage_registered_partnership_cohabitation.pdf.
66. Marriage and partnership rights for same sex partners: country-by- country [online]. Ilga Europe, [cit. 25. října 2010]. Dostupné na http://www.ilga-europe.org/home/issues/families/recognition_of_relationships/legislation_and_case_law/marriage_and_partnership_rights_for_same_sex_partners_country_by_country.
67. MARTYKANOVÁ, Darina. *Homosexualita ve Frankově Španělsku*. [online]. Bengáles, 19. červenec 2006 [cit. 10. března 2011]. Dostupné na <http://www.bengales.cz/vedecke-studie/homosexualita-ve-frankove-spanelsku.html>.
68. Merkkipaaluja: Suomalaista LHBT- historiaa pähkinänkuoressa [online]. Seta, [cit. 2. února 2011]. Dostupné na <http://www.seta.fi/index.php?k=16474&hakustr=historia>.
69. MILLAR, Scott. *First civil partnership ceremony for same sex couple* [online]. Irish examiner.com, 21. února 2011 [cit. 5. dubna 2011]. Dostupné na <http://www.irishexaminer.com/ireland/kfeyojsncwey/rss2/>.
70. *Ministry confirms changes to gay adoption proposal* [online]. STA, 24. ledna 2011 [cit. 18. února 2011]. Dostupné na <http://www.sta.si/en/vest.php?s=a&id=1598682>.
71. Netherlands Antilles Splits; Bonaire, Saba & St. Eustatius to Accept Gay Marriage Laws by 2012 [online]. Gayapolis, 11. října 2010 [cit. 30. října 2010]. Dostupné na <http://www.gayapolis.com/news/artdisplay.php?artid=4998>.
72. *New adoption law gives gay couples point rights* [online]. ukgaynews.org.uk, 30. prosince 2005 [cit. 28. listopadu 2010]. Dostupné na <http://www.ukgaynews.org.uk/Archive/2005dec/3001.htm>.
73. *New law in Norway grants gay couples marriage rights* [online]. USA Today, 17. června 2008 [cit. 2. listopadu 2010]. Dostupné na http://www.usatoday.com/news/world/2008-06-17-gaymarriage_N.htm.
74. ORSOLYA, Szeibert-Erdős. *Same-sex partners in Hungary*. [online]. Utrecht law review, 2008 [cit. 9. března 2011]. Dostupné na <http://www.utrechtlawreview.org/index.php/ulr/article/view/75/75/>.

75. Pacte civil de solidarité [online]. Service-public.fr, [cit. 29. listopadu 2010].
Dostupné na <<http://vosdroits.service-public.fr/N144.xhtml>>.
76. Paragraf 175. [online]. Wikipedie, 10. ledna 2011 [cit. 23. ledna 2011].
Dostupné na <http://cs.wikipedia.org/wiki/Paragraf_175>.
77. *Parliament of Portugal takes an important step towards marriage equality* [online].
Ilga Europe, 8. ledna 2010 [cit. 15. listopadu 2010]. Dostupné na <http://www.ilga-europe.org/home/guide/country_by_country/portugal>.
78. Partnerschaftsgesetzes verabschiedet [online]. Regierung des Fürstentums
Liechtenstein, 26. listopadu 2010 [cit. 10. dubna 2011]. Dostupné na
<<http://www.regierung.li/index.php?id=158&uid=265>>.
79. PECHOVÁ, Olga. *Adopce lesbickými páry* [online]. Deník.cz, 9. ledna 2006
[cit. 14. března 2011]. Dostupné na <<http://www.bengales.cz/vedecke-studie/adopce-lesbickymi-pary.html>>.
80. PERKNEROVÁ, Kateřina. *Lidovci nechtějí adopce dětí homosexuály* [online].
Deník.cz, 22. února 2010 [cit. 14. března 2011]. Dostupné na
<http://www.denik.cz/z_domova/lidovci-nechteji-adopce-deti-homosexuality20100222.html>.
81. PRICE, Susan. *Same sex marriages and equivalents relationships* [online].
OLR research report, 10. října 2008 [cit. 5. prosince 2010]. Dostupné na
<<http://www.cga.ct.gov/2008/rpt/2008-r-0574.htm>>.
82. Protocol No. 12 to the Convention for the Protection of Human Rights and
Fundamental Freedoms CETS No.: 177. [online]. Council of Europe, 28. března
2011 [cit. 28. března 2011]. Dostupné na
<http://www.echr.coe.int/NR/rdonlyres/82E3CE7F-5D3D-46EB-8C13-4F3262F9E20B/0/CZE_CONV.pdf>.
83. RAPP, Linda. *Portugal* [online]. Glbtq, 18. května 2010 [cit. 15. listopadu 2010].
Dostupné na <<http://www.glbtc.com/social-sciences/portugal.html>>.
84. RAPP, Linda. *Ireland* [online]. Glbtq, 20. července 2010 [cit. 5. dubna 2011].
Dostupné na <<http://www.glbtc.com/social-sciences/ireland.html>>.
85. REANEY, Patricia. *Gay couples as to fit to adopt as heterosexuals: study* [online].
Reuters, 25. září 2009 [cit. 14. března 2011]. Dostupné na
<<http://www.reuters.com/article/2009/09/25/us-adoption-children-idUSTRE58O3MK20090925>>.

86. Recognition of same sex unions in Slovenia [online]. Wikipedie, 7.února 2011 [cit. 23. února 2011]. Dostupné na http://en.wikipedia.org/wiki/Registered_partnership_in_Slovenia.
87. Recognition of same sex unions in Hungary [online]. [cit. 9. března 2011]. Dostupné na <http://recognition-of-same-sex-unions-in-hungary.co.tv/>.
88. Registered partnerships in Switzerland [online]. AngloInfo.com, [cit. 17. listopadu 2010]. Dostupné na <http://geneva.angloinfo.com/countries/switzerland/pacs.asp>.
89. *Rechte und Pflichten der Eingetragenen Partnerschaft* [online]. Die Presse.com, 10. prosince 2009 [cit. 20.ledna 2011]. Dostupné na <http://diepresse.com/home/politik/innenpolitik/527328/Rechte-und-Pflichten-der-Eingetragenen-Partnerschaft>.
90. Rights of same sex couples [online]. Citizens information, 17. ledna 2011 [cit. 28. listopadu 2010] Dostupné na http://www.citizensinformation.ie/en/birth_family_relationships/cohabiting_couples/rights_of_same_sex_couples.html.
91. Religion in Austria [online]. Wikipedie, 13.prosinec 2010 [cit. 17. ledna 2011]. Dostupné na http://en.wikipedia.org/wiki/Religion_in_Austria.
92. RUSSELL, Miller, VOLKER Röben. *Constitutional Court upholds life partnership act* [online]. German Law Journal, [cit. 25. ledna 2011]. Dostupné na <http://www.germanlawjournal.com/article.php?id=176>.
93. Same se marriage in Belgium [online]. Angloinfo.com, [cit. 2.listopadu 2010]. Dostupné na <http://brussels.angloinfo.com/countries/belgium/gaymarriage.asp>.
94. Same sex marriage in Germany [online]. Anglo info.com, [cit. 25. ledna 2011]. Dostupné na <http://germany.angloinfo.com/countries/germany/gaymarriage.asp>.
95. Seznam příslušných matrik [online]. GLPARTNERSTVÍ.CZ, [cit. 28. března 2011]. Dostupné na <http://lgbt.poradna-prava.cz/registrovane-partnerstvi.html>.
96. SIEGFRIED, Dirk, WAALDIJK, Kees. Major legal consequences of marriage, cohabitation and registered partnership for different-sex and same-sex partners in Germany. [online]. 2004 [cit. 25. ledna 2011]. Dostupné na <https://same-sex.web.ined.fr/pdf/DocTrav125/05Doc125Germany.pdf>.
97. SOLAND, Birgitte. *Lesbian histories and cultures: An Encyclopedia, Volume I, Denmark* [online]. Book Rags, [cit. 5. prosince 2010]. Dostupné na <http://www.bookrags.com/tandf/denmark-6-tf/>.

98. *Spain approves gay marriage, adopton* [online]. DW-world.de, 22. dubna 2005 [cit. 27. října 2010]. Dostupné na <<http://www.dw-world.de/dw/article/0,,1560626,00.html>>.
99. STEWART, Chuck. *The Greenwood encyclopedia of LGBT issues worldwide*. California, 2010, s. 13 – 16
100. STRITOF, Sheri & Bob. *Sweden marriage license information – how to get married in Sweden* [online]. About.com, [cit. 8. listopadu 2010]. Dostupné na <<http://marriage.about.com/od/sweden/p/swedenmarriage.htm>>.
101. *Sweden allows same sex marriage* [online]. BBC NEWS, 2. dubna 2009 [cit. 8. listopadu 2010]. Dostupné na <<http://news.bbc.co.uk/2/hi/7978495.stm>>.
102. Switzerland [online]. GayLawNet, [cit. 17. listopadu 2010]. Dostupné na <<http://www.gaylawnet.com/laws/ch.htm>>.
103. ŠLEHOFER, Milda. *Historie registrovaného partnerství v Česku* [online]. Colouplanet.cz, 25. června 2010 [cit. 28. března 2011]. Dostupné na <<http://www.colourplanet.cz/72690-historie-registrovaneho-partnerstvi-v-cesku>>.
104. ŠOJDROVÁ, Michaela. *Protest proti návrhu zákona, který má zrušit omezení adopcí pro osoby žijící v registrovaném partnerství. Dobro dětí především.* [online]. [cit. 14. března 2011]. Dostupné na <<http://www.jablonecnjiz.cz/soubory/5592/Dobrod%C4%9Bt%C3%AD.pdf>>.
105. TAYLOR, Charlie. *Civil partnership bill signed into law* [online]. Irishtimes.com, 19. července 2010 [cit. 5. dubna 2011]. Dostupné na <<http://www.irishtimes.com/newspaper/breaking/2010/0719/breaking29.html>>.
106. *The evangelical lutheran church in Denmark and homosexuality* [online]. Religious tolerance.com [cit. 5. prosince 2010]. Dostupné na <http://www.religioustolerance.org/hom_dane.htm>.
107. The formation and dissolution of marriage act [online]. Dannish ministry of Justice, 1999 [cit. 5. prosince 2010]. Dostupné na <http://host.uniroma3.it/progetti/cedir/cedir/Lex-doc/Dk_marrig.pdf>.
108. The Liechtenstein Parliament adopts same-sex partnership [online]. Ilga Europe, 22. března 2011 [cit. 5. dubna 2011]. Dostupné na <http://www.ilga-europe.org/home/news/latest_news/liechtenstein_registered_partnership>.
109. The Partenariat in Luxembourg [online]. Angloinfo.com, [cit. 15. ledna 2011]. Dostupné na <<http://luxembourg.angloinfo.com/countries/luxembourg/pacs.asp>>.

110. Úmluva o ochraně lidských práv a základních svobod ve znění Protokolů č. 11 a 14. [online]. European Courts of human rights, 1. června 2010 [cit. 18. prosince 2010]. Dostupné na <http://www.echr.coe.int/NR/rdonlyres/82E3CE7F-5D3D-46EB-8C13-4F3262F9E20B/0/CZE_CONV.pdf>.
111. VÁLKOVÁ, Hana. *Statistici upraví formulář sčítání lidu, penzisty mátko registrované partnertsví*. [online]. iDNES.cz, 17. června 2010 [cit. 29. března 2011] Dostupné na <http://zpravy.idnes.cz/statistici-upravi-formular-scitani-lidu-penzisty-matlo-registrovane-partnerstvi-gec-/domaci.asp?c=A100616_170058_domaci_hv>.
112. VOX POPULI. *Herzlich willkommen* [online]. Vox populi, [cit. 10. dubna 2011]. Dostupné na <<http://www.vox-populi.li/>>.
113. WAALDIJK, Kees. Major legal consequences of marriage, cohabitation and registered partnership for different-sex and same-sex partners in the Netherlands [online]. 2004 [cit. 30. října 2010]. Dostupné na <<https://same-sex.web.ined.fr/pdf/DocTrav125/05Doc125TheNetherlands.pdf>>.
114. WAALDIJK, Kees, DE SHUTTER Olivier. Major legal consequences of marriage, cohabitation and registered partnership for different-sex and same-sex partners in Belgium [online]. 2004 [cit. 30. října 2010]. Dostupné na <<https://same-sex.web.ined.fr/pdf/DocTrav125/05Doc125Belgium.pdf>>.
115. WAGNER, Adam. *European states will not be forced allow gay marriage*. [online]. UK human rights blog, 30. listopadu 2010 [cit. 19. prosince 2010]. Dostupné na <<http://ukhumanrightsblog.com/2010/11/30/european-states-will-not-be-forced-to-allow-gay-marriage/>>.
116. YLE. *Gender-neutral marriage law possible by 2012* [online]. Yle.fi, 2. července 2010 [cit. 4. února 2011]. Dostupné na <http://www.yle.fi/uutiset/news/2010/07/genderneutral_marriage_law_possible_by_2012_1804013.html>.
117. YTTEBERG, Hans, WAALDIJK, Kees. Major legal consequences of marriage, cohabitation and registered partnership for different-sex and same-sex partners in Sweden [online]. 2004 [cit. 10. listopadu 2010]. Dostupné na <<https://same-sex.web.ined.fr/pdf/DocTrav125/05Doc125Sweden.pdf>>.
118. Zákony týkající se homosexuality ve světě [online]. Wikipedie, 5. února 2011 [cit. 16. března 2011]. Dostupné na <http://cs.wikipedia.org/wiki/Z%C3%A1kony_t%C3%BDkaj%C3%ADc%C3%ADse_homosexuality>.

7. Shrnutí

Hlavním obsahem této diplomové práce je shrnutí a komparace dosavadních právních předpisů týkajících se soužití párů téhož pohlaví v Evropě, k datu 15. dubna 2011. V úvodu objasňuji pojem homosexualita, nabízím úvahy, které okolnosti mohly mít vliv na postoje vůči homosexuálům na evropské úrovni, zhodnocuji dostupnou literaturu a prameny a charakterizuji cíl a motivaci mé práce včetně osobních názorů a zkušeností získaných během jejího vypracování.

Úvodní část druhé kapitoly obsahuje vymezení základních relevantních pojmů, a to *neregistrované a registrované soužití*, *registrované partnerství* a *homosexuální manželství*. Tyto instituty zde mezi sebou srovnávám a zároveň vymezuji společné znaky a odchylky konkrétních evropských úprav. V této části zmiňuji také podstatná ustanovení ohledně homosexuálních minorit, jimiž je Deklarace o sexuální orientaci a pohlavní identitě, dodatkový protokol k Evropské Úmluvě o ochraně lidských práv a základních svobod a nález ESLP v případě Schalk and Kopf vs. Rakousko. Poté se již věnuji 22 evropským státům, u nichž nalezneme zákonnou regulaci soužití homosexuálních párů. U každé země je popsán stručný nástin vývoje práv homosexuálně orientovaných osob, zabývám se předchozí legislativou a provádím v rámci možností rozbor té současné. Kapitola je sestupně členěna na státy, které umožňují homosexuální manželství, pak na ty, kde je uzákoněno registrované partnerství a na státy, které přiznávají homosexuálním párům obdobná práva jako v soužití heterosexuálním. Podkapitoly jsou seřazené chronologicky podle data přijetí aktuální úpravy.

Předposlední samostatná kapitola je věnována úpravě soužití osob stejného pohlaví v České Republice a rozboru našeho pojetí registrovaného partnerství. I zde uvádím historické souvislosti a postupné kroky, které vedly k přijetí zákona č. 115/2006 Sb. o registrovaném partnerství a o změně některých souvisejících zákonů.

V poslední kapitole se zabývám otázkou adopce dětí homosexuálními páry či homosexuálními jednotlivci a přemýšlením o její vhodnosti s přehledem, ve kterých evropských zemích je povolena a v jakém rozsahu. Tato část mi dala rovněž možnost vyjádřit svůj postoj k dané problematice.

Pakliže byla k jednotlivým kapitolám a podkapitolám související judikatura, je rovněž uvedena. Závěr je rekapitulace všech zjištěných faktů a zamyšlení se nad reálným vývojem do budoucna.

8. Resumé

The objective of the diploma thesis is to summarise and compare existing legislations regarding the homosexual common life in Europe, valid on the date of 15th of April, 2011.

The first part, introduction, deals with the term homosexuality and the attitudes and its circumstances towards the homosexuals within the European surroundings. There are also all accessible literature and sources enumerated and objective of the author's thesis, including personal opinions and experience acquired during its elaboration, defined.

The second part contains definitions of basic terms connected with the subject, such as *unregistered and registered cohabitation, registered partnership and same-sex marriage*. These institutes are compared and common features and variations of concrete European laws are described. Essential documents concerning the homosexual minorities, such as Declaration on sexual orientation and gender identity, additional Protocol to the European Convention on Human Rights and judgement of European Court of Human Rights in case of Schalk and Kopf vs. Austria are also mentioned here. Then, it is devoted to description of twenty-two European countries, where legislation of same-sex cohabitation are found. Brief outline of the homosexual rights' development is described in every of these states. It is dealt with previous legislation here and the current one is analysed as much as possible. The countries are divided in descending order according to the extent of the rights attributed to these people from the ones allowing homosexual marriages, ongoing the countries licensing the registered partnership, finished by the nations attributing these people similar rights as to heterosexuals.

The penultimate chapter is dedicated to the adaptation of common life of same-sex persons in the Czech Republic and analysis of the registered partnership in our surroundings. The historical background and progressive steps, leading to adoption of civil partnership act n. 115/2006 are mentioned here, too.

The last section considers the question of the children's adoption by these couples or individuals. It includes the author's reflection about its suitability, with regards to the countries' summary of where and to which extent it is allowed. In this part, the author's attitude and opinion is implied.

If there was related judicature to particular heads and subheads found, it is stated as well. The conclusion contains the summary of all the proven facts and contemplation about the issue and its realistic progress into future.

		Rok přijetí	Věk	Podmínka občanství nebo trvalého pobytu	Změna statusu	Církevní forma	Zánik partnerství
--	--	------------------------	------------	--	--------------------------	---------------------------	------------------------------

9. Klíčová slova

Homosexualita, homosexuální manželství, registrované partnerství, neregistrované soužití, adopce homosexuálními páry.

10. Key words

Homosexuality, same-sex marriage, registered partnership, unregistered cohabitation, gay adoption.

Belgie	Neformální soužití	?	-	-	ne	ne	dohoda
	Registrované partnerství	2000, i pro heterosex.	18	?	ne	ne	dohoda
	Manželství	2006	18	tři měsíce pobytu	ano	ne	soud
Island	Neformální soužití	?	-	-	ne	ne	dohoda
	Registrované partnerství	1996-2010	18	občanství + dva roky pobytu obou partnerů	ano	ano, 2008	soud
	Manželství	2010	18	ne	ano	ano	soud
Nizozemsko	Neformální soužití	1971	-	-	ne	ne	dohoda
	Registrované partnerství	1998, i pro heterosex.	18	občanství nebo pobyt jednoho z nich	ano	ne	dohoda, soud
	Manželství	2001	18	občanství nebo pobyt jednoho z nich	ano	ne	soud
Norsko	Neformální soužití	1991	-	-	ne	ne	dohoda
	Registrované partnerství	1993-2009	18	občanství + pobyt jednoho z nich dva roky	ano	ne	soud
	Manželství	2009	18	ne	ano	ano	soud
Portugalsko	Neformální soužití	2001	16	dva roky soužití	ne	ne	dohoda
	Registrované partnerství	X	X	X	X	X	X
	Manželství	2010	16	ne	ano	ne	soud
Španělsko	Neformální soužití	?	-	-	ne	ne	dohoda
	Registrované partnerství	X	X	X	X	X	X
	Manželství	2005	16	občanství jednoho nebo pobyt obou	ano	ano, 2010	soud
Švédsko	Neformální soužití	1987	-	-	ne	ne	dohoda
	Registrované partnerství	1994-2009	18	občanství nebo pobyt dva roky jednoho z nich	ano	ne	soud
	Manželství	2009	18	ne	ano	ano	soud

Tabulka č. 1

Vysvětlivky: ? – nezjištěno
X – neexistuje
– – nesouvisí

		Možnost společného příjmení	Status osoby blízké	Právo odmítnout svědčit proti partnerovi u soudu	Společné jmění	Společná odpovědnost za dluhy
Belgie	Neformální soužití	ne	ano	ne	ne	ne
	Registrované partnerství	ne	ano	ne	ne	ne
	Manželství	ano	ano	ano	ano	ano
Island	Neformální soužití	ne	ne	ano	ne	ne
	Registrované partnerství	ne	ano	ano	ne	ne
	Manželství	ne	ano	ano	ne	ne
Nizozemsko	Neformální soužití	ne	ano	ne	ne	ne
	Registrované partnerství	ano	ano	ano	ano	ano
	Manželství	ano	ano	ano	ano	ano
Norsko	Neformální soužití	pokud mají děti nebo žijí spolu déle než 2 roky	ano	pokud mají spolu děti nebo spolu žijí po určitou dobu	ne	ne
	Registrované partnerství	ano	ano	ano	ne	ne
	Manželství	ano	ano	ano	ne	ne
Portugalsko	Neformální soužití	?	ano	?	?	?
	Registrované partnerství	X	X	X	X	X
	Manželství	přidání partnerova příjmení ke svému	ano	?	ano	?
Španělsko	Neformální soužití	?	?	?	?	?
	Registrované partnerství	X	X	X	X	X
	Manželství	přidání partnerova příjmení ke svému	?	?	?	?
Švédsko	Neformální soužití	ne	ano	ano	ne	ne
	Registrované partnerství	ano	ano	ano	ne	ne
	Manželství	ano	ano	ano	ne	ne

Tabulka č. 2

		Dědické nároky	Snížení nebo osvobození od dědické daně	Vdovský/vdovecký důchod	Odškodnění v případě protiprávní smrti partnera	Sukcese nájemních práv
Belgie	Neformální soužití	ne	ne	ne	ano	ne
	Registrované partnerství	ne	ano	ne	ano	ano
	Manželství	ano	ano	ano	ano	ano
Island	Neformální soužití	ne	ne	ne	ne	po jednom roce
	Registrované partnerství	ano	ano	ne	ano	ano
	Manželství	ano	ano	ne	ano	ano
Nizozemsko	Neformální soužití	ne	po 5 letech soužití nebo 6 měsících + notářská dohoda	ne	ano	po dvou letech soužití
	Registrované partnerství	ano	ano	ne	ano	ano
	Manželství	ano	ano	ne	ano	ano
Norsko	Neformální soužití	ne	pokud spolu mají děti a byli spolu v manželském nebo reg. svazku	pokud spolu mají děti a byli spolu v manželském nebo reg. svazku	ano	ano
	Registrované partnerství	ano	ano	ano	ano	ano
	Manželství	ano	ano	ano	ano	ano
Portugalsko	Neformální soužití	ano	?	?	ano	?
	Registrované partnerství	X	X	X	X	X
	Manželství	ano	?	?	ano	?
Španělsko	Neformální soužití	?	?	?	?	?
	Registrované partnerství	X	X	X	X	X
	Manželství	?	?	?	?	?
Švédsko	Neformální soužití	ne	ano	ano	ano	ano
	Registrované partnerství	ano	ano	ano	ano	ano
	Manželství	ano	ano	ano	ano	ano

Tabulka č. 3

		Adopce	Adopce partnerova potomka	Asistovaná reprodukce	Rodičovská zodpovědnost	Nárok na výživné po rozpadu partnerství
Belgie	Neformální soužití	ne	ne	ano	ne	ne
	Registrované partnerství	?	?	ano	ne	ne
	Manželství	ano, 2006	ano, 2006	ano	ne	ano
Island	Neformální soužití	?	?	ano	ne	ne
	Registrované partnerství	ano, 2006	ano, 2006	ano, 2006	ano, po roce	ano
	Manželství	ano	ano	ano	ano	ano
Nizozemsko	Neformální soužití	ano, tři roky soužití	ano, tři roky soužití	ano	ano	ne
	Registrované partnerství	ano, tři roky soužití	ano, tři roky soužití	ano	ano	ano
	Manželství	ano, tři roky soužití	ano, tři roky soužití	ano	ano	ano
Norsko	Neformální soužití	ne	ne	ne	ano	ne
	Registrované partnerství	ne	ano, 2002	ne	ano	ano
	Manželství	ano	ano	ano	ano	ano
Portugalsko	Neformální soužití	ne	ne	ne	?	?
	Registrované partnerství	X	X	X	X	X
	Manželství	ne	ne	ne	?	?
Španělsko	Neformální soužití	?	?	?	?	?
	Registrované partnerství	X	X	X	X	X
	Manželství	ano	ano	ano	?	?
Švédsko	Neformální soužití	ne	ne	ano	ne	ne
	Registrované partnerství	ano, 2003	ano, 2003	ano, 2005	ne	ano
	Manželství	ano	ano	ano	ne	ano

Tabulka č. 4

		Rok přijetí	Věk	Podmínka občanství nebo trvalého pobytu	Změna statusu	Církevní forma	Zánik partnerství
Andorra	Neformální soužití	?	-	-	ne	ne	dohoda
	Registrované partnerství	2005, i pro heterosex.	?	?	ne	ne	dohoda
Česká Republika	Neformální soužití	?	-	-	ne	ne	dohoda
	Registrované partnerství	2006	18	občanství jednoho partnera	ano	ne	soud
Dánsko	Neformální soužití	?	-	-	ne	ne	dohoda
	Registrované partnerství	1989	18	dva roky pobytu obou	ano	ano	soud
Finsko	Neformální soužití	?	-	-	ne	ne	dohoda
	Registrované partnerství	2002	18	dva roky pobytu obou	ano	ne	soud
Francie	Neformální soužití	1999, i pro heterosex.	-	-	ne	ne	dohoda
	Registrované partnerství	1999, i pro heterosex.	18	ne	ne	ne	dohoda
Irsko	Neformální soužití	2011	-	-	ne	ne	dohoda
	Registrované partnerství	2011	18	ne	ano	ne	soud
Chorvatsko	Neformální soužití	2003	?	?	ne	ne	?
	Registrované partnerství	X	X	X	X	X	X
Lichtenštejnsko	Neformální soužití	?	-	-	ne	ne	dohoda
	Registrované partnerství	2011	?	?	ne	ne	soud
Lucembursko	Neformální soužití	?	-	-	ne	ne	dohoda
	Registrované partnerství	2004, i pro heterosex.	?	pobyt obou partnerů	ne	ne	dohoda
Maďarsko	Neformální soužití	1996	-	-	ne	ne	dohoda
	Registrované partnerství	2009	18	?	ano	ne	soud
Německo	Neformální soužití	?	-	-	ne	ne	dohoda
	Registrované partnerství	2001	18	ne	ano	ne	soud
Rakousko	Neformální soužití	?	-	-	ne	ne	dohoda
	Registrované partnerství	2010	18	?	ano	ne	soud
Slovinsko	Neformální soužití	?	-	-	ne	ne	dohoda
	Registrované partnerství	2006	?	?	ano	ne	soud
Švýcarsko	Neformální soužití	?	-	-	ne	ne	dohoda
	Registrované partnerství	2007	18	občanství nebo pobyt	ano	ne	soud
Velká Británie	Neformální soužití	?	-	-	ne	ne	dohoda
	Registrované partnerství	2005	16	?	ano	ne	soud

Tabulka č. 5

		Možnost společného příjmení	Status osoby blízké	Právo odmítnout svědčit proti partnerovi u soudu	Společné jmění	Společná odpovědnost za dluhy
Andorra	Neformální soužití	?	?	?	?	?
	Registrované partnerství	?	?	?	?	?
Česká Republika	Neformální soužití	ne	ano	?	ne	ne
	Registrované partnerství	ne	ano	ano	ne	?
Dánsko	Neformální soužití	ne	ne	ano	ne	ne
	Registrované partnerství	ano	ano	ano	ano	ne
Finsko	Neformální soužití	ne	ano	ano	ne	ne
	Registrované partnerství	ne	ano	ano	ne	ne
Francie	Neformální soužití	ne	ne	ne	ne	ne
	Registrované partnerství	ne	ne	ne	ano	ne
Irsko	Neformální soužití	ne	ne	?	?	?
	Registrované partnerství	ne	ano	?	?	?
Chorvatsko	Neformální soužití	ne	?	?	ano	?
	Registrované partnerství	X	X	X	X	X
Lichtenštejnsko	Neformální soužití	ne	ano	?	ne	ne
	Registrované partnerství	ne	ano	?	ne	ne
Lucembursko	Neformální soužití	ne	?	?	ne	ne
	Registrované partnerství	ne	?	?	ne	ne
Maďarsko	Neformální soužití	ne	ano	?	?	?
	Registrované partnerství	ne	ano	?	?	?
Německo	Neformální soužití	ne	?	ne	ne	ne
	Registrované partnerství	ano	?	ano	ne	ne
Rakousko	Neformální soužití	ne	?	?	ne	?
	Registrované partnerství	ne	?	ano	ano	?
Slovinsko	Neformální soužití	ne	?	?	?	?
	Registrované partnerství	ne	ano	?	ano	ano
Švýcarsko	Neformální soužití	ne	?	?	ne	ne
	Registrované partnerství	kombinace obou příjmení	?	?	ne	ne
Velká Británie	Neformální soužití	ne	?	?	?	?
	Registrované partnerství	ano	ano	ano	?	?

Tabulka č. 6

		Dědické nároky	Snížení nebo osvobození od dědické daně	Vdovský/vdovecký důchod	Odškodnění v případě protiprávní smrti partnera	Sukcese nájemních práv
Andorra	Neformální soužití	?	?	?	?	?
	Registrované partnerství	?	?	?	?	?
Česká Republika	Neformální soužití	jako osoba blízká	ne	ne	jako osoba blízká	?
	Registrované partnerství	ano	ne	ne	jako osoba blízká	?
Dánsko	Neformální soužití	ne	po dvou letech soužití	ne	ano	po dvou letech soužití
	Registrované partnerství	ano	ano	ne	ano	ano
Finsko	Neformální soužití	ne	ne	ne	ano	ano
	Registrované partnerství	ano	ano	ano	ano	ano
Francie	Neformální soužití	ne	ne	ne	ano	ano
	Registrované partnerství	ne	ano	ne	ano	ano
Irsko	Neformální soužití	ne	ne	ne	ano	ano
	Registrované partnerství	ano	ano	ano	ano	ano
Chorvatsko	Neformální soužití	ne	?	ne	?	?
	Registrované partnerství	X	X	X	X	X
Lichtenštejnsko	Neformální soužití	?	?	?	?	?
	Registrované partnerství	?	?	?	?	?
Lucembursko	Neformální soužití	?	?	?	?	?
	Registrované partnerství	ano	ano	ano	ano	?
Maďarsko	Neformální soužití	ne	?	ano	?	ano
	Registrované partnerství	ano	?	ano	?	ano
Německo	Neformální soužití	ne	ne	ne	ne	ano
	Registrované partnerství	ano	ano	ano	ano	ano
Rakousko	Neformální soužití	?	?	ne	?	?
	Registrované partnerství	ano	ano	ano	?	ano
Slovinsko	Neformální soužití	?	?	?	?	?
	Registrované partnerství	ano	?	?	?	?
Švýcarsko	Neformální soužití	?	?	ne	?	?
	Registrované partnerství	ano	ano	ano	?	?
Velká Británie	Neformální soužití	ne	ne	ne	ano	ano
	Registrované partnerství	ano	ano	ano	ano	ano

Tabulka č. 7

		Adopce	Adopce partnerova potomka	Asistovaná reprodukce	Rodičovská zodpovědnost	Vyživovací povinnost mezi partnery
Andorra	Neformální soužití	ne	ne	ne	ne	?
	Registrované partnerství	ne	ne	ne	ne	ano
Česká Republika	Neformální soužití	ne	ne	ne	ne	ne
	Registrované partnerství	ne	ne	ne	?	ano
Dánsko	Neformální soužití	?	?	ano	ne	ne
	Registrované partnerství	ano, 2010	ano, 1999	ano	ne	ano
Finsko	Neformální soužití	ne	?	ano	ano	ne
	Registrované partnerství	ne	ano, 2009	ano	ano	ano
Francie	Neformální soužití	ne	ne	ne	ne	ne
	Registrované partnerství	ne	ne	ne	ne	ano
Irsko	Neformální soužití	ne	ne	ano	ne	po třech letech soužití
	Registrované partnerství	ne	ne	ano	ne	ano
Chorvatsko	Neformální soužití	ne	ne	ne	ne	ano
	Registrované partnerství	X	X	X	X	X
Lichtenštejnsko	Neformální soužití	ne	ne	ne	ne	?
	Registrované partnerství	ne	ne	ne	ne	?
Lucembursko	Neformální soužití	ne	ne	ne	ne	?
	Registrované partnerství	ne	ne	ne	ne	ano
Maďarsko	Neformální soužití	ne	ne	ne	ne	ano
	Registrované partnerství	ne	ne	ne	ne	ano
Německo	Neformální soužití	ne	?	ne	ne	ne
	Registrované partnerství	ne	ano, 2004	ne	ano	ano
Rakousko	Neformální soužití	ne	ne	ne	?	?
	Registrované partnerství	ne	ne	ne	?	ano
Slovinsko	Neformální soužití	ne	ne	ne	ne	?
	Registrované partnerství	ne	ne	ne	ne	ano
Švýcarsko	Neformální soužití	ne	ne	ne	?	?
	Registrované partnerství	ne	ne	ne	ano	ano
Velká Británie	Neformální soužití	ano	ano	ano	?	?
	Registrované partnerství	ano	ano	ano	ano	ano

Tabulka č. 8